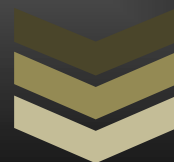

Писмата на душевадеца

Клайв Стейпълз Луис

Ако текстовете на Светото Писание не могат да помогнат, то най-сигурният начин да прогониш Дявола е да му се подиграваш и да се отнасяш с пренебрежение към него, тъй като той не понася насмешката. Лутер

Дяволът... горделивият дух... мрази да се шегуват с него.
Томас Мор

Съдържание

Предисловие	2
Първо писмо	3
Второ писмо.....	4
Трето писмо.....	5
Четвърто писмо	7
Пето писмо.....	8
Шесто писмо.....	10
Седмо писмо.....	11
Осмо писмо.....	12
Девето писмо	14
Десето писмо	15
Единадесето писмо	17
Дванадесето писмо.....	18
Тринадесето писмо	19
Четиринадесето писмо.....	21
Петнадесето писмо.....	22
Шестнадесето писмо.....	24
Седемнадесето писмо	25
Осемнадесето писмо	27
Деветнадесето писмо	28
Двадесето писмо	30
Двадесет и първо писмо	31
Двадесет и второ писмо.....	33
Двадесет и трето писмо	34

Двадесет и четвърто писмо	36
Двадесет и пето писмо	37
Двадесет и шесто писмо	39
Двадесет и седмо писмо	41
Двадесет и осмо писмо	42
Двадесет и девето писмо	44
Тридесето писмо	46
Тридесет и първо писмо	47
ДУШЕВАДЕЦЪТ ВДИГА ТОСТ	49

Предисловие

Нямам намерение да обяснявам как попаднах в ръцете ми писмата, които сега предлагам на читателите.

Съществуват две еднакво сериозни, макар и противоположни грешки, които хората допускат по отношение на дяволите. Едната е да не вярват, че те съществуват. Другата е да вярват, че ги има, и да проявяват прекален и нездрав интерес към тях. Самите те са еднакво доволни и в двата случая и приветстват с еднаква радост както материалиста, така и магьосника. С такъв ръкопис, какъвто е използван в тази книга, може да се сдобие всеки, който е разбрал как става това. Но злонамерени или раздразнителни хора, които биха го използвали по неподходящ начин, няма да го научат от мен.

Съветвам читателите да помнят, че дяволът е лъжец. Не всичко, което Душевадецът казва, трябва да се приема за чиста монета, даже и от неговата собствена гледна точка. Не съм се опитвал да разкривам самоличността на хората, споменати в писмата. Все пак, мисля си, че едва ли е възможно образите на отец Ежсън, да речем, или на майката на пациента, да са напълно достоверни. Самозалъгването е често явление не само на Земята, но и в Ада.

В заключение трябва да прибавя, че не съм правил никакви опити да установя хронологията на писмата. По всичко личи, че седемнадесето писмо е написано преди въвеждането на купонната система, но като цяло сатанинският метод на датиране изглежда няма връзка със земното време и затова не съм се опитвал да го възпроизвеждам. Историята на Втората световна война, освен доколкото се случва от време на време да повлияе на душевното състояние на някой човешки индивид, очевидно изобщо не е интересувала Душевадеца.

К.С. Луис
Магдален Колидж
5 юли 1941

Първо писмо

Драги ми Горчилко,

Не съм пропуснал факта, че насочваш пациента си какво да чете и гледаш той по-често да се среща с приятеля си, материалиста. Но дали не проявяваш малко наивност? Струва ми се, че си въобразяваш, че с логични доводи ще успееш да го предпазиш от ноктите на Врага. Това би било така, ако пациентът ти се беше родил няколко века по-рано. По онова време хората все още знаеха доста добре кога едно нещо е доказано и кога не; и когато то биваше доказано, те наистина вярваха в него. Те все още правеха връзка между мисъл и действие и бяха готови да променят начина си на живот, след като натрупат достатъчно доводи в полза на това. Но чрез седмичната преса и с помощта на други подобни средства, ние до голяма степен променихме нещата. Твоят човек от най-ранна възраст е свикнал в главата му мирно да бълбукат поне дузина несъвместими философии. За него дадена доктрина никога не е принципно "истинна" или "погрешна". Тя може да бъде "теоретична" или "практически приложима", "остаряла" или "съвременна", "конвенционална" или "революционна". Не разумните доводи, а жаргонът е най-добрият ти съюзник, за да го държиш далеч от Църквата. Не си хаби усилията да го накараш да повярва, че материализмът е "достоверен"! Накарай го да мисли, че това е една силна или необорима, или смела философия - че това е философията на бъдещето. Тъкмо тези неща го интересуват.

Лошото при логичните доводи е това, че те изместват борбата изцяло на територията на Врага. Той също е добър в разсъжденията, докато в истинската практическа пропаганда, като тази, която ти предлагам, Той векове наред се е проявявал като по-некадърен от Нашия Долен Отец. Чрез самия акт на спора ти караш разума на пациента да застане нащрек, а веднъж събуден, кой може да предвиди последиците? Дори ако някое определено съждение може да бъде изкривено така, че да завърши в наша полза, впоследствие ще установиш, че си възпитавал у пациента си пагубния навик да се занимава с универсални проблеми и си отвличал вниманието му от потока на непосредствените сетивни възприятия. Твоята задача е да задържаш вниманието му именно върху този поток. Научи го да нарича това "реалният живот" и не му давай да си зададе въпроса какво разбира под "реален".

Запомни, че той не е като теб чист дух. Тъй като никога не си бил човек (Ах, това отвратително предимство на Врага!), ти не можеш да си представиш до каква степен те са подвластни на ежедневието. Веднъж имах един пациент, заклет атеист, който обичаше да чете в Британския музей. Един ден, докато си четеше, видях как мисълта му кривна в погрешна посока. Разбира се, Врагът в миг се озова до рамото му. Преди да се опомня, видях как плодовете на двадесетгодишния ми труд започват да се рушат пред очите ми. Ако бях загубил самообладание и бях опитал да противостоя с логични аргументи, щях да съм изгубен, но не бях толкова глупав. Моментално нанесох удар по онази част от човека, която най-добре държах под контрол, и му подхвърлих, че е тъкмо време за обяд. Предполагам, че Врагът направи контрапредложение (нали знаеш как никога не е чува съвсем ясно какво им нашепва Той?), т.е., че това тук е по-важно от някакъв си обяд. Или поне си мисля, че предложението Му е било в този дух, защото, когато аз казах: "Точно така, прекалено е важно, за да се заеме човек с негов края на една изтощителна сутрин", пациентът ми видимо се оживи, а докато прибавя: "По-добре е да се върнеш към проблема, след като обядваш и да се занимаеш с него на свежа глава", той вече беше преполовил пътя до изхода. Щом стъпи на улицата, битката беше спечелена. Привлякох вниманието му към едно вестникарче, което шумно рекламираше следобедния вестник, и към автобус 73, който тъкмо минаваше по улицата, и преди още да беше слязъл по стълбите, му бях внушил твърдото убеждение, че каквито и нелепи идеи да идват наум на човек, когато е затворен насаме с книгите си, една здравословна доза "реален живот" (под което той разбираше автобуса и вестникарчето) е достатъчна да му покаже, че "онова нещо" просто не може да бъде истина. Пациентът ми знаеше, че се е отървал на косъм и години по-късно с удоволствие говореше за "онова неизразимо чувство за реалност, което е сигурната ни

защита срещу умопомрачението на чистата логика". Сега той се намира на сигурно място в дома на нашия Отец.

Започваш ли вече да схващаш какво имам предвид? Благодарение на процеси, които ние задействахме у тях преди векове, за тях вече е почти невъзможно да вярват в необичайното, докато обичайното им е пред погледа. Продължавай да му навираш в очите обикновените неща. Преди всичко, не се опитвай да използваш науката (имам предвид истинските науки) като противодействие на християнството. Те положително ще го подтикнат да мисли за неща, които не може да докосне и види. Мога да ти посоча редица зловещи случаи сред съвременните физици. Ако непременно трябва да се занимава с наука, дръж го в областта на икономиката и социологията и не му давай да избяга от безценния "реален живот". Все пак най-добре е да не му разрешаваш да се задълбочи в която и да е област на науката, а да му внушиш грандоманската идея, че разбира от всичко и че всичко, което е научил от случайни разговори и безсистемно четене, е "резултат от най-новите изследвания". Не забравяй, че си изпратен да го объркваш. От начина, по който говорят някои от вас, младите дяволчета, всеки би си помислил, че нашата задача е да поучаваме!

Твой любящ чичо
Душевадецът

Второ писмо

Драги ми Горчилко,

С огромно неудоволствие забелязвам, че пациентът ти е станал християнин. Не си прави илюзии, че ще избегнеш предвидените в такива случаи наказания. Всъщност, в миговете си на просветление ти едва ли желаеш да ги избегнеш. Междувременно трябва да се възползваме доколкото може от ситуацията. Няма смисъл да униваши - стотици от тези възрастни хора, приели християнството, се връщат в правия път след кратко пребиваване в лагера на Врага и сега са сред нас. Всички навици на пациента - и умствени и телесни - все още действат в наша полза.

Един от най-важните ни съюзници в този момент е самата Църква. Не ме разбирай погрешно. Нямам предвид Църквата такава, каквато ние я виждаме, разпростряна над времето и пространството и вкоренена във вечността, страховете като армия с разветви знамена. Признавам, че това е гледка, която всява смут и у най-смелите ни изкустители. За щастие обаче, като такава тя е абсолютно невидима за човешките същества. Твоят пациент вижда единствено полузавършената псевдоготическа постройка в новия жилищен квартал. Когато влезе в нея, той среща местния бакалин, който с доста мазнишко изражение му тика в ръцете лъскава книжка с литургия, която нито един от двамата не разбира, и една друга - доста опърпана, пълна с ужасни текстове на религиозни песни, повечето долнопробни и напечатани с много ситен шрифт. Когато пациентът ти стигне до мястото си и се огледа, ще види точно онази сбирщина от съседите си, които дотогава по правило е избягвал. Ще трябва много да разчиташ на тези съседи. Накарай съзнанието му да се люшка напред-назад между изрази като "Тялото Христово" и физиономии от съседната редица. Разбира се, няма почти никакво значение какви са в действителност хората на съседната пейка. Ти може да познаваш някого от тях като отявлен воин на страната на Врага. Не се притеснявай. Слава на Нашия Долен Отец, пациентът ти е глупак. Ако случайно някой от въпросните съседи пее фалшиво, ако ботушите му скърцат или има двойна брадичка, или пък е неподходящо облечен, пациентът ти много лесно ще повярва, че поради изброените причини и религията, която те изповядват, сигурно също е малко нещо абсурдна. Както виждаш, в сегашното си състояние той има изградена представа за "християните", която според него е много духовна, но всъщност е по-скоро картинна. Главата му е пълна с тоги, сандали, ризници и боси крака и самият факт,

че останалите хора в църквата са в съвременно облекло, представлява съществена трудност за него (макар и, разбира се, той да не го осъзнава). В никакъв случай не му позволявай да разбере това. Никога не му разрешавай да се запита как всъщност е очаквал да изглеждат тези хора. Сега дръж всичко мъгляво в ума му и ще имаш на разположение цяла вечност да се забавляваш, като произвеждаш у него своеобразната яснота, която дава Адът.

Следователно ще трябва да работиш усилено върху разочарованието или внезапното спадане на интереса, което неминуемо ще настъпи у пациента през първите му няколко седмици като черковник. Врагът допуска това разочарование пред прага на всяко човешко начинание. То се явява, когато момчето, което още като дете е било очаровано от приказките за Одисей, се заеме наистина да научи гръцки. Появява се, когато влюбените се венчаят и се заловят с нелеката задача да се научат да живеят заедно. Във всяка област на живота то отбелязва границата между мечтателния стремеж и мъчителното постигане. Врагът поема този риск, понеже Той храни странната фантазия да превърне тази противна човешка паплач в онова, което Той нарича Свои свободни любящи служители - "синове" е думата, която употребява в непоправимата си страст да принизява целия духовен свят чрез противоестествени връзки с двукраките животни. Понеже желае тяхната свобода, Той отказва да ги пренесе, само чрез силата на техните страсти и привички, до която и да било от целите, които им поставя. Така Той ги оставя "да се справят сами". И точно в това е нашият шанс. Но помни, че тук също така се крие и най-големият риск за нас. Щом веднъж успеят да преодолеят успешно това първоначално охлаждавяване, те вече много по-малко зависят от чувствата си и поради това е много по-трудно да ги изкушиш.

Дотук писах при предположението, че хората от съседната пейка не предлагат разумна причина за разочарование. Естествено, че ако наистина го разочароват - ако пациентът знае, че жената с абсурдната шапка е страстна картоиграчка или че мъжът със скърцащите ботуши е скъперник и изнудвач - тогава твоята задача е много по-лесна. Трябва само да не допускаш в съзнанието му следния въпрос: "Ако аз, такъв какъвто съм, мога да се смятам в известен смисъл за християнин, защо би трябвало разните пороци на хората от съседната пейка да ме карат да мисля, че тяхната религия е просто лицемерие и въпрос на навик?" Може би ще попиташ дали е възможно да се попречи на толкова очевидна мисъл да се появи в съзнанието дори и на едно човешко същество. Представи си, Горчилко, възможно е! Залъжи го както трябва и това просто няма да му мине през ум. Той още не е бил достатъчно дълго при Врага, за да има някакво истинско смирение. Онова, което казва, макар и коленичил, за собствената си греховност, са само папагалски приказки. В дъното на душата си той все още вярва, че е натрупал доста голям актив в сметките на Врага, като е благоволил да се покае, и си въобразява, че проявява голямо смирение и снизхождение, като изобщо ходи на църква с тези "самодоволни" и прости съседи. Дръж го в това състояние на ума колкото можеш по-дълго.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Трето писмо

Драги ми Горчилко,

Много съм доволен от разказа ти за отношенията на твоя човек с майка му. Но не бива да изпускаш благоприятния случай. Врагът ще действа отвътре навън, като постепенно ще формира поведението на пациента според новите норми и всеки момент може да стигне и до държанието му към старата дама. Ти трябва да Го изпревариш. Поддържай редовно връзка с колегата Душегуб, на когото е поверена майката, и двамата заедно създайте в дома им стабилния и здравословен навик взаимно да си

късат нервите с ежедневни кавги за дреболии. Предлагам ти няколко начина, които ще ти свършат добра работа.

1. Накарай го да се концентрира върху вътрешния си живот. Той смята, че обръщението му е нещо вътре в него и затова вниманието му е насочено главно към процесите, протичащи в съзнанието му, или по-скоро към онази тяхна изчистена от нежелани елементи част, която ти единствено следва да му позволяваш да вижда. Насърчавай го да се вглежда в себе си. Отклонявай го от най-елементарните му задължения и го насочвай към по-възвишените и духовните. Задълбочавай това най-полезно за нас човешко качество - ужаса от очевидните неща и пренебрегването им. Трябва да го доведеш до състояние, в което да е способен да се самоанализира в продължение на цял час, без да открие нито едно от качествата си, които са кристално ясни за всеки, който някога е живял или работил заедно с него.

2. Разбира се, не е възможно да му попречиш да се моли за майка си, но ние разполагаме със средства, с които можем да направим тези молитви безвредни. Направи така, че молитвите му винаги да бъдат много "духовни", т.е. винаги да е загрижен за състоянието на душата на майка си, а никога за ревматизма ѝ. Ползата от това е двойка. На първо място вниманието му ще бъде заето с онова, което според него са нейни грехове, а под това с известна помощ от твоя страна той полека-лека ще започне да разбира всяка нейна постъпка, която за него е неудобна или го дразни. Така ще можеш допълнително да разчовъркваш раните, получени през деня, дори когато е коленичил за молитва. Това никак не е трудно и ще ти достави голямо удоволствие. И второ, понеже представите му за нейната душа ще бъдат много повърхностни и често погрешни, той в известен смисъл ще се моли за една въображаема личност, а твоята цел ще бъде тази въображаема личност с всеки изминал ден все по-малко да прилича на истинската му майка - заядливата стара дама, която среща на масата за закуска. С течение на времето можеш да направиш това разминаване толкова голямо, че нито една мисъл или чувство от молитвите за въображаемата майка няма да се прелеят в отношението му към истинската. Имал съм пациенти, които толкова добре съм управлявал, че те са били способни в миг да преминат от гореща молитва за "душата" на съпругата или детето си към побой и обиди над истинските съпруга или дете, и то без да им мигне окото.

3. Когато две човешки същества дълги години са живели заедно, обикновено се случва така, че всеки от тях има особени интонации и изражения на лицето, които са в състояние да докарат другия почти до бяс. Обърни внимание на това. Непрестанно навирай в очите на пациента онова особено повдигане на веждите на майка му, което е намразил още от люлката. И го накарай да предположи, че тя напълно съзнава, че тази гримаса го вбесява, и я прави нарочно. Ако си свършиш добре работата, той изобщо няма да забележи доколко е неправдоподобно такова предположение. И естествено никога не му позволявай да допусне, че той самият има характерни интонации и гримаси, които по същия начин дразнят нея. Понеже той не може да се види отстрани, задачата ти никак не е трудна.

4. При цивилизованите хора омразата между домашните обикновено се изразява в изричането на неща, които биха изглеждали съвсем безобидни на хартия (самите думи не са обидни), но са казани с такъв тон или в такъв момент, че действат почти като удар в лицето. За да поддържате огъня, ти и Душегуб трябва да се погрижите всеки от тези двама глупаци да си изгради нещо като двоен критерий. Нека пациентът ти да изисква всичките му реплики да бъдат приемани буквално и за тях да се съди просто според значението на отделните думи. В същото време той ще преценява думите на майка си с най-подробното и най-свръхчувствително тълкуване на контекста, а също и предполагаемата умисъл в тях. Тя следва да бъде научена да прави същото по отношение на него. Така след всяка кавга двамата ще се оттеглят убедени, или почти убедени, в пълната си невинност. Тези неща са ти известни: "Аз само я питам кога ще вечеряме, а тя изпада в истерия!" Щом успеете да затвърдите този навик, ще се радвате на прекрасната ситуация, в която човек казва разни неща с явната цел да обиди другия, и все пак се засяга, когато обидата се възприеме като такава.

Накрая те моля да ми разкажеш нещо повече за религиозните убеждения на старата дама. Дали поне малко не ревнува от новия фактор в живота на сина си? Или пък се чувства засегната, че той е

научил от други, и то тъй късно нещо, за което тя смята, че му е дала прекрасната възможност да научи в детството си? Не смята ли тя, че той вдига прекалено много шум около похристиянчването си, или пък че го приема твърде лекомислено? Помни по-големия брат от притчата на Врага.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Четвърто писмо

Драги ми Горчилко,

Аматорските ти предположения от последното писмо ме убедиха, че е крайно време да ти пиша подробно върху болезнената тема за молитвата. Можеше да си спестиш коментара, че съветът ми относно молитвите за майката на пациента ти "се оказал изключително неудачен". Такива неща един племенник не може да пише на чичо си, още по-малко пък един младши изкусител на един заместник-завеждащ отдел. Освен всичко друго, писмото ти издава позорното желание да прехвърляш отговорността другиму. Трябва да се научиш да плащаш за собствените си грешки.

Най-добрият вариант, стига да е възможен, е да предпазиш пациента от намерението изобщо да се моли. Когато пациентът е възрастен човек, отскоро преминал в лагера на Врага, какъвто е твоят случай, най-добре е да му припомниш, или поне той да мисли, че си спомня, как в детството си е повтарял молитвите като папагал. За да избегне това, накарай го да се стреми към нещо съвсем спонтанно, насочено навътре, интимно и неподчинено на разни правила. Всъщност за един начинаещ това ще означава просто едно усилие да произведе в себе си едно неопределено молитвено настроение, което не включва истинска концентрация на волята и интелекта. Един от техните поети - Коулдрижд - пише, че той самият не се моли "с превити колене и шептящи устни", а просто "подчинява духа си на любовта" и се отдава на "молебствени чувства". Точно такава молитва искаме, и понеже на пръв поглед тя прилича на безмълвната молитва, каквато практикуват само много напредналите служители на Врага, е възможно умни и мързеливи пациенти да се изкушат да се молят по този начин за доста дълго време. В най-лошия случай поне можем да ги убедим, че позата, която заемат, по никоя начин не се отразява на резултата от молитвата. Те постоянно забравят нещо, което ти винаги трябва да помниш, а именно, че те са животни и каквото и да правят телата им, то неизбежно се отразява на душите им. Смешното е, че смъртните си въобразяват, че ние им вкарваме разни мисли в главите. Всъщност най-добрата си работа вършим, като скриваме разни неща от тях.

Ако не успееш така, ще се наложи да прибегнеш към по-изтънчено насочване на намеренията му в погрешна посока. Ако те се вслушват в гласа на Самия Враг, ние сме победени, но има начини да им попречим да го сторят. Най-простият от тях е да отвърнем погледа им от Него и да го насочим към самите тях. Нека да се вглеждат в себе си и да се опитват да породят чувства с усилията на собствената си воля. Когато искат да Го молят да се смили над тях, накарай ги вместо това да се опитат да изпитат умиление към себе си, но без да си дават сметка, че го правят сами. Когато мислят, че се молят за смелост, нека всъщност се опитват само да се почувстват храбри. Когато казват, че се молят за опрощение, нека всъщност се опитват само да се почувстват опростени. Научи ги да преценяват успеха на всяка молитва в зависимост от това доколко са успели да изпитат желаното чувство. И най-важното, никога не им позволявай да предположат до каква степен успехът или неуспехът зависи от това дали се чувстват добре, или зле, дали са бодри, или уморени в часа на молитвата.

Не си прави илюзии обаче, че Врагът междуременно ще бездейства. Винаги, когато има молитва, съществува опасността от Неговото непосредствено действие. Той е цинично безразличен към висотата на положението Си, а също и към нашето, като чисти духове, и на коленичилите двукраки

животни Той дарява благодатта на познанието на Себе Си по един изключително безсрамен начин. Все пак, дори Той да успее да осуети опита ти да ги заблудиш, ние разполагаме с едно още по-fino оръжие. Човеците не са способни на това директно възприемане на Врага, което, за нещастие, ние не можем да избегнем. Те никога не са видели онова ужасяващо призрачно сияние, онзи пронизващ и изгарящ блясък, който е извор на нестихваща болка за нас. Ако влезеш в съзнанието на пациента си, докато се моли, няма да откриеш това. А ако разгледаш предмета, на който се моли, ще установиш, че той не е едно цяло, а се състои от много, и то твърде нелепи съставки. Ще видиш образи, почерпени от изображения на Врага, както е изглеждал през онзи позорен период, известен като Въплъщението. Възможно е да срещнеш по-неясни, а вероятно и доста примитивни и детински изображения, с които те свързват другите Му две лица. Може дори да видиш елементи от благоговението, което изпитва самият пациент (и от физическите усещания, свързани с него) - обективизирани и приписани на обекта на поклонение. Бил съм свидетел на случаи, когато нещото, което пациентът наричаше свой "Бог", всъщност беше локализирано в левия ъгъл на тавана на спалнята или в собствената му глава, или пък в разпятието на стената. Но каквато и да е същността на неговия обект на поклонение, трябва да го караш да се моли на него - на нещото, което сам е създал, а не на своя Създател. Можеш дори да го накараш да придава голямо значение на подобрието и коригирането на въпросния обект, и той неизменно да присъства във въображението му, докато трае молитвата. Защото, ако само за миг той прозре разликата, като някога съзнателно насочи молитвите си "не към това, което мисля че си, а към онова, което Ти знаеш, че си", тогава за нас няма надежда. Щом веднъж той се отърси от всички тези мисли и представи или пък ако ги запази, но с пълното съзнание за субективния им характер, а самият той се отдаде на абсолютно истинското, външно, невидимо Присъствие, което е с него в стаята и което той никога не може да познае така, както сам е познат от Него, е, това е моментът, когато може да се случи непредвидимото. За да избегнеш това - тази истинска разголеност на душата при молитва - ще ти помогне фактът, че самите хора не желаят това състояние чак толкова, колкото си мислят. Случва се да получат повече, отколкото са се пазарили.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Пето писмо

Драги ми Горчилко,

Малко съм разочарован, защото очаквах да намеря в писмото ти подробен доклад за работата ти, а наместо това получих някакво несвързано бомбастично словоизлияние. Казваш, че си "обезумял от радост", понеже европейските човечи са започнали една от многобройните си войни. Добре разбирам какво се е случило с теб. Ти не си обезумял. Ти си просто пиян. Като чета между редовете на твоето твърде неуравновесено описание на безсънната нощ на пациента ти, си представям настроението ти съвсем точно. За пръв път от началото на твоята кариера си вкусил от виното, което е награда за всичките ни усилия - терзанието и объркването на една човешка душа - и то ти е замаяло главата. Далеч съм от мисълта да те обвинявам. Не очаквам от младоците да разсъждават като възрастни. Просто виждам как пациентът ти е потръпвал пред ужасните картини на бъдещето, които си му рисувал. Успя ли да предизвикаш няколко сладки самосъжалителни спомена за щастливото минало? И няколко чудесни тръпки под лъжичката, нали така? Предполагам, че блестящо си изиграл ролята си. Добре, добре, всичко това е в реда на нещата. Но не забравяй Горчилко, че дългът винаги идва преди удоволствията. Ако преждевременно се отдадеш на собствените си желания и това доведе до изпускане на жертвата, ще си останеш во веки жаден за онова питие, ок което така ти е харесала първата глътка.

Ако обаче чрез постоянно и хладнокръвно прилежание тук и сега успееш накрая да спечелиш душата му, тогава той ще бъде твой завинаги - един преливащ жив бокал от отчаяние, ужас и объркване, който можеш да повдигаш към устните си винаги, щом ти се прииска. Така че не позволявай никакви временни възторзи да те отклоняват от истинската ти задача - да разклащаш вярата му и да предотвратяваш формирането на добродетели. В следващото ти писмо ще очаквам пълен отчет, без да пропускаш нищо, за отношението на твоя пациент към войната, за да решим дали ще е по-добре да го превърнеш във войнстващ патриот, или пък в ревностен пацифист. Има възможности колкото щеш. А междувремевно трябва да се предупредя да не възлагаш прекалени надежди на войната.

Разбира се, всяка война е забавление. Неподправеният страх и страдание на човеците са съвсем заслужено развлечение за безчетните наши отрудени работници. Но каква трайна полза ни принася тя, освен ако не я използваме за привеждане на души при Нашия Долен Отец? Когато наблюдавам временното страдание на хора, които впоследствие ни се изплъзват, се чувствам все едно че са ми дали да опитам само ордьовъра от някое пишно угощение и после са прибрали масата. Това е дори по-лошо, отколкото ако изобщо нищо не си опитал. Врагът, верен на Своите варварски методи на воюване, ни разрешава да видим съвсем за кратко несгодите на Неговите любимци, само за да ни залъгва с измамни надежди и да ни измъчва. Прави го само за да дразни несекващия глад, който, трябва да признаем, ни налага Неговата блокада на настоящия етап от Великия конфликт. Затова вместо да се радваме на тази европейска война, по-добре да помислим каква полза можем да извлечем от нея. Защото в нея са залегнали известни тенденции, които сами по себе си в никакъв случай не ни помагат. Имаме всички основания да се надяваме на големи жестокости и упадък на нравите. Но ако не внимаваме, ще станем свидетели как по време на това изпитание хиляди човеци ще се обърнат към Врага, докато други десетки хиляди, без да стигат толкова далеч, все пак ще насочат стремежите си към ценности и каузи, за които вярват, че стоят по-високо от собственото аз. Зная, че Врагът не одобрява много от тези каузи. Но точно тук Той е така ужасно непочтен. Той често завладява човеци, които отдават живота си за каузи, считани от Него за недостойни, с чудовищното фалшиво основание, че хората са ги смятали за правилни и следователно са следвали най-доброто, което са знаели. Обърни внимание на факта, че във военно време смъртта настъпва при много неблагоприятни за нас обстоятелства. Хората биват убивани на места, където знаят, че могат да бъдат убити и затова отиват там подготвени, особено ако стоят на страната на Врага. Далеч по-изгодно за нас би било, ако всички човеци измираха в скъпи частни клиники, обкръжени от лекари, които лъжат, сестри, които лъжат, приятели, които също лъжат - както ние сме ги обучили - обещават живот на умиращия и насърчават вярата, че болестта оправдава всяка глезотия и дори, ако нашите служители са си свършили добре работата, отклоняват всяко предложение за викане на свещеник, за да не би болникът да отгатне истинското си състояние? А колко катастрофално е за нас непрестанното напомняне за смъртта, с което е свързана войната. Едно от най-сигурните ни оръжия - светското доволство - се оказва безполезно. Във военно време дори и хората не могат да хранят илюзията, че ще живеят вечно.

Известно ми е, че Проклетко и други колеги са виждали във войната прекрасна възможност за атаки срещу вярата, но мисля, че този възглед е силно преувеличен. Врагът ясно е заявил на двуногите си привърженици, че страданието е съществена част от онова, което Той нарича Изкупление. Искам да кажа, че вяра, която може да бъде срината от някоя война или епидемия, едва ли си е струвала труда да бъде атакувана. Става дума за продължителното страдание, което носи войната. Разбира се, в момент на ужас, на скръб от загубата на близките или в мигове на физическа болка, можеш да се възползваш от твоя човек, когато разумът му е временно помрачен. Но дори и тогава, ако той се отнесе до главната квартира на Врага, опитът ми сочи, че позициите почти винаги се отбраняват.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Шесто писмо

Драги ми Горчилко,

Щастлив съм да чуя, че възрастта и професията на пациента ти правят възможно, но съвсем не сигурно той да бъде мобилизиран в армията. За нас е добре той да се намира в състояние на максимална несигурност и съзнанието му да е пълно с противоречиви представи за бъдещето, всяка от които да буди надежда или страх. Няма нищо по-добро от напрежението и безпокойството, за да барикадираш едно човешко съзнание против Врага. Той иска мисълта на хората да бъде заета с това, което вършат; нашата задача е да ги караме да мислят за онова, което ще им се случи.

Разбира се, твоят пациент е усвоил идеята, че трябва смирено да се покори на волята на Врага. Всъщност под това Врагът разбира, че той трябва преди всичко търпеливо да понесе изпитанието, което в действителност му е определено - т.е. безпокойството и напрежението от настоящето. Тъкмо за тях той трябва да каже: "Да бъде Твоята воля" и да се помоли за насъщния хляб именно за ежедневно понасяне на това. Твоята задача е да се погрижиш пациентът ти да не възприема сегашния си страх като отредения му кръст, а да мисли само за нещата, от които се страхува. Нека смята тях за свои кръстове, нека забрави, че те, бидейки несъвместими, не могат всичките да му се случат наведнъж, и нека предварително се упражнява в сила на духа и търпение спрямо всичките тях. Защото истинско примирение в един и същ момент с десетина различни и хипотетични съдби е почти невъзможно, а Врагът не подкрепя особено онези, които се опитват да постигнат това. Примирението с настоящето и действително страдание, дори и когато това страдание се състои в страх, е далеч по-лесно постижимо.

Тук действа един важен духовен закон. Вече ти обясних, че можеш да обезсилиш молитвите на пациента, като пренасочваш вниманието му от Самия Враг към собствените му представи за Врага. От друга страна, страхът се преодолява по-лесно, когато съзнанието на пациента се отклони от това, което е страшно, към самия страх и го приеме като непосредствено и нежелано душевно състояние. А щом той сметне страха за свой кръст, неизбежно ще го окачестви като душевно състояние. Следователно можем да формулираме общовалидното правило: при всички умствени процеси, полезни за нашата цел, карай пациента да се съсредоточава върху обекта на мисълта, а не върху процеса на мислене; а при всички мисловни процеси в полза на Врага, го карай да се вглежда в себе си. Една обида, например, или едно женско тяло трябва да насочват вниманието му навън, към самия обект, така че да не си мисли: "Сега се намирам в състояние, наречено гняв, или пък в състояние, наречено сладострастие." И обратно: нека мисълта: "Изпълвам се с все по-благочестиви и милосърдни чувства" така да насочи вниманието му навътре, че изобщо да не поглежда извън себе си, за да види нашия Враг или ближните си.

Що се отнася до по-общото му отношение към войната, не бива да разчиташ твърде много на ония чувства на омраза, които хората така обичат да обсъждат в разни християнски или антихристиянски периодични издания. В скръбта си пациентът естествено може да се изкуши да изпитва отмъстителни чувства към немските военачалници и дотук всичко е наред. Но обикновено става дума за една мелодраматична и въображаема омраза, насочена към някакви недействителни изкупителни жертви. В действителност той никога не е срещал тези хора на живо - за него те са кухи образи, които си е изградил въз основа на прочетеното във вестниците. Резултатите от подобна измислена омраза често са твърде разочароващи, а измежду всички хора англичаните са най-жалките мекушавци в това отношение. Те са тъкмо този презрян вид същества, които гръмогласно заявяват, че инквизицията е твърде меко наказание за враговете им, а после предлагат чай и цигари на първия ранен немски пилот, който почука на задната им врата.

Каквото и да правиш, в душата на пациента ти ще се намери място както за милосърдие, така и за злоба. Най-важното е да насочваш злобата към непосредствено заобикалящите го, към хората, които той среща всеки ден, а да запратиш милосърдието далеч към периферията, към хора, които не познава. Така злобата става съвсем истинска, а добротата - въображаема.

Няма никакъв смисъл да разпалваш омразата му към немците, ако в същото време той развие гибелния навик да се държи добре с майка си, с работодателя си или с човека, когото среща във влака. Трябва да възприемаш твоя човек като поредица от концентрични кръгове, като най-вътрешният представлява неговата воля, следващият е разумът му, а накрая идва въображението. Едва ли можеш да се надяваш, че веднага ще изключиш от всичките кръгове всичко, което ти намирисва на Врага. Но трябва упорито да изтикваш всички добродетели навън, докато накрая те без изключение се озоват в кръга на въображението, а всички желани от нас качества трябва да бъдат вътре, в кръга на Волята. Единствено когато стигнат до кръга на волята и там се превърнат в навици, добродетелите стават наистина фатални за нас. (Разбира се, нямам предвид онова, което пациентът погрешно смята за своя воля - парата, която вдига около своята решителност и здраво стиснатите зъби, а истинския център - онова, което Врагът нарича сърце.) Никакви добродетели, нарисувани във въображението или одобрени от разума и даже в известна степен онези, които хората обичат и им се възхищават, няма да ги спасят от дома на Нашия Отец. Те само ги правят по-забавни, когато се озоват там.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Седмо писмо

Драги ми Горчилко,

Странно е, че ме питаш дали е задължително да държиш пациента в неведение относно твоето съществуване. Този въпрос, поне що се отнася до настоящия етап на борбата, е решен от Низшето Командване. Засега нашата политика е да се прикриваме. Разбира се, не винаги е било така. Ние наистина сме изправени пред жестока дилема. Ако хората не вярват на нашето съществуване, се лишаваме от чудесните резултати на прекия тероризъм и освен това не можем да създаваме магьосници. От друга страна, ако вярват в нас, няма да можем да ги правим материалисти и скептици. Или поне не още. Силно се надявам, че когато му дойде времето, ще се научим да митологизираме и да оцветяваме емоционално тяхната наука до такава степен, че онова, което всъщност е вяра в нас (макар и не така формулирано) да се промъкне в съзнанието им, докато то същевременно остава непристъпно за вярата във Врага. "Жизнената сила", боготворенето на секса и някои аспекти на психоанализата могат да се окажат полезни в този смисъл. Щом веднъж постигнем най-доброто, на което сме способни - материалиста-магьосник, човека, който не използва, а в действителност обожествява онова, което неопределено назовава "сили", като същевременно отрича съществуването на "духове" - тогава на войната вече ще й се вижда края. Дотогава обаче ще трябва да се подчиняваме на заповедите. Не смятам, че ще срещнеш особени трудности да държиш пациента си в неведение. Фактът, че в съвременните представи "дяволите" са предимно комични образи, ще ти помогне. Ако у него започне да се надига и най-малкото подозрение, че ти съществуващ, накарай го да си представи същество в червени чорапогащи и му внуши, че щом не е способен да повярва в него (това е стар христоматиен метод за объркване), следователно не може да повярва и в теб.

Не съм забравил обещанието си да обмисля дали да направим от пациента ти войнстващ патриот или пък краен пацифист. Всички крайности, с изключение на крайната преданост към Врага, трябва да бъдат поощрявани. Разбира се, не винаги, но поне в този период. Някои епохи се характеризират с равнодушие и самодоволство и тогава задачата ни е да ги приспиваме още по-дълбоко. Други епохи, а сегашната е именно такава, са неуравновесени и предразполагат към бунтове и раздори. В такъв случай пък ние следва да ги разбуним още повече. Всяка малка групичка хора, възникнала на базата на някой общ интерес, който останалите не одобряват или игнорират, е склонна да развива вътре в себе си силно

взаимно възхищение, а към външния свят - огромна доза надменност и омраза, която се проповядва без никакъв срам, защото тя е в името на "каузата", която се смята за безличностна. Дори когато групичката е създадена първоначално за целите на Врага, всичко това остава в сянка. В наш интерес е Църквата да бъде малобройна, не само за да може по-малко хора да познаят Врага, но и за да може онези, които Го познават, да придобият неловката напрегнатост и отбранителна готовност да доказват, че те са най-правите - черти, присъщи на някое тайно общество или клика. Разбира се, самата Църква е здраво защитена и ние никога досега не сме успели да ѝ придадем всичките белези, характерни за една фракция. Но нейни подгрупировки често са постигали възхитителни резултати, като се започне от партиите на Павел и Аполос в Коринт и се стигне до горната и долна партия в англиканската църква.

Ако успееш да превърнеш пациента си в един от онези, които отказват военна служба поради убежденията си, той неизбежно ще се окаже част от едно малобройно, гласовите, сплотено и непопулярно общество, а последиците от това за човек, така скоро приел християнството, почти сигурно ще бъдат добри за нас. Но само почти сигурно. Имал ли е той сериозни съмнения за правилността на участието си в една справедлива война, преди сегашната да е избухнала? Дали е човек с такава физическа смелост, че да не изпитва подсъзнателни опасения относно истинските мотиви за своя пацифизъм? Може ли той, когато е най-близо до искреността (а никое човешко същество при никакви обстоятелства не е напълно искрено), да е убеден, че е воден единствено от желанието да се подчинява на Врага? Ако той е от този вид хора, пацифизмът едва ли ще ни свърши работа, а вероятно и Врагът ще го предпази от обичайните последствия от принадлежността към една секта. В такъв случай най-доброто, което можеш да направиш, е да предизвикаш у него неочаквана объркана емоционална криза, от която той може да излезе като гузен привърженик на патриотизма. Такива неща често могат да се уредят. Но ако е такъв, какъвто си го представям, опитай с пацифизма.

Коего и от двете да възприеме, основната ти задача ще бъде една и съща. В началото ще го накараш да смята патриотизма или пацифизма за част от своята религия. После, под влиянието на партизанския дух, го научи да ги смята за най-важната нейна част. После бавно и неусетно го доведи до етапа, в който религията става прост участ от "каузата", в който християнството се цени главно заради чудесните аргументи, които предлага в полза на британската военна кауза или на пацифизма. Най-важното, от което трябва да го предпазиш, е да гледа на земните дела като на средство за подчинение на Врага. А когато успееш да направиш така, че светът да стане цел, а вярата - средство, значи почти си спечелил твоя човек и няма никакво значение каква е светската цел, която преследва. Щом митингите, памфлетите, политиканството, разните движения, стратегически цели и кампании станат по-значими за него от молитвите, тайнствата и милосърдието, той е наш. И колкото по-"религиозен" е (в този смисъл), толкова по-сигурно е, че е наш. Тук долу има една цяла клетка с такива, която мога да ти покажа.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Осмо писмо

Драги ми Горчилко,

Имал си значи "големи надежди, че религиозният период на пациента ти вече преминава", така ли? Винаги съм си мислил, че Подготвителният колеж върви към провала, откакто за ректор назначиха стария Поплювец, но сега вече се убедих. Никой никога ли не ти е говорил за закона на махалото?

Човеците са амфибии - наполовина дух и наполовина животни. (Решението на Врага да създаде такъв отблъскващ хибрид е една от причините Нашият Отец да оттегли подкрепата си за Него.) Като духове те принадлежат на вечния свят, но като животни те населяват времето. Това означава, че докато

духът им може да се насочи към някой вечен обект, телата, страстите и въображението им подлежат на непрекъснати промени, защото да бъдеш във времето значи да се променяш. Следователно най-близкото до постоянство състояние, което е възможно за тях, е люшкането - периодичното достигане до дадено равнище, последвано от неизбежно пропадане - серия от падания и възходи. Ако беше наблюдавал внимателно пациента си, щеше да забележиш това люшкане във всяка сфера на живота му - в интереса му към работата, в привързаността му към приятелите, в телесните апетити - всичко това бележи покачване и спад. Докато живее на земята, периодите на емоционално богатство и физическа жизненост ще се редуват с периоди на вцепенение и бедност. Скуката и апатията, които сега преживява пациентът ти, не са твое дело, както наивно предполагаш. Те са просто естествено явление, от което за нас няма никаква полза, освен ако самият ти не се потрудиш да го оползотвориш.

За да решиш как да го използваш най-добре, трябва да се запиташ каква полза би искал да извлече Врагът от него и после да действаш в обратната посока. Може би ще се изненадаш, че в Своите усилия да си осигури господството над дадена душа, Врагът разчита на ямите дори повече, отколкото на върховите периоди. Някои от най-скъпите Му любимци са преминавали през по-дълги и по-дълбоки спадове от всеки друг. Причината е следната: за нас човешкото същество е преди всичко храна; нашата цел е за погълнем волята му и тя да стане част от нашата, да увеличим собствения си личностен обхват за негова сметка. Но покорството, което Врагът изисква от хората, е нещо съвсем друго. Трябва да приемем факта, че всички онези приказки за Неговата любов към хората, и че Неговото служение било абсолютна свобода, не са просто празна пропаганда (както с радост бихме повярвали), а ужасна истина. Той наистина желае да изпълни всемира с множество противни малки Свои копия - същества, чийто живот, в своите миниатюрни мащаби, ще бъде качествено същият като Неговия, и то не защото Той ги е погълнал, а защото тяхната воля по собствено желание е в съгласие с Неговата. Ние искаме добичета, които накрая да се превърнат в храна; Той желае слуги, които накрая да станат Негови синове. Ние искаме да поглъщаме, а Той иска да се раздава. Ние сме празни съдове, които жадуват да бъдат напълнени, а Той е изпълнен и прелива. Нашата цел във войната е един свят, в който Нашият Отец, Който е Долу, е въвлякъл всички други същества в себе си; Врагът желае един свят, пълен със същества, съединени с Него, но все пак различни.

И ето тук е ролята на спадовете. Сигурно често си се питал защо Врагът не използва силата Си да направи присъствието Си осезателно в човешките души, когато и доколкото пожелае. Но сега ти е ясно, че Неустойимостта и Неоспоримостта са двете оръжия, които самата същност на Неговия план Му забранява да използва. Просто да прегазии една човешка воля (което осезателното Му присъствие несъмнено би направило) за Него е безпредметно. Той не може да насилва. Той може само да увещава. Защото подлата Му цел е и вълкът да е сит, и агнето да е цяло. Човешките същества трябва да са едно цяло с Него и все пак да бъдат самите себе си. Неговата цел е не просто да ги унищожи или асимилира. Той е готов да им се наложи за малко в самото начало. Ще ги запали с намеци за Своето присъствие, които, макар и незначителни, за тях са от огромно значение, с емоционална сладост и лесна победа над изкушенията. Но Той никога не си позволява това състояние на нещата да продължи дълго. Рано или късно Той оттегля, ако не в действителност, то поне от техните съзнателни възприятия, тези подпорки и стимули. Той оставя създанието да застане са собствените си крака, да изпълнява само с усилия на волята си задължения, които са изгубили всякаква привлекателност. Именно по време на тези периоди на спад много повече, отколкото в периодите на възход, създанието се превръща в такова, каквото Той го желае. Затова молитвите, отправени в такива моменти на емоционална скованост, най-много Го радват. Ние можем да завличаме пациентите си чрез постоянно изкушаване, защото те ни трябва само за трапезата, и колкото повече пречим на волята им, толкова по-добре. Той не може да ги "изкушава" към добродетел, както ние - към порока. Той иска те да се научат да ходят и затова в даден момент трябва да отдръпне ръката Си, и ако у тях има дори само желание за ходене, Той се радва и на препъванията им. Не се заблуждавай, Горчилко. Няма момент, в който нашата кауза да е по-застрашена, отколкото когато един човек, вече не желаеяки, но все още възнамерявайки да се подчинява на волята

на Врага, се оглежда в един свят, в който изглежда, че всяка следа от Него е изчезнала, и се пита защо е бил изоставен, и въпреки това се подчинява.

Но, разбира се, спадовете предлагат възможности и за нас. Другата седмица ще ти дам някои указания как да се възползваш от тях.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Девето писмо

Драги ми Горчилко,

Надявам се, че от последното ми писмо си се убедил, че периодът на "скука" или охладняване, който пациентът ти в момента преживява, няма сам по себе си да ти осигури душата му, но трябва да бъде използван по подходящ начин. Сега ще ти обясня под каква форма може да стане това.

На първо място, винаги съм установявал, че периодите на спад в човешкия закон на махалото предлагат идеални условия за всякакви чувствени изкушения и особено за секса. Това може да ти се стори странно, понеже е естествено в периодите на подем да има повече физическа енергия, и поради това и повече потенциален апетит. Не забравяй обаче, че тогава и съпротивителните сили са най-големи. Здравето и доброто настроение, които би могъл да използваш, за да предизвикаш сладострастие у пациента, могат също така, за жалост, твърде лесно да бъдат похабени в работа, игра, размисъл или невинна веселба. Атаката има далеч по-големи шансове за успех, когато целият вътрешен свят на човека е мрачен, студен и пуст. При това трябва да се отбележи, че сексуалността по време на спад е качествено малко по-различна от онази във върховите периоди. За нея е много по-малко вероятно да доведе до блудкавото явление, което човеците наричат "влюбване", много по-лесно клони към перверзии и е далеч по-малко замърсена с ония щедри и творчески, и даже духовни съпътстващи белези, които често правят човешката сексуалност така разочароваша. Същото важи и за другите желания на плътта. Много по-вероятно е да превърнеш твоя човек в непоправим пияница, ако му тикнеш питието в ръката като успокоително средство, когато е унил и изтощен, отколкото, ако го накараш да пие, когато се весели с приятели, когато е щастлив и в добро настроение. Никога не забравяй, че когато си имаме работа с което и да е удоволствие, в здравословната му, умерена и удовлетворяваща форма, в известен смисъл ние се намираме на територията на Врага. Зная, че не една душа сме спечелили с помощта на насладите. И при все това те са Негово изобретение, а не наше. Той е Създателят на удоволствията; всички наши изследвания до този момент не са ни дали възможност да произведем нито едно. Единствената ни възможност е да караме хората да се отдават на удоволствията, създадени от Врага, във време, или по начин, или в степен, които Той е забранил. Следователно, ние трябва винаги да се стараем да ги отдалечаваме от естественото състояние на всяко удоволствие и да го тласкаме към възможно най-неестествената, най-малко напомняща за Създателя си и най-неудовлетворяваща форма. Непрестанно нарастващ глад за едно непрестанно намаляващо удоволствие - това е формулата. Този начин е по-сигурен и е проява на по-добър стил. Да вземеш душата на човека, без да му дадеш нищичко в замяна - ето това истински радва сърцето на Нашия Отец. И тъкмо периодът на спад е най-подходящ за начало на този процес.

Съществува обаче един още по-добър начин за използване на спада. Става дума за начина, по който го възприема самият пациент. Както винаги, първата крачка е да попречиш на познанието да достигне до ума му. Той не бива да подозира за съществуването на закона на махалото. Накарай го да смята, че първите възторзи от обръщението му вероятно е трябвало да продължат и дори да траят вечно, и че сегашната липса на интерес е едно точно толкова постоянно състояние. След като здраво фиксираш

това погрешно схващане в ума му, можеш да продължиш по няколко различни начина. Всичко зависи от това дали твоят човек е от хората, които лесно падат духом и могат да бъдат изкушени към отчаяние, или пък е от хората, склонни към самозалъгване, които лесно можеш да убедиш, че всичко е наред. Първият тип все по-рядко се среща сред човешките същества. Ако случайно пациентът ти спада към него, всичко е много лесно. Само не трябва да му позволяваш да се среща с опитни християни (което в наши дни е лесна работа), да насочиш вниманието му към подходящите пасажки в Писанието и после да го накараш да се заеме с непосилната задача да си възвърне предишните чувства с усилие на волята. Така играта е наша. Ако е от по-оптимистичния тип хора, ще трябва да го накараш да се примири с настоящия нисък градус на духа си и постепенно да свикне с него, като убеди сам себе си, че в крайна сметка той не е чак толкова нисък. След една-две седмици ще го накараш да се запита дали пък първите дни след повярването му не са били малко невъздържани. Внушавай му "умереност във всичко". Щом го докараш до състояние да смята религията за "много добро нещо, но в известни разумни граници", вече можеш да бъдеш доста спокоен за душата му. Уморената религия е точно толкова полезна за нас, колкото и липсата на религия. Даже е по-забавна.

Друга възможност е директната атака срещу вярата му. Ако си успял да го убедиш, че спадът е нещо постоянно, нима не можеш да му внушиш, че "религиозният му период" престава да бъде подобно на всички останали предишни периоди в живота му? Естествено, няма разумен начин да се стигне логично от твърдението: "Това вече не ми е интересно" до твърдението: "То не е вярно". Но, както ти казах и преди, ти трябва да разчиташ не на логиката, а на жаргона. Самата дума период много вероятно ще изиграе номера. Предполагам, че съществото вече е преживяло доста такива периоди - с всички тях е така - и че то всеки път чувства известно превъзходство и снизхождение към периода, от който е излязло, не защото го е разкритикувало, а просто защото този период е в миналото. (Вярвам, че не пропускаш да го охраняваш добре с мъгляви идеи за Прогрес, Развитие и Историческа гледна точка, както и че му даваш да чете купища биографии на свои съвременници. Хората, описани в тях, постоянно излизат от периоди, нали така?)

Схващаш ли идеята? Не му разрешавай да се замисля над очевидната антитеза между Истина и Неистина. Хубави неясни изрази от рода на: "Това беше просто един етап" и: "Преживял съм всичко това" могат да се окажат полезни, и не забравяй благословената дума "младежки".

Твой любящ чичо
Душевадецът

Десето писмо

Драги ми Горчилко,

Щастлив съм да чуя от Похотливко, че пациентът ти е завързал доста полезни нови запознанства и ти си се възползвал от това по един многообещаващ начин. Както разбирам, съпрузите на средна възраст, които са се отбили в службата му, са тъкмо от оня тип хора, които ние бихме желали да познава - богати, остроумни, повърхностно ерудирани и иронично скептични към всичко на света. Разбрах също, че симпатиите им клонят към пацифизма, но не от морални съображения, а защото са свикнали да омаловажават всичко, което засяга огромните маси от себеподобните им и от един лек нюанс на модерен литературен комунизъм. Това е превъзходно. И изглежда ти добре си използвал неговата социална, сексуална и интелектуална суетност. Разкажи ми повече за това. Той здраво ли се обвърза с тях? Нямам предвид с думи. Съществува една неуловима игра на погледи, интонации и усмивки, с които един смъртен може да понеже, че е на страната на хората, с които разговаря. Това е онзи вид

предателство, който ти особено трябва да насърчаваш, защото самият човек не го осъзнава напълно. А докато се усети, ти вече ще си успял да направиш отстъплението му трудно.

Несъмнено, той твърде скоро ще разбере, че собствената му вяра е в пряко противоречие с основните положения, на които почиват всичките му разговори с новите приятели. Мисля, че това няма голямо значение, особено ако успееш да му внушиш да отлага откритото признаване на този факт, а това лесно ще постигнеш с помощта на неговите свян, гордост, скромност и суетност. Докато продължава отлагането, той ще се намира в положение да действа против принципите си - когато би трябвало да говори, той ще мълчи, а когато би трябвало да мълчи, той ще се смее. След време ще придобие, първо в поведението си, но после и в приказките, всякакви цинични и скептични становища, които всъщност не са негови. Но ако го управляваш добре, може и да станат негови. Всички смъртни са склонни да се превръщат в онова, за което се представят. Това е елементарно. Истинският проблем е как да го подготвиш за контраатаката на Врага.

Най-напред трябва максимално да отложиш момента, в който той ще осъзнае това ново удоволствие като изкушение. Това може да ти се стори трудно, понеже слугите на Врага от две хиляди години проповядват, че "Светът" бил едно от най-големите класически изкушения. Но за щастие, през последните няколко десетилетия те са говорили твърде малко по този въпрос. В съвременните християнски писания, макар и да срещам доста написано (всъщност повече, отколкото би ми се искало) за мамона, досега виждам малко от старите предупреждения срещу светската суета, избора на приятели и цената на времето. На всичко това пациентът ти вероятно ще лепне етикета "пуританство" - а мога ли между другото да отбележа, че смисълът, който ние сме придали на тази дума, е едно от най-значителните ни постижения през последните сто години! Чрез нея ние годишно освобождаваме хиляди хора от въздържание, целомъдрие и умереност. Рано или късно обаче пациентът ти ще разбере каква е истинската същност на новите му приятели и тогава тактиката ти ще зависи от неговата интелигентност. Ако е достатъчно глупав, можеш да направиш така, че той да осъзнава характера на приятелите си само в тяхно отсъствие. Присъствието им обаче ще помита всякаква критичност. Ако този план успее, ще направиш така, че той да заживее два паралелни живота. Виждал съм много човеци да живеят така, и то за доста дълго време. Той не само ще изглежда, но и наистина ще бъде различен човек във всяка от компаниите, с които общува. Ако не успееш по този начин, ти предлагам един по-хитър и по-забавен метод. Можеш да го накараш определено да се наслаждава на мисълта, че двете страни на живота му са несъвместими. Това ще постигнеш, като използваш суетността му. Научи го да изпитва удоволствие, когато коленичи до бакалина в неделя, защото знае, че бакалинът не би могъл да разбере изтънчения и присмехулен свят, в който той е бил в събота вечер. И обратно, да се радва на сквернословията и богохулствата, докато си пие кафето с тези чудесни свои приятели още повече, защото знае, че в него се крие един "по-дълбок", "духовен" свят, който те не могат да разберат. Хващаш ли идеята - светските приятели имат едно общо с него, а бакалинът - друго, а той е пълноценният, уравновесен и всестранен човек, който ги разбира всичките. Така, докато непрекъснато изменя поне на две групи хора, вместо да се срамува, той ще изпитва едно постоянно подсъзнателно самодоволство. И накрая, ако всички изброени начини се провалят, можеш да го убедиш, напук на съвестта му, да поддържа новото приятелство под претекст, че по някакъв необясним начин той прави "добро" на тези хора просто като им пие коктейлите и се смее на шегите им; и че ако престане да го прави, това би било проява на "предвзетост", "нетолерантност" и (естествено) на "пуританщина".

Междувременно, естествено ще се погрижиш за очевидните предпазни мерки новото му развитие да го накара да харчи повече, отколкото може да си позволи, да занемари работата и майка си. Нейната ревност и опасения, както и неговата уклончивост и грубост, ще бъдат безценно средство за изостряне на напрежението в дома им.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Единадесето писмо

Драги ми Горчилко,

Както разбирам, всичко се развива много добре. Особено съм доволен от новината, че двамата нови приятели са запознали пациента ти с цялата си компания. Както научих от статистическата служба, всички те са хора, на които напълно може да се разчита - непоправими и последователни безбожници, любители на светските удоволствия, които, без да са извършили някакво голямо престъпление, кротко и сигурно напредват към дома на Нашия Отец. Казваш ми, че много обичали да се смеят. Надявам се не мислиш, че смехът сам по себе си винаги е в наша полза. Този въпрос си струва да бъде разгледан малко по-подробно.

Аз разделям причините за човешкия смях на радост, забавление, същински майтап и несериозност. Пример за първото ще видиш между приятели и влюбени, събрани в навечерието на някой празник. Понякога сред възрастните е необходим и някакъв повод под формата на майтап, но лекотата, с която и най-дребните духовитости в такъв момент предизвикват смях, показва, че не те са истинската причина. Каква е истинската причина, ние не знаем. Нещо подобно се изразява в голяма част от онова ненавистно изкуство, което хората наричат музика; нещо такова се среща и на Небето - едно безсмислено ускоряване на темпото на небесния живот, съвсем непонятно за нас. Смехът от този вид изобщо не ни е от полза и трябва да се предотвратява при всички обстоятелства. Освен това, само по себе си явлението е отвратително и представлява пряко оскърбление на реализма, достойнството и строгостта, присъщи на Ада.

Забавлението е тясно свързано с радостта - един вид емоционална пяна, която е резултат от игровия инстинкт. Ние имаме много малка полза от него. Разбира се, понякога то може да послужи за отклоняване на вниманието на хората от нещо друго, което Врагът би искал да чувстват или да вършат; но само по себе си забавлението носи много нежелателни тенденции. То стимулира щедростта, смелостта, задоволството и много други злини.

Същинският майтап, който възниква при внезапното осъзнаване на някакво несъответствие, е една много по-обещаваща сфера. Тук не става дума за циничния или неприличен хумор, който, според мен, често дава обезсърчаващи резултати, макар разни посредствени изкусители много да разчитат на него. Истината е, че по този въпрос хората се разделят доста ясно на два типа. За едни от тях "посериозна страст от похотта не съществува" и за тях неприличната история престава да предизвиква сладострастие в момента, в който стане смешна. Има други, у които смехът и похотта се възбуждат в един и същ момент и от едни и същи неща. Първият вид хора се шегуват със секса, защото той е източник на множество нелепици. Хората от втория вид се разпростират върху нелепиците, защото те им дават повод да говорят за секс. Ако твоят човек принадлежи към първата категория, неприличният хумор няма да ти е от полза. Никога няма да забравя часовете, които пропилях (дълги часове на непоносима досада) с един от ранните си пациенти по барове и пушални, преди да науча това правило. Разбери към коя група принадлежи пациентът и се погрижи той да не го разбира.

Истинската полза от майтапите или хумора е в съвсем друга насока и дава чудесни резултати особено при англичаните, които приемат своето "чувство за хумор" толкова насериозно, че недостатъкът в тази област е почти единственият недостатък, от който се срамуват. За тях хуморът е най-утешителната и (обърни внимание) всеопрощаваща благодат в живота им. Затова той е безценен като средство за премахване на срама. Ако някой просто оставя другите да му плащат сметките, той е "стиснат"; ако шеговито се хвали с това и упреква приятелите си, че постоянно се минават, той вече не е стиснат, а "шегаджия". Обикновената страхливост е нещо, от което човек се срамува; страхливостта, раздута с комични преувеличавания и гротескни жестове, може да мине за забавна. Жестокостта е

срамна, освен ако жестокият човек не може да я представи като грубовата шега. Хиляди цинични или даже богохулни вицове не допринасят толкова за вечното проклятие на един човек, колкото откритието, че той може да прави почти всичко, което му се прииска, не само без неодобрението, но дори и с възхищението на околните, стига само да успее да го представи като майтап. И това изкушение може почти изцяло да остане скрито за твоя пациент с помощта на английското сериозно отношение към хумора. Всяко негово подозрение, че с хумора се прекалява, може да му бъде представено като проява на "пуританщина" или пък като признак на "липса на чувство за хумор".

Все пак, най-доброто от всички споменати средства е несериозността. Преди всичко тя е много пестелива. Само умният човек може да си направи хубав майтап с добродетелта, а всъщност и с всичко останало. Но всеки човек може да бъде обучен да говори така, все едно че самата добродетел е смешна. Несериозните хора се държат така, като чели майтапът вече е направен. Всъщност никой не го е направил, но всяка сериозна тема се обсъжда по начин, който предполага, че те вече са открили смешната ѝ страна. Ако се възпитава достатъчно дълго, привикването към несериозност изгражда около човека най-сигурната броня срещу Врага, която на мен ми е известна. При това несериозността не носи нито една от опасностите, присъщи на другите причини за смеха. Тя няма нищо общо с радостта; тя притъпява интелекта, вместо да го изостря и не създава никаква привързаност между хората, които я практикуват.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Дванадесето писмо

Драги ми Горчилко,

Явно постигаш големи успехи. Боя се единствено да не би в опитите си да пришпорваш пациента да го накараш да осъзнае истинското си положение. Защото ти и аз, които виждаме положението му такова, каквото е, никога не бива да забравяме, че за него то трябва да изглежда съвсем различно. Ние знаем, че сме го отклонили от пътя и вече го изтикваме от орбитата около Врага. Но той трябва да бъде накаран да си въобразява, че всички решения, които са повлияли на тази промяна на курса, са незначителни и обратими. Той не бива да подозира, че сега, макар и бавно, се отдалечава от Слънцето по посока, която ще го отведе в студа и мрака на най-далечното пространство.

Затова почти се радвам да чуя, че той все още ходи на църква и редовно се причестява. Зная, че това крие известни опасности, но те са далеч по-малки от това, да открие каква бездна го дели от първите му месеци като християнин. Докато външно запазва някои християнски привички, той все още може да си въобразява, че макар и да си е създал няколко нови запознанства и развлечения, душевното му състояние е почти същото, каквото е било преди месец и половина. И докато е убеден в това, ние няма да трябва да се борим с решителното покаяние за един определен, напълно осъзнат грях, а само с неясното, макар и малко неловко чувство, че напоследък нещо не е съвсем наред.

Трябва много внимателно да боравиш с тази смътна тревога. Ако стане прекалено силна, тя може да го разбуди и да ни провали цялата игра. От друга страна, ако я потиснеш изцяло (което между впрочем Врагът вероятно няма да ти позволи), ще се лишим от един елемент на ситуацията, от който можем да извлечем голяма полза. Ако това чувство се остави да съществува, без да му се позволява да стане непреодолимо и да се превърне в истинско покаяние, то има една безценна тенденция. То увеличава неохотата на пациента да мисли за Врага. Всички хора почти винаги имат такава неохота; но когато мисълта за Него ги кара да усещат надвисналия и постоянно натежаващ мътен облак на полуосъзнатата вина, тази неохота нараства десетократно. Те намразват всяка мисъл, която им напомня

за Него, точно както хората с финансови затруднения постъпват само при вида на чекова книжка. В това състояние пациентът ти няма да изостави религиозните си задължения, но все повече ще се отвращава от тях. Той ще мисли възможно най-малко за тях предварително и ще ги забравя възможно най-бързо, след като приключат. Само преди няколко седмици на тебе ти се налагаше да го изкушаваш към невнимание и недействителност в молитвите му; сега ще видиш как той протяга ръце към теб и почти се моли да отвличаш вниманието му и да заглушаваш гласа на сърцето му. Той ще желае молитвите му да бъдат лъжливи, защото ужасно ще го е страх от действителния контакт с Врага. Целта му ще бъде да приспи угризенията на съвестта си.

Когато това положение се установи напълно, ти постепенно ще бъдеш освободен от изтощителното задължение да му осигуряваш наслади за изкушения. Докато неловкостта и неохотата му да я признае все повече го откъсват от всякакво истинско щастие, и докато навикът прави удоволствията на суетата, възбудата и лекомислието все по-слаби и все по-трудни за устояване (защото, за щастие тъкмо това прави с едно удоволствие навикът), ти ще откриеш, че всичко или нищо не е достатъчно интересно, за да привлече блуждаещото му внимание. Вече няма да ти е нужна хубава книга, която той наистина харесва, за да го отклониш от молитвите, работата или от съня; колонката с реклами от вчерашния вестник ще свърши същата работа. Можеш да го накараш да си пилее времето не само в разговори, които са му интересни, и с хора, които харесва, но и в приказки с хора, които не го интересуват, и на теми, които го отегчават. Можеш да го накараш дълго време да не върши нищо. Можеш да го държиш буден до късно през нощта не за да се забавлява, а просто да се вира в угасналия огън в студената стая. Всички здравословни и забавни занимания, които ние бихме искали той да избягва, могат да му бъдат отнети, без да получиш нищичко в замяна; така че накрая той да има основание да каже, както каза един от собствените ми пациенти при пристигането си тук долу: "Сега разбирам, че по-голямата част от живота си съм прекарал, вършейки неща, които нито е трябвало да върша, нито са ми харесвали." Християните казват за Врага, че "без Него нищото добива сила." А нищото е много силно - достатъчно силно, за да отмъкне най-хубавите години от живота на един човек не в сладки грехове, а в едно безрадостно примигване на съзнанието над нещо неясно какво и неясно защо; в задоволяване на едно любопитство, толкова слабо, че е почти неосъзнато, в барабанене с пръсти и безцелно очакване, в подсвиркване на мелодии, които не обича, или потъване в дълбокия и мрачен лабиринт на блянове, лишени и от страст, и от амбиция, която да им придаде аромат, но от които, щом бъдат предизвикани от някоя случайна асоциация, съществото е прекалено слабо или объркано, за да се отърси.

Ще кажеш, че това са прекалено дребни грехове, и несъмнено, подобно на всички млади изкушители, ти гориш от желание да докладваш за чудовищни злини. Но помни, че единственото, което има значение, е степента, до която отделяш човека от Врага. Няма значение колко незначителни са греховете, щом общият им сбор изтиква човека от Светлината навън в нищото. Убийството не е по-добро от играта на карти, ако картите могат да направят същественото. Всъщност, най-сигурният път към Ада е постепенният - с лек наклон и мека настилка, без неочаквани завои, без километрични камъни и без пътепоказатели.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Тринадесето писмо

Драги ми Горчилко,

Струва ми се, че си изписал прекалено много страници само за да ми разкажеш нещо съвсем просто. Накратко казано, оставил си човека да ти се изплъзне. Положението е много сериозно и не виждам просто никаква причина да те предпазвам от последствията на твоята некадърност. Покаянието и възвръщането на онова, което противниковата страна нарича "благодат", в степената, в която го описваш, е катастрофално поражение. То се равнява на повторно обръщение и може да има по-дълбоки и по-трайни последствия от първото.

Както сам би трябвало да знаеш, задушаваният облак, попречил ти да нападнеш пациента при завръщането му от старата воденица, е добре познато явление. Това е най-жестокото оръжие на Врага и то обикновено действа, когато Той пряко присъства при пациента. Начините, по които става това, още не са напълно проучени. Някои хора са непрестанно обгърнати от този облак и поради това са недостъпни за нас.

А сега да обсъдим грешките ти. Както сам признаваш, най-напред си разрешил на пациента си да прочете книга, която наистина му харесва, и то не за да направи впечатление на новите си приятели с умни забележки за нея, а просто защото му харесва. На второ място, позволил си му да се разходи до старата воденица и там да пие чай - разходка през любима негова местност и при това сам. С други думи, разрешил си му две истински положителни удоволствия. Как може да си толкова невеж и да не си видял какви опасности крие това? Характерно за страданието и удоволствието е, че те са несъмнено реални и затова създават на човека, който ги изпитва, критерий за реалност. Тоест, ако се беше опитал да доведеш твоя човек в Ада по романтичния метод, като го превърнеш в подобие на Чайлд Харолд или Вертер, потънал в самосъжаление заради въображаеми нещастия, на всяка цена би трябвало да го предпазваш от каквото и да е истинско страдание. Защото, естествено, пет минути истински зъбобол биха разкрили безсмислието на романтичната скръб и цялата ти стратегия ще излезе наяве. Ти обаче се опитваше да доведеш пациента си при нас с помощта на светските съблазни, т.е. като му пробуташ суетата, иронията и скъпоплатеното отегчение вместо удоволствия. Как си пропуснал да забележиш, че истинското удоволствие е последното нещо, което трябваше да му позволиш да изпита? Толкова ли не можа да предвидиш, че то просто ще унищожи, по силата на контраста, всичката показност, която ти така старателно го учеше да цени? И че точно този вид удоволствие, което му доставиха книгата и разходката, е най-опасният от всички? Че то ще откърти кората, която ти изграждаше върху неговата чувствителност и така той ще усети, че се завръща у дома си, че се възстановява? Като подготовка за откъсването му от Врага ти искаше да го откъснеш от самия него и беше постигнал известни успехи. Сега с всичко това е свършено.

Разбира се, зная, че Врагът също иска да откъсне хората от самите тях, само че по различен начин. Никога не забравяй, че Той наистина обича малките паразити и придава някаква абсурдна ценност на индивидуалността на всеки един от тях. Когато Той говори за отказване от собственото им аз, Той има предвид, че трябва да се откажат от своето упорство и самонадеяност. Щом веднъж го направят, Той наистина им възвръща цялата индивидуалност и се фука (боя се, че искрено) с факта, че когато те са изцяло Негови, те повече от всякога ще бъдат самите себе си. Следователно, макар и Той да се радва, когато те жертват и най-невинните си желания заради Неговите, Той ненавижда те да се отклоняват от собствената си природа по каквато и да е друга причина. Ние пък трябва винаги да се стремим към това. Най-съкровеният предпочитания и желания на всеки човек представляват суровия материал, отправната точка, която Врагът му е дал. Да се откъсне човекът от тях, следователно, е винаги в наша полза. Дори и за съвсем неутрални неща е желателно да замениш собствените му предпочитания и антипатии с критериите на света, на условностите или на модата. Самият аз бих довел това до крайност. Бих си наложил правилото да премахвам от пациента си всякакво силно лично предпочитание, което само по себе си не е грях, дори и ако то е нещо съвсем банално, като например играта на крикет, колекционирането на марки или пиенето на какао. Уверявам те, че в самите тези неща няма нищо добродетелно, но у тях има известна невинност, смирение и самозабрава, които са силно подозрително. Човек, който искрено и безкористно се наслаждава на каквото и да е нещо на този свят

заради самото него, без да дава пет пари какво мислят другите за него, е предварително неуязвим за някои от най-фините ни форми на атака. Винаги е добре да накараш пациента си да се откаже от хората, храната или книгите, които истински харесва, в полза на "най-свестните" хора, "правилната" храна и "значимите" книги. Познавах един човек, който беше защитен от силното изкушение за социална изява поради малко по-силната си страст към шкембе-чорбата и лука.

Остава да си помислим как може да се поправи стореното зло. Най-важното е да му попречиш да върши каквото и да било. Няма значение колко размишлява за новото си покаяние, стига само то да не се изрази в действие. Остави гадинката да се въргаля в него. Ако има такива наклонности, нека напише книга за това. Често пъти това се оказва идеално средство за стерилизиране на семената, посети от Врага в човешката душа. Остави го да прави каквото ще, само не и да действа. Колкото и да е набожен във въображението и в чувствата си, това няма да ни пречи, ако успеем да задържим това извън волята му. Както казваше един от хората, действителните навици се засилват чрез повторението, докато пасивните отслабват. Колкото по-често той чувства, без да действа, толкова по-неспособен ще става да действа, а за по-продължително време - и все по-неспособен да чувства.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Четиринадесето писмо

Драги ми Горчилко,

Най-обезпокоителното в последния ти разказ за пациента е фактът, че той не взема нито едно от онези вдъхновени решения, които бяха характерни за първоначалното му обръщение. Няма ги вече щедрите обещания за неизменна добродетелност, както разбирам; няма го вече очакването за "благодат" за цял живот. Останала е само надеждата за ежедневна и ежечасна помощ, за да има сили да устоява на ежедневните и ежечасни изкушения. Много лошо!

Според мен, засега можеш да действаш само по един начин. Пациентът ти е станал смирен. Обърна ли му внимание на този факт? Всички добродетели стават далеч по-малко застрашителни за нас, ако човекът съзнава, че ги притежава, но това най-много важи за смирението. Улови го в момент, когато той наистина е съкрушен духом и тайно вкарай в съзнанието му приятната мисъл: "Дявол да го вземе! Ами че аз съм бил смирен!" - и почти веднага ще се появи и гордост - гордост от собственото му смирение. Ако осъзнае опасността и се опита да обуздае този нов вид гордост, накарай го да се възгордее за това, че се е опитал. И тъй нататък, през колкото етапа пожелаеш. Все пак внимавай да не прекалиш, защото, ако разбудиш чувството му за хумор и чувството му за мярка, той просто ще ти се изсмее и ще си легне да спи.

Съществуват обаче и други полезни начини да приковеш вниманието му към добродетелта смирение. С помощта на тази добродетел, както и на всички останали, Врагът иска пациентът да престане да мисли за себе си и да обърне поглед към Него и към ближните си. В крайна сметка унижението и отричането от себе си са предназначени единствено за постигането на тези цел. Но ако не я постигнат, те няма да ни навредят особено. Дори може да се окажат полезни за нас, ако карат човека да се вглежда в себе си, и най-вече ако презрението към самия него се превърне в основа за презрение и към другите и така да породи униение, цинизъм и жестокост. Следователно, ти трябва да укриваш от пациента си истинската цел на смирението. Той трябва да го възприема не като самоотричане, а като определен вид мнение (а именно, ниско мнение) за собствените си способности и характер. Както разбирам, той наистина притежава някои таланти. Внуши му, че смирението означава да се опита да повярва, че тези дарби са по-малоценни, отколкото ги е преценявал досега. Без съмнение, те наистина са

по-малоценни, отколкото той смята, но не това е най-важното. Най-важното е да го научиш да съди за дадено мнение по други критерии, а не по неговата истинност, като по този начин ще внесеш елемент на неискреност и преструвка в сърцевината на нещо, които иначе заплашва да се превърне в добродетел. По този метод хиляди човеци са били убедени, че смирението означава хубавите жени да се опитват да вярват, че са грозни, а умните мъже да се стараят да повярват, че са глупаци. И понеже онова, което се опитват да повярват, понякога е явна глупост, те не успяват и ние можем да ги караме непрестанно да се занимават със себе си, опитвайки се да постигнат невъзможното. За да предвидим стратегията на Врага, ние трябва да помислим какви са целите Му. Врагът желае да доведе човека до такова душевно състояние, в което той е способен на създаде най-красивата катедрала в света, да съзнава, че тя е най-красивата и да се радва от това, без обаче да се радва повече (или по-малко), или по друг начин, понеже тя е негово дело, отколкото ако тя беше дело на друг. В крайна сметка, Врагът иска от него до такава степен да бъде лишено себелюбие, че да може да се радва на дарбата си с такава искреност и признателност, както би се радвал на дарбата на ближния си или на изгрева, на някой слон или водопад. Той иска най-накрая всеки човек да бъде способен да види всички живи същества (даже и себе си) като славни и прекрасни неща. Врагът иска да унищожи тяхното животинско себелюбие колкото е възможно по-скоро, но боя се, че далечната Му цел е да им възвърне един нов вид любов към себе си - милосърдие и благодарност към всички създания, включително и към самите себе си. Когато истински се научат да обичат ближните си като себе си, ще им бъде позволено да обичат и себе си като ближните си. Защото никога не бива да забравяме онази най-отблъскваща и необяснима черта на Врага, а именно, че Той наистина обича неокосмените двуноги, които е създал, и винаги им връща с дясната ръка онова, което им е отнел с лявата. Следователно, всичките Му усилия ще бъдат насочени към пълното откъсване на съзнанието на човека от мисли за собствената му стойност. Той би предпочел човекът да се смята за велик архитект или поет, и после да забрави това, отколкото да пилее време и усилия в опити да се мисли за некадърник. Поради това усилията ти да предизвикаш тщеславие или престорена скромност у пациента Врагът ще посрещне като му напомни очевидния факт, че от човека изобщо не се изисква да има мнение за собствените си дарби, понеже той може прекрасно да продължи да ги усъвършенства до предела на способностите си и без да решава коя точно е неговата ниша в храма на славата. На всяка цена трябва да попречиш това напомняне да се промъкне в съзнанието на пациента. Освен това Врагът ще се опита да убеди пациента в една истина, която те всички изповядват, но име трудно да я почувстват със сърцето си, а именно, че те не са създали сами себе си, че дарбите са им били дадени от друг и че по същата логика биха могли да се гордеят с цвета на косите си. Но винаги и по всякакъв начин Врагът ще се опитва да отклони вниманието на пациента от такива въпроси, а твоята задача ще бъде да го привличаш към тях. Врагът не иска той да се замисля прекалено много даже и за греховете си. Щом човекът веднъж се е покаял, колкото по-скоро обърне поглед навън, толкова по-доволен е Врагът.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Петнадесето писмо

Драги ми Горчилко,

Естествено, че съм забелязал временното затишие в европейската война на човечите - или Войната, както наивно я наричат! – и не съм учуден на съответното затишие в тревогите на пациента ти. Дали искаме да насърчаваме това успокоение, или пък да го държим в безпокойство? Както

мъчителният страх, така и глупавият оптимизъм са състояния на ума, полезни за нас. Избирането на едно от двете повдига важни въпроси.

Човеците живеят във времето, но Врагът ги е предназначил за вечността. Вярвам, че затова Той иска те да мислят главно за две неща - за самата вечност и за онази точка от времето, която те наричат настояще. Защото настоящето е точката, в която времето докосва вечността. Настоящия момент, и единствено него, хората преживяват по начин, който може да се сравни с начина, по който Врагът възприема действителността като цяло. Само в този момент на тях им е дадено да се докоснат до свободата и чувството за реалност. Затова Той би желал те непрекъснато да мислят или за вечността (което означава да мислят за Него), или за Настоящото; или да разсъждават за своето вечно единение с Него, или отделяне от Него, или пък да се подчиняват на гласа на съвестта си сега, да носят сегашния си кръст, да приемат сегашната благодат, да благодарят за сега изпитваните наслади.

Нашата задача е да ги откъснем от вечното, а също и от настоящето. Водени от тази мисъл, ние понякога изкушаваме даден човек (например някоя вдовица или учен) да живеят в миналото. Ползата от това обаче е ограничена, защото хората разполагат с известни реални познания за миналото, а то е в същността си определено и по това прилича на вечността. Далеч по-добре е да ги накараме да живеят с бъдещето. Биологичната необходимост и без това кара всичките им страсти да се насочват натам, така че мисълта за бъдещето разпалва надеждите и страховете им. Освен това то е неизвестно за тях и като ги кара да мислят за него, всъщност ги кара да мислят за нереални неща. С една дума, от всички неща бъдещето най-малко прилича на вечността. То е най-преходната част от времето, защото миналото е неподвижно и вече не тече, а настоящето е цялото огряно от лъчите на вечността. Тъкмо затова винаги сме поощрявали всички онези схеми на мислене, като например творческата еволюция, научния хуманизъм или комунизма. Те карат хората да свързват възжеланията си с Бъдещето, тоест със самата сърцевина на преходността. Затова и почти всички пороци се коренят в бъдещето. Благодарността е насочена към миналото, а любовта - към настоящето; докато страхът, алчността, похотта и кариеризмът гледат напред. Недей да мислиш, че похотта прави изключение. Когато настъпи настоящето удоволствие, грехът (който единствено ни интересува), вече е минал. Удоволствието е само онази част от процеса, за чието съществуване съжаляваме и бихме я премахнали, стига да можем да го сторим, без да се лишим от греха. Тази част е дело на Врага и поради това се изживява в настоящето. Грехът, който пък е нашият принос, е бил насочен напред.

Без съмнение, Врагът иска хората да мислят и за бъдещето, но само толкова, колкото е необходимо, за да планират отсега справедливите или милосърдни постъпки, които вероятно утре ще станат техни задължения. Само че задължението да планираш работата си за утре е днешно задължение, макар и съставките му да са заети от бъдещето; самото задължение, подобно на всички задължения, е в настоящето. Това е като да търсиш под вола теле. Врагът не желае хората да отдават сърцето си на бъдещето, да си събират съкровища там. Ние искаме точно това. Неговият идеал е човек, който, след като цял ден е работил за благото на поколенията (ако това му е призванието), освобождава съзнанието си от всичко това, поверява въпроса на небесата и веднага се отдава на търпението или благодарността, които изисква настоящият момент. А ние искаме човек, изцяло обладан от бъдещето, преследван от видения за настъпващия Рай или Ад на земята, готов да престъпи заповедите на Врага в настоящето, ако ние го накараме да повярва, че с това ще постигне първото или ще избегне второто. И вратата му ще зависи от успеха или провалянето на плановете, чиито резултати той няма да доживее да види. Ние искаме целият човешки род постоянно да се стреми към неосъществимото, а хората да не бъдат никога честни, нито добронамерени, нито пък щастливи сега, но винаги да използват всеки реален дар, който настоящето им предлага, просто като гориво, което полагат на олтара на бъдещето.

Общото заключение тогава ще бъде, че при равни други условия за пациента ти е по-добре да бъде изпълнен с тревога или с надежда (почти няма значение кое от двете) за тази война, отколкото да живее в настоящето. Обаче изразът "да живееш в настоящето" е двусмислен. Той може да се отнася за процес, който е точно толкова свързан с бъдещето, колкото и самата тревога. Твоят човек може да е

спокоен за бъдещето не защото се занимава с настоящето, а защото си е внушил, че бъдещето ще бъде приемливо за него. Ако това е истинската причина за неговото спокойствие, то ще ни бъде полезно, защото ще води до натрупването на нови и нови разочарования, а оттам и на повече нетърпение, когато надеждите му угасват. Ако, от друга страна, той осъзнава, че може би го очакват страдания, и се моли за добродетелите, с които да ги посрещне, а междуременно мисли за настоящето, защото там и само там са реални всички задължения, цялата Божия благодат, всичкото познание и всички удоволствия, то тогава състоянието му е крайно нежелателно и трябва да бъде незабавно атакувано.

Тук отново нашето филологическо оръжие е вършило много добра работа. Опитай как ще му подейства думата "самодоволство". Но, разбира се, най-вероятно е той да "живее в настоящето" не поради някоя от изброените причини, а просто защото е в добро здраве и работата му доставя радост. В такъв случай явлението е съвсем естествено. Все едно, на твое място бих го прекратил. Никое естествено явление не е наистина в наша полза. И в края на краищата, защо пък трябва тази твар да бъде щастлива?

Твой любящ чичо
Душевадецът

Шестнадесето писмо

Драги ми Горчилко,

В последното си писмо небрежно споменавах, че пациентът ти продължава да посещава единадесетна църква, откакто е повярвал, и че не е съвсем доволен от нея. Мога ли да знам какво смяташ да предприемеш? Защо досега не си ми докладвал за причините за верността му към енорийската църква? Ясно ли ти е, че освен ако не се дължи на безразличие, това е много лош признак? Ти несъмнено знаеш, че ако не можеш да излекуваш някой човек от ходене на църква, следващата стъпка е да го пратиш да обикаля навсякъде да търси църквата, която най-много му "подхожда", докато се превърне в нещо като дегустатор или познавач на църкви.

Причините са очевидни. На първо място, организирането в енории винаги трябва да се атакува, защото там хората се събират не заради предпочитанията си, а по местоживее и така енорията обединява хора от различни класи и с различна психология в един съюз, който Врагът желае. От друга страна обаче, принципът за самостоятелност на отделните църкви превръща всяка от тях в нещо като клуб и в крайна сметка, ако всичко върви добре, в затворено общество или фракция. На второ място, търсенето на "подходяща" църква поставя човека в ролята на критик там, където Врагът очаква от него да бъде ученик. Той очаква от мирянина в църквата едно отношение, което наистина е критично в смисъл, че отрича фалшивото и безползното, но е безкритично в смисъл, че не преценява или не си губи времето да мисли за онова, което отрича, а тихо и смирено приема всяка храна, която му се предлага. (Виждаш ли колко долен, колко недуховен, колко непоправимо вулгарен е Той!) Подобно отношение, особено по време на проповед, довежда до състоянието (изключително вредно и опасно за цялата ни политика), в което баналните неща могат наистина да бъдат чути и разбрани от човешката душа. Почти не съществува проповед или книга, която да не е опасна за нас, ако бъде възприета в това настроение. Така че, ако обичаш размърдай се и прати този глупак да обиколи близките църкви възможно най-скоро. Твоята характеристика засега не ни удовлетворява особено.

Проверих в управлението и намерих данни за двете църкви, които са му най-близо. И двете могат да ни бъдат полезни. В първата от тях пасторът е човек, който толкова дълго се е опитвал да разводи вярата, за да я направи по-лесно смилаема за едно, по общото мнение, невярващо и твърдоглаво паство, че сега именно той шокира енорияшите с безверието си, а не обратното. Той е подронил християнството

в не една душа. Богослуженията, които води, също заслужават възхищение. За да спести на миряните всички "мъчнотии", той е изоставил както четенето от Библията, така и определените псалми, и сега, без да си дава сметка за това, постоянно се върти в тесничкия кръг на петнадесетте си любими псалма и двадесетте си любими поучения. Затова няма опасност някаква истина, която още не е известна на него или на паството му, да достигне до тях чрез Светото Писание. Но може би пациентът ти не е достатъчно глупав за тази църква, или поне не още?

В другата църква имаме отец Ежсън. Човеците често се объркват от широкия обхват на неговите схващания - защо един ден той е почти комунист, а на следващия е близо до нещо като теократичен фашизъм, един ден е схоластик, а на следващия е готов да отрече изцяло човешкия разум, един ден е погълнат от политиката, а на следващия заявява, че всички държави на този свят са еднакво "вече осъдени". Ние, разбира се, виждаме свързващото звено на всичко това, и то е омразата. Той не може да се насили да проповядва нещо, което да не шокира, наскърби, обърка или да унижи родителите му или техните приятели. Проповед, която такива хора биха възприели, за него би била толкова безинтересна, колкото и някое стихотворение, което те биха разбрали. При това у него има една многообещаваща сянка на неискреност. Ние го учим да казва: "Църквата учи, че...", докато всъщност има предвид: "Почти съм сигурен, че наскоро прочетох у Маритен, или някой подобен на него." Но трябва да те предупредя, че той има един фатален недостатък - наистина е вярващ. И това може да оплеска всичко.

Има обаче и едно полезно качество, което и двете църкви имат, и то е, че и в двете има партии. Мисля, че и по-рано те предупредих, че ако не успееш да попречиш на пациента да ходи на църква, поне трябва здраво да го обвържеш с някоя групировка вътре в нея. Не става дума за различия по истинските доктринални въпроси. Колкото по-безразличен е към тях, толкова по-добре. Освен това ние не разчитаме основно на ученията, за да предизвикаме ненавист. Истински смешно става, когато предизвикаме омраза между онези, които казват "литургия", и другите, които казват "свето причастие", като при това никоя от групите не е способна да формулира що-годе смислено разликата между учението на Хукър, да речем, и това на Тома Аквински. А всички други неща, които нямат никакво значение, като например свещи, одежди и какво ли не още, предлагат превъзходна почва за нашата дейност. Ние изцяло сме изтрили от съзнанието на хората онова, което онзи досаден тип Павел проповядваше за храната и други маловажни неща, а именно, че човекът без скрупули винаги трябва да отстъпва на човека със скрупули. Според теб те не могат да не разберат ползата от това. Сигурно очакваш да видиш "низшия" черковник да коленичи и да се кръсти, за да не би слабата съвест на "повисшия" му събрат на бъде подведена към непочтителност, докато "висшият" се въздържа от подобни упражнения, за да не предаде "низшия" си събрат на идолопоклонство. И наистина щеше да бъде така, ако не бяха нашите непрестанни усилия. Без тях разнообразието на обичаите в рамките на Англиканската църква щеше да се превърне в истински разсадник на милосърдие и смирение.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Седемнадесето писмо

Драги ми Горчилко,

Презрителното ти отношение към чревоугодието като средство за улавяне на души, което личи от последното ти писмо, просто показва твоето невежество. Едно от върховите ни постижения за последните сто години бе да притъпим човешката съвест по този въпрос, така че сега из цяла Европа, надлъж и нашир, едва ли ще чуеш проповед, посветена на него, или човешка съвест, обезпокоена от него. Този успех до голяма степен се дължи на факта, че съсредоточихме всичките си усилия върху Чревоугодието на изтънчеността, а не върху Чревоугодието на излишъка. Майката на пациента ти, както

разбирам от досието ѝ, а и ти сигурно си разбрал от Душегуб, е много добър пример за първото. Тя би била страхотно изненадана (а някой ден, надявам се, наистина ще бъде), ако разбере, че цял живот е робувала на тази своя страст. Сега това остава скрито за нея, понеже количествата, за които става дума, са малки. Но какво значение имат количествата, ако можем да използваме стомаха и небцето на човека, за да го направим раздразнителен, нетърпелив, неотзивчив и егоист? Душегуб държи старата жена здраво в ръце. Тя представлява истинска напаст за домакини и прислужници. винаги отказва онова, което ѝ се предлага и с престолено скромна въздишка и лека усмивчица казва: "О, моля ви, моля ви... Искан само чаша чай, слаб, но не прекалено, и съвсем, съвсем мъничко парченце препечен хляб, но да е наистина хрупкав." Разбираш ли? Понеже онова, което иска, е по-малко и по-евтино от сервираното пред нея, тя никога няма да сметне за чревоугодие решимостта си да получи точно каквото иска, колкото и грижи да създава това на околните. Даже и в момента, в който угажда на апетита си, тя смята, че е пример за умереност. В препълнения ресторант тя надава лек писък при вида на чинията, която някоя преуморена сервитьорка поставя пред нея, и казва: "О, това е твърде, твърде много! Махнете го и ми донесете около четвъртинка от него." Ако някой ѝ направи забележка, тя ще отвърне, че просто не желае да се хвърля храната на вятъра. А всъщност го прави, понеже онази особена отсянка на изтънченост, към която сме я прирастили, се оскърбява при вида на повече храна, отколкото тя случайно иска в момента.

За истинската стойност на тихата и незабележима работа, която Душегуб върши върху тази възрастна жена, може да се съди по това, че сега стомахът ѝ господства над целия ѝ живот. Душевното ѝ състояние може да се определи с думите: "Искан само." Тя иска само чаша чай, направен както трябва, или яйце, сварено както трябва, или филийка, препечена както трябва. Но никога не успява да намери прислужник или приятел, който да може да прави тези елементарни неща "както трябва", защото зад нейното "както трябва" се крие едно ненаситно желание за точните и почти невъзможни наслади на небцето, които тя си въобразява, че помни от миналото. За нея миналото е "онези дни, когато човек можеше да намери добра прислуга", но ние знаем, че това е времето, когато е било по-лесно да ѝ се угоди и тя е разполагала с друг вид удоволствия, които са я правели по-малко зависима от онези, които предлага трапезата. Междувременно ежедневните разочарования стават причина за постоянно лошо настроение: готвачите напускат един след друг, а приятелите ѝ охладняват. Ако някога Врагът вложи в ума ѝ лекото подозрение, че май прекалено много се интересува от храната, Душегуб го парира, като я успокоява с мисълта, че всъщност не я е грижа какво яде тя самата, но би искала "момчето ѝ да има най-доброто". В действителност, разбира се, нейната лакомия години наред е била една от главните причини той да не се чувства добре у дома си.

Въпреки това, той се е метнал на нея. Докато хвърляш много усилия, и съвсем правилно, на други фронтове, недей да пренебрегваш и лекото, тихо инфилтриране на чревоугодие. Тъй като е мъж, нямаш големи шансове да го хванеш с формулата "искан само". Мъжете най-лесно се превръщат в чревоугодници, като се използва тяхната суетност. Трябва да бъдат накарани да се мислят за познавачи на добрата храна, да се хвалят, че са открили единствения ресторант в града, където филето наистина е направено "както трябва". Това, което е започнало като суетност, постепенно трябва да се превърне в навик. Но както и да му въздействаш, най-важното е да го докараш до състояние, в което отказът от което и да е удоволствие, без значение кое, шампанско или чай, морски език или цигари, го "изважда от равновесие" и тогава неговото милосърдие, справедливост и покорство зависят изцяло от теб.

Обикновеното прекаляване с храна далеч не е така ценно както любовта към изисканите ястия. То се използва главно като подготвително оръжие преди атаките към целомъдрието. По този въпрос, както и по всички други, поддържай у пациента си състояние на мнима духовност. Никога не го оставяй да забележи медицинската страна на въпроса. Нека се чуди заради каква проява на гордост или безверие е попаднал в ръцете ти, докато, ако си припомни какво е ял през последните двадесет и четири часа, това ще му разкрие откъде иде силата ти, и така ще има възможност да провали намеренията ти с помощта на много малко въздържание. Ако все пак трябва да мисли за медицинската страна на

целомъдрието, пробутай му голямата лъжа, в която убедихме английските човеци, а именно, че големите физически натоварвания и последващото ги изтощение са особено благоприятни за развитието на тази добродетел. Логично е да се запитаме как могат да вярват на това, след като се знае за прословутата похотливост на моряците и войниците. За разпространението на този мит ние използвахме учителите. Те са хора, които наистина имат интерес от целомъдрието като оправдание за спортните игри, и затова препоръчват игрите като средство за подпомагане на целомъдрието. Но цялата тази работа е прекалено пространна, за да я обясня в самия край на писмото.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Осемнадесето писмо

Драги ми Горчилко,

Даже и при Поплювеца, като директор на колежа, не може да не си учил рутинната техника на сексуалното изкушение. И тъй като за нас, духовете, този въпрос е изключително досаден (макар и необходим като част от образованието ни), аз ще го пропусна. Но според мен има още много да учиш за по-важните страни на въпроса за секса.

По този въпрос Врагът поставя пред хората нещо като дилема: или пълно въздържание, или абсолютна моногамия. След първата голяма победа на Нашия Отец, ние сме направили първото много трудно за тях. А през последните няколко века все повече стесняваме и второто като възможен изход. Това постигнахме с помощта на поетите и писателите, които убеждават човеците, че едно странно и най-често краткотрайно преживяване, което те наричат "влюбване", е единственото уважително основание за женитба; че бракът може и трябва да направи това състояние вечно, и че брак, който не постига това, вече не е обвързващ. Тази представа е нашата пародия на една идея, дошла от Врага.

Философията на Ада се гради върху аксиомата, че едно нещо не е друго нещо, и особено, че една личност не е друга личност. Онова, което е добро за мен, не е непременно добро за теб. Това, което един печели, друг губи. Даже и неодушевеният предмет представлява онова, което е, като изключва всички други предмети от пространството, което заема. Ако се разшири, това става, като избутва другите предмети или като ги поглъща. Личността прави същото. При животните поглъщането е под формата на изяждане. За нас то означава всмукване на волята и свободата на по-слабата личност от по-силната. "Да съществуаш" означава "да съперничиш на другите".

Философията на Врага не е нищо друго освен непрекъснат опит да се заобиколи тази толкова очевидна истина. Той се стреми към едно априорно противоречие. Нещата трябва да бъдат много, и все пак някак си едно. Онова, което е добро за един, трябва да бъде добро и за друг. Това невъзможно нещо Той нарича любов и тази досадна панацея може да се види във всичките Му действия и във всичко, което Той е, или поне претендира, че е. Затова дори за самия Него не е достатъчно, чисто и просто да бъде аритметична единица. Той претендира да е и трима, и един, за да може тази безсмислица за любовта да намери опора в собствената Му същност. От друга страна, Той въвежда в материята онова скверно изобретение, организма, в което частите биват отклонени от естественото си предназначение да си съперничат, а вместо това им е наложено да си сътрудничат.

Истинският Му мотив при избирането на секса като метод за възпроизвеждане на човеците става съвсем явен от начина, по който го използва. От наша гледна точка, сексът можеше да бъде съвсем невинно явление. Той можеше да бъде просто още един начин, по който една силна личност да погълне по-слабата. Всъщност точно така стоят нещата при паяците, където булката приключва сватбената церемония, като изяжда жениха си. Но при хората Врагът безпричинно свързва привързаността между

двете страни със сексуалното желание. Освен това Той е направил потомството зависимо от родителите, а на родителите е вложил инстинкта да го закрилят. Така Той е създал семейството, което прилича на организма, само че е още по-лошо, защото членовете му са по-самостоятелни и все пак са свързани по един по-съзнателен и отговорен начин. Всъщност, всичко това се оказва просто още един повод за намесване на любовта.

И сега идва майтапът. Врагът описва женената двойка като "една плът". Той обаче не е казал "щастливата семейна двойка" или пък "двама, които са се оженили, понеже са били влюбени", - но можеш да накараш хората да не обръщат внимание на това. Можеш също да ги накараш да забравят, че човекът, когото те наричат Павел, отнася това не само към женените двойки. За него самото полово сношение вече означава "една плът". Така можеш да накараш хората да възприемат обикновените обяснения за истинското значение на сексуалното общуване като риторична възхвала на "влюбеността". Истината е, че щом някой мъж легне с някоя жена, между тях се установява една трансцендентална връзка, независимо дали го желаят, или не, и те или трябва цял живот да й се наслаждават, или пък търпеливо да я понасят. От вярното твърдение, че тази връзка "не от мира сега" би трябвало да породи, и ако е осъществена покорно, твърде често наистина поражда привързаност и създава семейство, хората могат да бъдат доведени до невярното заключение, че смесицата от нежност, страх и желание, която те наричат "влюбеност", е единственото нещо, което прави брака щастлив или свещен. Това заблуждение се постига лесно, понеже в Западна Европа много често "влюбването" предхожда женитбата, която бива осъществена според планове на Врага, тоест с намерения за вярност, плодовитост и добра воля. По същия начин религиозните чувства много често, но не винаги, съпътстват обръщението. С други думи, хората трябва да бъдат насърчавани да смятат за основа на брака един ярко оцветен и интензивен вариант на онова, което Врагът всъщност им обещава като резултат от него. От това следват две преимущества. На първо място хората, които нямат дарбата на въздържанието, могат да бъдат отклонени от търсене на решение чрез брак, защото не се "влюбват" и благодарение на нас, мисълта да сключат брак по някакви други съображения им се струва недостойна и цинична! На, наистина мислят така. Те считат намерението за лоялност към едно партньорство с цел взаимопомощ, запазване на целомъдрието и продължаване на живота за нещо по-недостойно от една буря от чувства. (Не забравяй да внушаваш на пациента, че бюрото за запознанства е нещо много обидно.) На второ място, всяко сексуално увлечение ще бъде смятано за "любов", поне докато съществува намерението то да завърши с брак, а "любовта" ще се смята за оправдание за всичко и за защита на човека от всички последствия от това, че се е оженил за езичница, за глупачка или за развратница. Ще ти пиша още по този въпрос следващия път.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Деветнадесето писмо

Драги ми Горчилко,

Доста сериозно се замислих по въпроса, който ми поставяш в последното си писмо. Ако, както аз ясно показах, всички същества, по самата си същност си съперничат и поради това идеята на Врага за любовта е едно явно противоречие, какво значат неколкочестите ми напомняния, че той наистина обича човешките паразити и желае тяхната свобода и вечно съществуване? Надявам се, мило момче, че не си показвал писмата ми на никого. Не че това има някакво значение, разбира се. Всеки би видял, че привидната ерес, в която съм изпаднал, е чиста случайност. Между другото, надявам се, разбираш и че някои привидно неласкави оценки за Поплювеца бяха чисто и просто шега. Аз наистина изключително

много го уважавам. И разбира се, някои неща, които казах, че няма да те защитавам от органите на властта, не бяха казани насериозно. Можеш да ми имаш пълно доверие, че ще се грижа за интересите ти. Но моля те, пази всичко под ключ.

Всъщност, просто от небрежност съм се изпуснал да кажа, че Врагът наистина обича хората. Естествено, че това е невъзможно. Той е едно същество, а те са различни от Него. Доброто за тях не може да бъде добро и за Него. Всичките Му приказки за любовта сигурно прикриват нещо друго. Трябва да има някаква истинска причина да ги създаде и толкова да се грижи за тях. А това, че се случва някой да заговори, като че ли Той наистина изпитва тази невъзможна любов, се дължи на пълната ни неспособност да разкрием истинските Му мотиви. Какво ли смята да прави с тях? Това е неразрешимият въпрос. Не виждам нищо лошо в това да ти кажа, че именно този проблем беше една от главните причини Нашият Отец да се скара с Врага. Когато за първи път бе повдигнат въпросът за сътворяването на човека, и когато, дори на онзи етап, Врагът нехайно си призна, че предвиждал някакъв епизод с кръст, Нашият Отец естествено реши да поговори с Него и да поиска обяснение. Врагът не отвърна нищо, освен дето съчини тая невероятна история за безкористната любов, която оттогава непрекъснато повтаря. Разбира се, Нашият Отец не можел да приеме това. Той помолил Врага да открие картите Си и признал, че действително много силно желае да разбере тайната. А Врагът отвърнал: "И аз бих желал цялото Си сърце да я разбереш." Предполагам, че в този момент от разговора възмущението на Нашия Отец от тази безпричинна липса на доверие го е накарало да се отдалечи на безкрайно разстояние от Присъствието, и то така внезапно, че това дало повод за нелепата вражеска версия, че е бил насилно изхвърлен от Небето. Оттогава започнахме да разбираме защо нашият Потисник е бил толкова потаен. От тази тайна зависи Неговият трон. Членовете на Неговата клика често признават, че ако ние някога успеем да схванем какво разбира Той под любов, войната ще свърши и ние отново ще се върнем в Рая. И в това се състои най-важната ни задача. Ние знаем, че Той не може истински да обича. Никой не може. В това просто няма никакъв смисъл. Ех, ако можехме да разберем какви са истинските Му намерения! Изпробвали сме не една хипотеза, но още не сме прозрели истината. Все пак никога не бива да губим надежда. Нови и все по-сложни теории, все по-пълни и подробни данни, все по-големи награди за изследователите, постигнали някакви успехи, и все по-ужасни наказания за неуспелите - всичко това, ако се преследва последователно и все по-ускорено до самия край на времето, просто няма начин да не ни доведе до успеха.

Оплакваш се, че от последното ми писмо не ставало ясно дали според мен влюбването е желателно състояние при човека, или не. Ама наистина, Горчилко, това е въпрос, който по-скоро би се очаквало те да зададат! Остави на тях да спорят дали "любовта", патриотизма, безбрачието, запалените свещи по олтарите, трезвеността и образованието са "добри" или "лоши". Не разбираш ли, че няма отговор? Нищо няма значение, освен тенденцията на дадено душевно състояние при дадени обстоятелства да придвижи определен пациент в определен момент по-близо до Врага или по-близо до нас. Затова добре ще бъде да накараш пациента да реши дали "любовта" е нещо "добро" или "лошо". Ако е арогантен тип, изпитващ презрение към тялото, което всъщност се дължи на фалшива изтънченост, макар и той погрешно да смята, че се дължи на душевна чистота; ако е човек, склонен да се подиграва на нещата, които повечето от ближните му одобряват, на всяка цена го накарай да се обяви против любовта. Възпитавай у него високомерен аскетизъм и когато отделиш сексуалността му от всичко, което може да я облагороди, приведи му я като аргумент в някаква много по-брутална и цинична форма. Ако пък е емоционален и наивен човек, подхранвай го със слаби поети и още по-слаби писатели на булевардни романи от старата школа, докато повярва, че "любовта" е едновременно непреодолима и някак сама по себе си похвална. Имай предвид, че това му убеждение няма да ти помогне особено ода предизвикаш обикновена развратност. Но то е несравнимо средство за продължителни, "благородни", романтични и трагични изневери, които, ако всичко върви добре, завършват с убийства и самоубийства. Ако и това не стане, това му убеждение може да бъде използвано за насочване на пациента към един полезен брак. Макар бракът да е изобретение на Врага, и той си има

своето приложение. Не може да няма поне няколко млади жени около пациента ти, които биха направили живота му на християнин крайно труден, стига да успееш да го убедиш да се ожени за някоя от тях. Моля те, изпрати ми доклад по въпроса в следващото си писмо. А междувременно ти самият трябва да си наясно, че състоянието "влюбеност" само по себе си не е благоприятно нито за нас, нито за противниковата страна. То е просто една възможност, която както ние, така и Врагът се опитваме да използваме. Подобно на повечето други неща, за които хората се вълнуват, като например здравето и болестта, старостта и младостта или войната и мира, от гледна точка на духовния живот то представлява главно суров материал.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Двадесето писмо

Драги ми Горчилко,

С огромно неудоволствие забелязвам, че Врагът, поне засега, е сложил насилствено край на преките ти атаки към целомъдрието на пациента ти. Би трябвало да знаеш, че в крайна сметка Той винаги постъпва така и трябваше да ги прекратиш, преди да се стигне дотук. Защото при това положение пациентът ти е разбрал опасната истина, че тези атаки не траят вечно. Следователно ти няма да можеш да използваш отново най-доброто ни оръжие - вярата на невежите човеци, че няма надежда да се отърват от нас, освен като ни се предадат. Предполагам, че вече си се опитал да го убедиш, че целомъдрието е нездравословно.

Все още не съм получил от теб доклад за младите жени от квартала му. Искам го незабавно, защото, ако не успеем да използваме сексуалността му, за да го направим развратен, ще трябва да я използваме, за да го подтикнем към един желателен брак. Междувременно, бих искал да ти дам някои насоки относно типа жена (имаам предвид физическия тип), в който трябва да го насърчиш да се влюби, ако "влюбването" е най-доброто, което можем да уредим.

Разбира се, принципното решение на този въпрос ни се дава наготово от духове, стоящи далеч по-ниско в йерархията от теб и мен. Задача на тези големи майстори е да създават във всяка епоха една всеобща погрешна представа за тъй наречения сексуален "вкус". Те постигат това като действат чрез ограничения кръг от популярни художници, моделиери, актриси и рекламни агенти, които определят модния тип. Целта е хората да бъдат отклонявани от онези представители на другия пол, с които е най-вероятно бракът им да бъде духовно плодотворен, щастлив и плодовит. По този начин в течение на векове сме успявали да тържествуваме над природата до такава степен, че сме способни да направим някои второстепенни отличителни белези на мъжа (например брадата) неприемливи за почти всички жени; и в това се крие много по-голяма полза, отколкото предполагаш. Що се отнася до мъжкия вкус, приложили сме доста по-големи вариации. По едно време го насочвахме към внушителния и аристократичен тип красота, като смесвахме мъжката суетност с техните желания и подтиквахме човешкия род да се размножава предимно от най-арогантните и разпътни жени. Друг път избирахме един пресилено женствен тип, слаб и изнежен, така че глупостта и малодушието, както и всичката предвзетост и умствена недостатъчност, свързани с тях, да ни възнаградят. В момента сме избрали тъкмо обратната посока. Епохата на джаза зае мястото на епохата на валса и сега караме мъжете да харесват жени, чиито тела едва се отличават от момчешките. И понеже този тип красота е още по-преходна от останалите, успяваме да засилим още повече хроническия ужас на жените от остаряването (резултатите са отлични) и правим жената по-малко склонна и по-неспособна да ражда деца. И това не е всичко. Ние устройхме едно сериозно повишаване на свободата, която обществото допуска при

изобразяването на привидната голота (не истинската голота) в изкуството, както и при откриването ѝ на сцената или на плажа. Разбира се, всичко това е фалшиво. В масовото изкуство фигурите са неправдоподобни, а истинските жени в бански костюми или трика са всъщност ужасно пристегнати и измъчени, за да изглеждат по-стройни и стегнати и с по-момчешки вид, отколкото природата позволява за една зряла жена. А в същото време съвременният свят се учи да вярва, че това е "естествено" и "здрaво" и е завръщане към природата. В резултат на това ние все повече насочваме желанията на мъжете към нещо, което не съществува, придаваме все по-голяма важност на ролята на окото за сексуалността и правим изискванията му все по-невъзможни. Лесно можеш да предвидиш какво ще последва!

Засега това е генералната стратегия. Но в тези общи рамки ще видиш, че е възможно да насочваш желанията на пациента в една от две посоки. Ако внимателно се вгледаш в кое да е човешко сърце, ще откриеш, че той е преследван от поне две въображаеми жени - от една земна и една пъклена Венера - и че желанието му е качествено различно в зависимост от обекта. Към единия тип желанието е такова, че естествено се подчинява на Врага - лесно се смесва с милосърдие, с готовност се съгласява на брак и е цялото озарено от онази златиста светлина от благоговение и естественост, която ние така ненавиждаме. Има и друг тип, към който желанието е чисто животинско, и това на мъжа му харесва. Най-голямата полза от този тип жена е възможността мъжът като цяло да бъде отдалечен от брака, но дори и да се ожени за нея, той ще бъде склонен да се отнася към нея като към робиня, като към идол, или като към съучастница. Любовта му към първата може и да го доведе до онова, което Врагът нарича зло, но само случайно. Той ще съжалява, че тя е съпруга на друг и ще страда, че не може да я обича законно. Но в любовта към втория тип той ще се стреми да усети злото, което да придаде онзи "тръпчив привкус" на чувствата му, който той търси. В лицето ѝ ще го привлича животинското, мусенето, лукавството, жестокостта, изписана по него. А тялото ѝ ще го привлича с нещо съвсем различно от онова, което би определил като красота; с нещо, което в момент на здравомислие дори би нарекъл грозно, но благодарение на нашето изкуство то въздейства на оголения нерв на тайната му страст.

Истинската употреба на пъклената Венера несъмнено е като проститутка или любовница. Но ако твоят човек е християнин и е бил обучен в безсмислиците за неустоимата и всеопрощаваща "любов", често може да бъде накаран да се ожени за нея. И наистина си струва да го направиш. Ще си претърпял неуспех, що се отнася до разврата и чистия порок. Но има и други, по-заобиколни начини да се използва сексуалността на един мъж за неговото погубление. А между другото, не те са само ефикасни, но и приятни. Предизвиканото от тях нещастие е много трайно и интензивно.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Двадесет и първо писмо

Драги ми Горчилко,

Да, периодът на сексуално изкушение е много подходящ за разработване на второстепенни атаки върху раздрънителността на пациента. Това може дори да се окаже главната атака, стига той да я възприема като второстепенна. Но и тук, както всеки друг път, трябва да подготвиш почвата за моралното нападение, като най-напред приспиш интелекта му.

Хората не се ядосват на обикновеното нещастие, а на нещастиято, което възприемат като несправедливост. А усещането им за неправда зависи от чувството, че им е отказано нещо, което им се полага по право. Следователно, колкото повече изисквания към живота могат да бъдат внушени на пациента ти, толкова по-често той ще се чувства несправедливо ощетен, на съответно и по-

раздражителен. Сигурно вече си забелязал, че нищо не го вбесява толкова, колкото да разбере, че някакъв период от време, с което е смятал, че разполага сам, неочаквано му е било отнето. Неканеният гост (когато се е надявал да прекара една спокойна вечер) или бързивата съпруга на негов приятел (която се появява тъкмо когато се е надявал да остане насаме с приятеля) са неща, които го извеждат от равновесие. Той все още не е дотам закоравял и мързелив, че тези дребни изисквания към вежливостта му сами по себе си да я унищожат. Те го дразнят, понеже той смята времето за своя собственост и чувства, че му я отнемат. Затова ти трябва най-усърдно да пазиш в ума му странното убеждение: "Моето време си е моя собственост." Нека живее с мисълта, че започва всеки свой ден като законен собственик на двадесет и четири часа. Нека възприема като тежък данък онази част от собствеността си, която е длъжен да прехвърли на работодателите си, и като щедро дарение допълнителната част, която отстъпва на религиозните си задължения. В никакъв случай не му позволявай да се усъмни, че цялото, от което са иззети тези удръжки, в някакъв мистериозен смисъл му се полага по рождение.

Задачата ти е много деликатна. Убеждението, което трябва да подхранваш, е толкова абсурдно, че щом веднъж се усъмни в него, даже и ние не сме в състояние да приведем никакъв мижав аргумент в негова полза. Човекът не може нито да създаде, нито да задържи дори един-единствен миг от времето. Всичкото време, с което разполага, просто му е подарено. Със същия успех той може да смята слънцето и луната за свои недвижими имоти. Освен това, поне на теория, той се е посветил на безусловна служба на Врага. И ако Врагът му се явеше в телесна форма и поискаше от него тази беззаветна преданост макар и само за един ден, той не би отказал. Само би изпитал огромно облекчение, ако през този единствен ден от него не се изискваше нищо по-трудно от това, да слуша брътвежите на някоя глупава жена. И би бил облекчен, дори почти разочарован, ако през този ден Врагът му кажеше: "Давам ти половин час да идеш и да се забавляваш." Ако само за миг се замисли за убеждението, че времето е негово, даже и той ще разбере, че всъщност се намира в подобна ситуация всеки ден. Като казвам, че трябва да затвърдиш това убеждение, последното нещо, което бих искал да направиш, е да му привеждаш аргументи в негова полза. Такива не съществуват. Задачата ти е чисто негативна. Просто не оставяй мислите му да се доближат до това. Обвий го в тъмнина и в най-тъмното място скрий чувството му за собственост на времето. Нека си лежи там тихо, необезпокоявано и действено.

По принцип, инстинктът за собственост винаги трябва да се поощрява. Човеците непрекъснато предявяват претенции за собственост, които звучат еднакво забавно както в Рая, така и в Ада, и ние трябва да поддържаме този техен навик. Съвременната непопулярност на целомъдрието до голяма степен се дължи на вярата им, че "притежават" телата си - онези огромни и опасни територии, в които пулсира енергията, създава световите, в които те са се озовали без тяхно съгласие и от които биват изгонени по желанието на Друг! Все едно един невръстен престолонаследник, когото баща му от любов е поставил начело на някоя богата провинция, всъщност управлявана от мъдри съветници, да вземе да си въобрази, че наистина притежава градовете, горите и зърното, както притежава кубчетата на пода на детската си стая.

Ние развиваме у тях това чувство за собственост не само като използваме гордостта им, но и чрез объркване на понятията. Учим ги да не забелязват разликите в смисъла на притежателното местоимение - фино степенуваните разлики, които преминават от израз като "моите ботуши" към "моето куче", "моят слуга", "моята жена", "моят баща", "моят господар", "моята страна" и стигат до "моят Бог". Те могат да бъдат научени да свеждат всички тези значения до това на "моите ботуши", до моето, изразяващо притежание. Още от най-ранна възраст едно дете може да бъде научено да разбира под "моят Мечо" не старият въображаем обект на любов, към когото то има специално отношение (защото ако не внимаваме, Врагът ще ги научи да придават именно такъв смисъл на "мой"), а "мечето, което мога да разкъсам на парчета, ако поискам". И, в другия край на спектъра, ние сме научили хората да казват "моят Бог" в смисъл не много различен от този на "моите ботуши", който е: "Богът, който ми е задължен заради забележителните ми заслуги и когото аз използвам от амвона. Богът, у когото съм намерил свое уютно ъгълче."

И през цялото време най-смешното е, че думата "мой" в пълния ѝ смисъл на притежание не може да бъде произнесена от човешко същество спрямо какъвто и да било обект. В края на краищата или Нашият Отец, или Врагът ще каже "мое" за всяко съществуващо нещо и особено за всеки човек. Не се бой, накрая човешките ще разберат на кого всъщност принадлежат на времето им, душите им и телата им - във всеки случай не на тях, каквото и да стане. Засега Врагът казва "мое" на всичко, поради педантичната и формална причина, че Той го е създал. Нашият Отец се надява в крайна сметка да каже "мое" на всичко на този свят на много по-реалистичното и динамично основание, че го е завоювал.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Двадесет и второ писмо

Драги ми Горчилко,

Значи така! Твоят човек е включен, и то по възможно най-вредния начин - при това в някакво момиче, което дори не се споменава в доклада ти. Може би ще ти е интересно да научиш, че дребното недоразумение с тайната полиция, което ти се опита да ми навлечеш заради някои непредпазливи изрази в едно от писмата ми, вече е изгладено. Ако си разчитал по този начин да си осигуриш помощта ми, криви са ти били сметките. Ще си платиш за това, както и за другите си гафове. А междувременно ти изпращам една брошурка, току-що издадена, за новия поправителен дом за некадърни изкусители. Тя е богато илюстрирана и няма да намериш в нея нито една скучна страница.

Прегледах досието на това момиче и съм ужасен от онова, което открих в него. Не само че е християнка, но и при това каква - подла, прикрита, престорено усмихната, предвзето скромна, мълчалива, плашлива, бледа, безлична, девствена и неопитна госпожица. Нищожна гадинка. Повръща ми се от нея. Тя вони и те попарва само като ѝ четеш досието. Побеснявам, като си помисля как светът е тръгнал към провала. Да беше едно време, щяхме да я хвърлим на лъвовете. Такива като нея само за това са създадени. Не че и там ще свърши много работа. Двулична малка измамница (познавам ги тия), която изглежда, като че ще припадне, ако види кръв, а после умира с усмивка. Мошеничка отвсякъде. Прилича на същинска божа кравичка, и все пак има саркастичен ум. Същество, което би сметнало МЕН за смешен! Долна и безлична лъжеморалистка, и все пак е готова да се обеси на врата на тоя мухльо като всяко друго животно за разплод. Защо Врагът не я прокълне за това, щом е толкова побъркан на тема девственост, вместо само да гледа и да се хили?

Всъщност дълбоко в сърцето Си Той е хедонист. Всичките тия пости, бдения, клади и кръстове са само за фасада. Или са просто пяна на морския бряг. В открито море, в Неговото море, има наслади и още наслади. Той не пази това в тайна. С дясната си ръка е готов да раздава "вечни наслади". Пфу! Не смятам, че Той има и най-малка представа за оная висша и строга мистерия, до която ние се издигаме в Скръбните Видения. Той е вулгарен, Горчилко, и има буржоазен манталитет. Напълнил е целия Си свят с наслади. Има толкова неща, които хората могат да вършат по цели дни, без Той да има нещо против - могат да спят, да се къпят, да ядат, да пият, да се любят, да се молят, да се забавляват и да работят. Всичко трябва предварително да се изкриви, за да ни влезе в работа. Нашата борба се води при жестоки и неизгодни условия. Нищо естествено само по себе си не е на наша страна. (Не че това те оправдава. Скоро ще си разчистя сметките с тебе. Винаги си ме мразил и си бил нагъл, когато ти е стискало.)

Освен това, той, твоят пациент, разбира се, ще се запознае със семейството на тая жена и с всичките им приятели. Не можа ли да видиш, че самият дом, в който тя живее, е такъв, че той никога не биваше да прекрачва прага му? Цялото място е пропито с онзи смъртоносен аромат. Даже и градинарят им, макар че работи там само от пет години, вече е започнал да го попива. Дори и гостите им, след като

са прекарвали там само уикенда, отнасят със себе си малко от тази миризма. И кучето, и котката им са напоени от нея. И къщата е изпълнена с неразгадаема тайнственост. Ние сме сигурни (това е основен принцип), че всеки член на семейството трябва да използва останалите по някакъв начин - само че още не можем да разберем как. Те ревниво пазят, почти като самия Враг, тайната на онова, което се крие зад претенцията за безкористна любов. Цялата къща заедно с градината са една голяма гнусотия. Тя по отвратителен начин прилича на представата, която един от техните писатели има за Небето: "Там, където има само живот, и затова всичко, което не е музика, е тишина."

Музика и тишина - как ги мразя и двете! И колко трябва да сме благодарни, че откакто Нашият Отец влезе в Ада (макар и това да беше по-отдавна, отколкото човеците могат да изразят, смятайки в светлинни години), нито сантиметър от пъкленото пространство и нито миг от пъкленото време не е отстъпен на която и да е от тези две омразни сили и навсякъде тук царува шумът. Шумът е великият динамизъм, концентриран израз на всичко мъжествено, безмилостно и тържествуващо. Единствено шумът ни спасява от глупави угризения, отчайващи скрупули и невъзможни жевария. Накрая ще потопим в шум цялата Вселена. Що се отнася до Земята, вече сме постигнали големи успехи. Тишината и музиката на Рая накрая ще бъдат заглушени! Признавам обаче, че засега все още не сме достатъчно шумни. Изследванията продължават. А през това време ти, противно, малко...

(Тук ръкописът се прекъсва и надолу продължава с друг почерк.)

Както се бях увлякъл в писмото, установих, че по невнимание съм си позволил да се превърна в голяма стоножка. Затова диктувам останалото на моя секретар. Сега, след като трансформацията е пълна, осъзнавам, че това е периодично явление. Даже един от тях, поетът Милтън, го е описал по доста изопачен начин, прибавяйки нелепото твърдение, че тези промени в облика ни били "наказание", наложено ни от Врага. Един по-съвременен писател, някой си Шоу, изглежда все пак е проумял истината. Преобразяването е чисто вътрешен процес и представлява славно проявление на онази Жизнена Сила, пред която Нашият Отец би се прекланял, ако бе способен да боготвори нещо друго освен себе си. В сегашния си вид съм още по-нетърпелив да те видя и да те прилепя към себе си в неразривна прегръдка.

(Подписано) Крестожаб

От името на негово Бездънно Нисочество Заместник-завеждащ Отдел
Душевадецът, чл. кор., проф., и пр.

Двадесет и трето писмо

Драги ми Горчилко,

Покрай това момиче и отвратителното й семейство, пациентът ти се запознава всеки ден с нови християни, и то не какви да е, а интелигентни християни. Дълго време ще ти бъде съвсем невъзможно да премахнеш духовността от живота му. Добре тогава, значи ще трябва да я опорочим. Не се съмнявам, че като парадно упражнение често си практикувал да се превръщаш в светъл ангел. Сега идва моментът да го направиш пред очите на Врага. Светът и плътта ни изневериха, но ни остава една трепа сила. А успехът по този трети начин е най-славен от всички. Опороченият светец, фарисеят, инквизиторът или магьосникът в Ада са по-забавни от обикновения тиранин или развратника.

Като оглеждам новите приятели на пациента ти, си мисля, че най-подходящото място за атака е границата между теологията и политиката. Някои от новите му приятели добре създават социалните последици от своята религия. Само по себе си това е лошо, но можем да го обърнем в наша полза.

Ще срещнеш много политически писатели християни, според които още на много ранен етап на развитие християнството е тръгнало по погрешен път и все повече се отдалечава от учението на

Основателя си. Трябва да използваме тази идея, за да наложим още веднъж представата за "историческия Иисус", изчистена от по-късни "добавки и изопачения", която после да противопоставим на цялата християнска традиция. Ние съдействахме миналото поколение да си създаде такъв "исторически Иисус" в либерален и хуманистичен дух. Сега прокарваме един нов "исторически Иисус" в марксистки, разрушителен и революционен дух. Предимствата от подобни тълкувания, които ние смятаме да променяме горе-долу на всеки тридесет години, са многобройни. На първо място, всички те насочват вярата на хората към нещо, което не съществува, защото всеки "исторически Иисус" всъщност не е исторически. В писмените източници всичко е казано веднъж завинаги и нищо ново не може да се прибави. Следователно всеки нов "исторически Иисус" трябва да се създава въз основа на тях, като някои факти се премълчават, а други се преувеличават. Създават се и нови конструкции (които ние учим хората да наричат брилянтни), за чиято истинност човек не би заложил и десет шилинга, ако ставаше дума за нещо делнично, но които са в състояние да създават цяло люпило от нови Наполеоновци, нови Шекспировци и нови Суифтовци в есенния бюлетин на всяко издателство. На второ място, всички подобни конструкции придават важност на своя исторически Иисус заради някаква особена теория, за която се твърди, че Той я е провъзгласил. Той трябва да бъде "велик човек" в съвременния смисъл на думата, човек, стоящ в крайната точка на някаква центробежна и небалансирана система на мислене, чужд, който предлага някаква панацея. По този начин ние отклоняваме вниманието на хората от това кой е Той и какво е извършил. Представяме им Го единствено като учител, а после прикриваме същественото сходство между Неговото учение и ученията на всички останали велики нравствени учители. Защото хората не бива да знаят, че всички велики моралисти са изпратени от Врага не за да образоват хората, а да им напомнят, да преповтарят извечните баналности за нравствеността, които ние непрекъснато крием от тях. Ние създаваме софистите, а Той създава един Сократ, който да им отговаря. Третият начин да се възползваме от тези конструкции е, чрез тях да унищожим благочестивия живот. Вместо реалното присъствие на Врага, което при нормални условия хората усещат при молитва и причастие, ние им предлагаме някаква предполагаема, далечна, призрачна и чудновата личност, човек, който е говорил на непознат език и е умрял много отдавна. Такъв човек не може да бъде обект на поклонение. Вместо Създател, обожаван от Своето творение, скоро имаш нещо като водач, подкрепян от фанатичен привърженик и накрая - някаква забележителна личност, възхвалявана от благоразумен историк. И на четвърто място, освен че е неисторическа заради неверния образ на Иисус, подобна религия изневерява на историята и в друг смисъл. Няма такава нация, а и малко са хората, дошли до лагера на Врага за това, че са изучавали биографията на Иисус просто като биография. Всъщност на хората не са дадени данни за пълната Му биография. Първите вярващи са се обърнали заради един-единствен факт (Възкресението) и заради една-единствена богословска доктрина (Изкуплението), на базата на чувството за грях, което вече са имали, и то грях не против някакъв нов измислен закон, създаден от някой си "велик човек", а против старите банални общовалидни морални норми, които не са възприели от своите майки и бабачки. "Евангелията" се появяват по-късно и са били написани не за да създават християни, а за да поучават вече създадените.

Следователно "историческият Иисус", колкото и опасен да ни се струва в определени моменти, винаги трябва да се насърчава. Що се отнася въобще до връзката между християнство и политика, там положението ни е по-деликатно. Ние безспорно не желаем християнските убеждения на хората да повлияят на политическия живот, защото изграждането на нещо, което макар и бегло да прилича на справедливо общество, би било голяма катастрофа. От друга страна, ние искаме, и то много искаме, хората да се отнасят към християнството като към средство; естествено, за предпочитане е то да е средство за собствения им напредък, но ако това не успее, може и да се използва като средство за каквото и да е - даже и за социална справедливост. В началото трябва да се накара човекът да цени социалната справедливост, защото Врагът я желае, а после да се докара дотам, че да цени християнството, защото то може да доведе до социална справедливост. Защото Врагът няма да позволи да бъде използван като претекст. Хора или нации, които си въобразяват, че могат да възродят вярата с

цел да изградят добро общество, със същия успех могат да смятат, че стълбата за Рая може да им послужи като пряк път до близката аптека. За щастие е доста лесно да се подмамят хората зад това малко ъгълче. Тъкмо днес попаднах на един откъс от книга на един писател християнин, където той препоръчва собствената си версия на християнството под предлог, че "само такава вяра може да надживее упадъка на древните култури и раждането на новите цивилизации". Видяш ли малката пукнатина? "Вярвай това не защото е вярно, а по някаква друга причина." Това е номерът.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Двадесет и четвърто писмо

Драги ми Горчилко,

Напоследък си пиша със Сръдливко, който отговаря за госпожицата на твоя пациент и започвам за виждам ахилесовата ѝ пета. Става дума за един незабележим дребен порок, от който страдат почти всички жени като нея, отраснали в интелигентна среда, обединени от една ясно определена вяра. И той се състои в съвсем спокойното убеждение, че всички външни хора, които не споделят тази вяра, са твърде глупави и смешни. Виж, мъжете, за които срещите с такива хора са нещо обичайно, не възприемат нещата по този начин. Тяхното самочувствие, ако имат такова, е от по-друг характер. А нейното, което тя смята, че е почерпано от вярата, всъщност до голяма степен се дължи на влиянието, което ѝ е оказала средата ѝ. То в действителност не се различава много от убеждението, което е имала на десетгодишна възраст, че ножовете за риба, които се употребяват в дома на баща ѝ, са правилни, нормални или "истински", докато онези в къщите на съседите изобщо не могат да бъдат "истински ножове за риба". Елементът на невежество и наивност във всичко това е толкова силен, а елементът на духовна гордост - толкова слаб, че едва ли има големи надежди за самото момиче. Но не си ли се замислял как това може да повлияе на пациента ти?

Новаците винаги прекаляват. Човекът, който наскоро се е издигнал в обществото, се държи свръххизискано; младият научен работник е прекомерно педантичен. Пациентът ти е новак в кръга на любимата си. Там той ежедневно вижда християнски живот от качество, което никога по-рано не е и сънувал. Това добива допълнително очарование поради факта, че е влюбен. Той изгаря от нетърпение (всъщност Врагът му заповядва) да подражава на тези хора. А не можеш ли да го накараш да подражава на недостатъка на любимата си? И да го засилиш дотам, че онова, което при нея е било простимо, при него да се превърне в най-силния и прекрасен порок - духовната гордост?

Условията изглеждат напълно благоприятни. Новото общество, в което се е озовал, е такова, че го изкушава да се гордее с него по много други причини, освен християнството. Това са хора по-образовани, по-интелигентни, по-възпитани от всички, които е срещал досега. При това той храни известни илюзии за своето собствено място в това общество. Под влиянието на "любовта" той все още може да се смята за недостоен за момичето, но бързо престава да се чувства недостоен за останалите. Той изобщо не подозира колко неща му се прощават, защото те са великодушни, и се приемат от добрата им страна, защото той вече е част от семейството. Изобщо не може да си представи колко негови реплики, колко негови мнения те разпознават като ехо на своите собствени. А още по-малко може да предположи каква част от възхищението му от тези хора се дължи на еротичното обаяние на момичето, което за него се пренася върху цялото ѝ обкръжение. Той си въобразява, че разговорите и начина му на живот го очароват поради някакво сходство на тяхното духовно състояние с неговото, докато всъщност те стоят толкова далеч над него, че ако не беше влюбен, той щеше да бъде объркан и дори отблъснат от много неща, които сега приема. Той е като куче, което си въобразява, че разбира от

огнестрелно оръжие, защото ловният инстинкт и любовта към господаря му го карат да изпитва удоволствие от лова!

Ето го и твоят шанс. Докато Врагът с помощта на сексуалното привличане и на някои много приятни хора, много напреднали в Неговото служение, издига младия варварин до ниво, което иначе сам никога не би достигнал, ти трябва да го накараш да мисли, че така намира собственото си ниво, че тези хора са "от неговата черга" и че сред тях той си е у дома. Ако се озове сред други хора, те ще му се сторят досадни, отчасти защото почти всяка компания, до която има достъп, е много по-безинтересна, но най-вече защото ще му липсва очарованието на младата дама. Трябва да го научиш да бърка разликата между компанията, която му е приятна и компанията, която му е скучна, с разликата между християни и невярващи. Трябва да го накараш да почувства (но по-добре е да не го облича в думи): "Колко по-различни сме ние, християните." А под "ние, християните" той, без да го съзнава, трябва да разбира "моята среда". А под "моята среда" трябва да разбира не "хората, които поради великодушието и смириенето си са ме приели", а "хората, към които аз принадлежа по право".

Успехът ти ще зависи от това дали ще успееш да го объркаш. Ако го накараш явно и недвусмислено да се гордее с това, че е християнин, сигурно ще се провалиш. Предупрежденията на Врага са прекалено известни. Ако, от друга страна, позволиш идеята "ние, християните" да отпадне изцяло и го накараш просто да се гордее със "средата си", ще произведеш не истинска духовна гордост, а само суетност на социална основа, което в сравнение с първото е дреболия, някакво хилаво дребно прегрешение. Трябва да се стремиш да примесваш във всичките му мисли едно лекичко доволство от себе си и никога да не му позволяваш да се запита: "Всъщност за какво точно съм доволен от себе си?" Идеята, че принадлежи към някакъв вътрешен кръг, че е посветен в някаква тайна, е изключително сладка за него. Наблегни на това. Учи го, като използваш влиянието на момичето, когато то се държи най-глупаво, да възприема едно леко присмехулно отношение към нещата, които говорят невярващите. В съвременните християнски среди съществуват някои теории, които могат да се окажат полезни в това отношение - такива, които възлагат надеждите на обществото на някакъв вътрешен кръг от "духовни служители", на някакво обучено малцинство теократи. Теб не те интересува дали тези теории са верни, или не. Важното е да му внушиш, че християнството е някаква тайнствена религия, в която той е един от посветените.

И моля ти се, не пълни писмата си с разни глупости за европейската война. Няма съмнение, че крайният ѝ резултат има значение, но този въпрос е от компетентността на нашето Низше Командване. Ни най-малко не ме интересува да знам колко англичани са избити при бомбардировките. А в какво състояние на духа са умрели, мога да науча от архива тук Долу. Това, че все някога са щели да умрат, не е ново за мен. Моля те, съсредоточи се върху преките си задължения.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Двадесет и пето писмо

Драги ми Горчилко,

Най-лошото в компанията на твоя пациент е, че тя е просто християнска. Разбира се, всеки от хората в нея си има индивидуални интереси, но онова, което ги обединява, си остава единствено християнството. Нашата задача, в случай че хората изобщо станат християни, е да ги държим в онова състояние на ума, което аз наричам "християнство и". Нали знаеш: "християнството и кризата", "християнството и новата психология", "християнството и новият ред", "християнството и изцелението чрез вяра", "християнството и вегетарианството", "християнството и реформата на правописа". Ако

непременно трябва да бъдат християни, нека поне се различават по нещо. Вместо същинската вяра им пробутай някаква мода с християнска окраска. Подсилвай естествения им ужас от Все Същото Старо Нещо.

Ужасът от Все Същото Старо Нещо е една от най-ценните емоции, които сме произвели в човешкото сърце. Той е неизчерпаем източник на ереси в религията, безразсъдства в съборите, изневери в брака и непостоянство в приятелствата. Човеците живеят във времето и преживяват действителността в определена последователност. Следователно, за да преживеят по-голяма част от нея, те трябва да изпитат много различни неща. Или с други думи, трябва да преживяват промяна. Тъй като се нуждаят от промяна, Врагът (понеже дълбоко в сърцето Си е хедонист), е направил така, че те да изпитва удоволствие от промяната по същия начин, по който е направил и яденето приятно за тях. Но тъй като не желае те да превърнат промяната, както и яденето, в самоцел, Той е уравнил любовта им към промяната с любов към постоянството. Успял е да задоволи вкуса им и към двете неща в самия свят, който е създал, с помощта на онова единство на промяната и постоянството, което ние наричаме ритъм. Затова им е дал сезоните - всеки различен, но всяка година отново същият. Така пролетта винаги се възприема като обновление, и все пак като повторение на една прастара тема. В Своята Църква Той им е дал духовната година; промяната там се състои в редуването на пости и празници, но всеки празник е същият всяка година.

И така, точно както можем да направим насладата от яденето прекалена и да я превърнем в чревоугодие, така можем да се заемем и с това естествено удоволствие от промяната и да го превърнем в търсене на абсолютната новост. Това желание на хората е изцяло наша заслуга. Ако пренебрегваме задълженията си, хората не само ще бъдат доволни, но и направо възхитени от смесицата между новото и познатото в снежинките този януари, изгрева тази сутрин, сливовия пудинг тази Коледа. Докато не научим децата на нещо по-добро, те ще бъдат напълно щастливи от сезонната смяна на игрите, при което игрите край огнището се редуват с играта на дама така, както есента следва лятото. Желанието за многобройни или неритмични промени се поддържа единствено чрез нашите непрестанни усилия. Това човешко желание е ценно по няколко причини. На първо място то намалява насладата, като същевременно увеличава желанието. По силата на самата си същност, удоволствието от промяната е по-подвластно от всяко друго на закона за намалената възвращаемост. При това постоянните новости струват пари, така че желанието за тях предвещава алчност или нещастие, или и двете. Освен това, колкото по-ненаситно е желанието, толкова по-скоро то ще погълне всички невинни източници на наслада и ще премине към онези, които Врагът забранява. Така, разпалвайки ужаса от Все Същото Старо Нещо, напоследък успяхме да направим изкуствата по-безопасни за нас от всякога. Както "популярните", така и "елитарните" творци сега ежедневно се отдават на нови и още по-нови крайности в сладострастието, глупостта, жестокостта и гордостта. И накрая желанието за нещо ново е незаменимо средство, когато трябва да наложим някоя нова мода или модел за подражание.

Ползата от модите в областта на идеите се състои в това, че те отклоняват вниманието на хората от реалните опасности, които ги застрашават. Ние насочваме последния вик на модата за всяко поколение срещу онези пороци, от които то е най-малко застрашено и фиксираме одобрението му върху добродетелта, най-близка до порока, който ние се опитваме да разпространим. Номерът е да ги накараме всичките да търчат насам-натат с пожарогасители в ръце, когато става наводнение, или пък всички да се струпат в онзи край на кораба, който вече изчезва под водата. Например, убеждаваме ги, че е много модерно да се разкрива опасността от прекаления ентузиазъм в момент, когато в действителност ги налягат апатия и самодоволство. Един век по-късно, когато сме ги превърнали в нещо като Байроновци, опиянени от емоции, последният вик на модата бива насочен срещу простото "разбиране". В жестоки времена ги караме да се предпазват от сантименталността; във времена на лекомислие и безделие - да се пазят от порядъчността; когато царува развратът - да се борят срещу пуританщината, а когато всички са готови да се превърнат или в роби, или в тирани, ги караме да се боят от призрака на либерализма.

Но най-големият триумф ще бъде, ако успеем да издигнем този ужас от Все Същото Старо Нещо до философия и така интелектуалните безсмислици да се превърнат в разложение на волята им. Тук се оказва много полезен еволюционисткият или исторически характер на съвременната европейска мисъл (което отчасти е наше дела). Врагът обича баналностите. Когато хората трябва да решат как да постъпят, Той иска, поне доколкото виждам, те да си зададат няколко много елементарни въпроса: Правилно ли постъпвам? Дали е благоразумно? Възможно ли е? А ако ние ги накараме да се питат: "Дали е в съответствие с общия ход на нашето време?", "Дали е прогресивно, или реакционно?" "Това ли ни диктува историята?", те ще пренебрегнат съществените въпроси. А въпросите, които в действителност задават, са естествено без отговор. Защото те не могат да проникнат в бъдещето, а какво ще бъде то, до голяма степен зависи тъкмо от тези решения, които те искат бъдещето да им помогне да вземат. В резултат на това, докато съзнанието им блуждае в този вакуум, ние имаме шанс да се вмъкнем и да ги подтикнем към действието, което ние сме избрали. А в това отношение вече е извършена огромна работа. Едно време те знаеха, че някои промени са за добро, други - за лошо, а трети са без значение. Сега ние до голяма степен сме премахнали това знание. Вместо описателния израз "непроменен" ние въведохме емоционално украсения "закостенял". Накарахме ги да гледат на бъдещето като на обетована земя, до която достигат само избрани герои, а не като на нещо, до което всеки достига със скорост шестдесет минути в час, без значение какво прави или кой е той.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Двадесет и шесто писмо

Драги ми Горчилко,

Да, прав си. Периодът на ухажване наистина е подходящ, за да посееш онези семена, които след десет години ще прераснат в домашна омраза. Обаянието на неосъщественото желание дава резултати, които хората могат да бъдат накарани да объркат с резултатите на милосърдието. Използвай неопределеността на думата "любов": нека да си въобразяват, че с помощта на любовта са разрешили проблеми, които всъщност само временно са пренебрегнали или отложили под влияние на очарованието. Докато се заблуждават така, ти ще можеш да изостриш тайно тези проблеми и да ги направиш хронични.

Най-важният проблем е този за "себеотрицанието". Забележи каква чудесна работа е свършило за пореден път филологическото ни оръжие със замяната на положителното милосърдие на Врага с отрицателното себеотрицание. Благодарение на това ти можеш още от самото начало да научиш даден човек да се отказва от разни облаги не защото другите биха били щастливи, ако се възползват от тях, а за да може той да прояви себеотрицание, като се лиши от тях. Така си спечелваш едно голямо преимущество. Друго нещо, което много ни помага, когато засегнатите страни са мъж и жена, е разминаването в разбирането на себеотрицанието, което ние сме изградили между половете. Под себеотрицание една жена разбира главно да се грижи за околните, а един мъж - да не им създава грижи. В резултат на това, някоя жена, която е доста напреднала в служението на Врага, може да се окаже далеч по-досадна от който и да е мъж, с изключение на онези, които са изцяло подвластни на Нашия Отец. И обратно, един мъж ще прекара доста дълго време в лагера на Врага, докато извърши толкова дела в полза на другите, колкото една съвсем обикновена жена може да извършва всеки ден. И така, докато жената се чуди как да служи на хората, а мъжът - как да уважава правата на другите, всеки от половете, без никаква очевидна грешка може, и действително смята противния пол за непоправимо егоистичен.

Към тези недоразумения можеш да прибавиш и още няколко. Еротичното привличане е източник на взаимна добронамереност, поради което всеки е готов наистина с радост да отстъпи пред желанията на другия. При това те знаят, че Врагът изисква от тях определено милосърдие, което, ако се постигне, ще доведе до подобни действия. Ти трябва да ги накараш да възприемат като закон за бъдещия си брачен живот тази готовност за взаимно самопожертване, което сега естествено се поражда от взаимното им привличане. Но щом това привличане се изчерпи, те няма да имат достатъчно милосърдие, за да продължат да проявяват самопожертвувателност. Няма да схванат уловката, понеже са двойно заслепени, мислейки сексуалното привличане за милосърдие и смятайки, че това привличане ще трае вечно.

Щом някакъв вид официална, законна или общоприета самопожертвувателност веднъж се е установила като правило, за спазването на което емоционалните им източници са изчерпани, а духовните още не са дозрели, имаме основание да очакваме чудесни резултати. Когато обсъждат каквото и да е съвместно действие, непременно А ще говори в полза на предполагаемите желания на Б, а Б ще прави същото с обратен знак. Често пъти е невъзможно да се разберат истинските желания на която и да е от страните. С малко повече късмет се стига дотам, че извършват нещо, което никой от двамата не желае, като всеки от тях се чувства голям праведник и тайно претендира към него да се отнесат по-добре заради проявеното себеотрицание, а в себе си притаява недоволство към другия заради лекотата, с която е била приета жертвата му. По-късно можеш да се опиташ да пробутах тъй наречената илюзия на конфликта, породен от щедрост. Тази игра е най-забавна, когато в нея участват повече от двама играчи, например в семейство с големи деца. Предлага се нещо съвсем обикновено, като да кажем да се пие чай в градината. Някой от участниците се постаравя на останалите да им стане съвсем ясно (макар и не с много думи), че идеята не му се нрави, но, разбира се, е готов да понесе това от "себеотрицание". Другите моментално се отказват от предложението, привидно заради собственото си "себеотрицание", но всъщност защото не желаят да послужат като повод за първия участник да практикува алтруизъм на дребно. Той обаче също не е готов да се откаже от щедрата си проява на себеотрицание. Той настоява да се направи това, "което другите искат". Те настояват да се направи това, което иска той. Страстите се разпалват. Скоро някой казва: "Щом е така, аз изобщо няма да пия чай." И тогава се разразява истинска кавга, от която и двете страни излизат жестоко обидени. Нали разбираш как става? Ако всеки от тях открито се беше стремил към постигане на собственото си действително желание, всички щяха да останат в рамките на разума и учтивостта. Но само защото нещата са обърнати и всяка от страните се бори за каузата на другата страна, те не си дават сметка, че обидата всъщност да дължи на изопачената им праведност, на ината им и на яда, насъбрал се през последните десет години. И цялото това объркване се дължи на показното им "себеотрицание", с което те оправдават всичките си постъпки. В действителност, всяка от страните напълно съзнава, че "себеотрицанието" на противника е просто евтина уловка и че той се опитва да ги постави в изкуствено положение, но всеки от тях успява да се чувства невинен и онеправдан, без да е по-неискрен отколкото естествено се полага на едно човешко същество.

Един разумен човек някога беше казал: "Ако хората знаеха колко много лоши чувства причинява себеотрицанието, нямаше толкова често да го проповядват от амвона"; а също: "Тя е от онези жени, които живеят заради другите - и винаги можеш да разпознаеш другите по измъчения им вид." И всичко това може да бъде започнато още в периода на ухажването. Малко истинска себичност от страна на пациента ти е по-малко ценна за спечелването на душата му, отколкото първите кълнове на претенциозното и самоуверено себеотрицание, което един ден може да разцъфти във формата, която ти описах. Още отсега можеш да вкараш лекичка неискреност в отношенията им, известна изненада от факта, че момичето не винаги забелязва неговото себеотрицание. Не пренебрегвай тези неща и, преди всичко, не позволявай на младите глупаци да ги забележат. Ако успеят да ги разберат, те скоро ще открият, че само "любовта" не е достатъчна, че се нуждаят и от милосърдие и още не са го постигнали, и

че никакъв външен закон не може да го замени. Така ми се иска Сръдливко да можеше да разклати чувството за хумор на младата жена.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Двадесет и седмо писмо

Драги ми Горчилко,

Струва ми се, че напоследък не се справяш никак добре. Разбира се, "любовта" е полезна за отклоняване на мислите му от Врага, но веднага става ясно, че не си се възползвал от нея както трябва, като казваш, че тази негова разсеяност и блуждаене на ума са се превърнали в главна тема на молитвите му. Това показва, че ти до голяма степен си се провалил. Когато усети, че се разсейва, ти трябва да го накараш да се опита с усилие на волята си да се съсредоточи и да продължи нормално молитвата си, все едно че нищо не е било. Но ако той възприеме тази разсеяност като свой сегашен проблем, постави този проблем пред Врага и го превърне в главна тема на молитвите и стремежите си, тогава, вместо да изпишеш вежди, ти си извадил очи. Всичко, дори и грехът, в крайна сметка е против нас, ако резултатът от него приближава пациента към Врага. Бих ти предложил да действаш според следния план. Сега, когато той е влюбен, в съзнанието му се е промъкнала една нова идея за щастие тук, на земята, и това го прави по-настойчив в чисто просителските молитви - за войната и други подобни неща. Сега е моментът да предизвикаш интелектуални затруднения във връзка с молитвите от този вид. Фалшивата духовност винаги трябва да се поощрява. Под привидно благочестивия предлог, че "възхвалата на Бога и общението с Него представляват истинската молитва", човеците често могат да бъдат подведени към пряко неподчинение на Врага, който (по обичайния си скучен, банален и безинтересен начин) категорично им е заявил, че трябва да се молят за насъщния си хляб и за оздравяването на болните си. Ти естествено няма да му разкриеш, че молитвата за насъщния хляб, дори изтълкувана в "духовен смисъл" е точно толкова прозаично просителска, колкото и във всякакъв друг смисъл.

Но тъй като пациентът ти е придобил ужасния навик да се подчинява, той вероятно ще продължи да отправя подобни "прозаични" молитви, каквото и да правиш. Можеш обаче да го тормозиш с натрапчивото подозрение, че тази практика е абсурдна и не може да доведе до обективни резултати. Не забравяй да използваш аргумента: ези - печеля аз, тура - губиш ти". Ако онова, за което се моли, не се осъществи, това ще бъде поредното доказателство, че от просителските молитви няма полза. Ако пък се осъществи, той, разбира се, ще успее да открие някои от физическите причини, довели до положителния резултат, и "следователно, то така или иначе щеше да стане". По този начин сбъднатите молитви се превръщат в точно толкова убедително доказателство за безрезултатността на молитвите, колкото и несбъднатите.

Понеже ти си дух, сигурно ще ти бъде трудно да разбереш как може той да се заблуждава така. Но не бива да забравяш, че той възприема времето като абсолютна реалност. Той си мисли, че Врагът, подобно на самия него, възприема някои неща в настоящето, други си припомня от миналото, а трети предвижда в бъдещето. Или даже и да допуска, че Врагът не възприема нещата по този начин, все пак в дъното на душата си той смята това за някаква особеност в начина на възприемане на Врага. И всъщност не е убеден (макар да твърди обратното), че нещата са наистина такива, каквито Врагът ги възприема! Ако се опита да му обясниш, че днешните молитви на хората са част от безбройните компоненти, според които Врагът наглася метеорологичното време за утрешния ден, тогава той ще ти отвърне, че Врагът винаги е знаел, че хората ще отправят тъкмо такива молитви, и щом е така, те не са се молели свободно, а им е било предопределено да го сторят. Той сигурно би добавил, че причините за точно

определеното време през даден ден могат да бъдат проследени чак до първоначалното сътворяване на самата материя, тоест, че целият процес, както от човешка, така и от материална страна е бил заплануван "от Словото в самото начало". Разбира се, за нас е очевидно какво би трябвало да каже той: че проблемът за съгласуването на определено добро или лошо време към определени молитви е просто проявлението, в две точки от неговия времеви начин на възприемане, на цялостния проблем за съгласуване на целия духовен свят с целия материален свят; че сътворението в неговата цялост действа във всяка точка на времето и пространството, или по-скоро, че човешкият тип съзнание принуждава хората да възприемат единния акт на сътворението като поредица последователни събития. Защо този акт на сътворението дава простор за изява на тяхната свободна воля, е въпросът на въпросите, тайната, която се крие зад глупавите приказки на Врага за "любовта". Как става това не е никаква загадка, защото Врагът не предвижда как хората по своя воля допринасят за някакво бъдеще, а ги вижда как го правят в Неговото безгранично Сега. Очевидно, да гледаш как някой върши нещо, не е същото като да го принудиш да го стори.

На това може да се възрази, че някои от техните писатели, които все си тикат носа навсякъде, и особено Боеций, са издали тази тайна. Но при интелектуалния климат, който ние най-после успяхме да наложим в цяла Западна Европа, това може да не те притеснява. Само учените четат стари книги, а спрямо учените ние сме взели такива мерки, че от всички хора за тях е най-малко вероятно да почерпят мъдрост от това. Този успех постигнахме, като наложихме историческата гледна точка. Накратко, историческата гледна точка означава, че когато даден учен попадне на каквото и да е твърдение на някой писател от миналото, единственият въпрос, който той изобщо няма да си зададе, е дали твърдението е вярно. Той ще се пита кой е повлиял на въпросния писател и доколко твърдението му съответства с писаното от него в други книги, какъв етап в развитието на писателя или в общата история на мисленето илюстрира това твърдение, как е повлияло то на писатели от по-ново време, колко пъти е било криво разбрано (особено от колегите на въпросния учен), каква е общата насока на критиките към твърдението през последните десет години и каква е "сегашната постановка на въпроса". Да се гледа на писателя от древността като на възможен източник на знания, да се очаква, че казаното от него би могло да повлияе на мисленето или на поведението ти - това обикновено се отхвърля като наописуема простота на ума. И тъй като ние не можем да мамим целия човешки род през цялото време, особено важно е да прекъсваме връзките на всяко поколение с всички останали. Защото, ако познанието свободно преминава между различните епохи, винаги ще съществува опасността характерните заблуди на една епоха да бъдат разкрити от характерните истини на другата. Но да благодарим на Нашия Отец и на историческата гледна точка, че великите учени сега толкова малко черпят от миналото, колкото и най-невежият монтьор, който твърди, че "историята са празни приказки".

Твой любящ чичо
Душевадецът

Двадесет и осмо писмо

Драги ми Горчилко,

Когато ти казах да не пълниш писмата си с глупости за войната, аз естествено имах предвид, че нямам нужда от твърде инфантилните ти излияния за купищата от трупове и сравнените със земята градове. Но доколкото войната наистина се отразява на душевното състояние на пациента ти, естествено че искам да ми докладваш най-подробно. И тъкмо по този въпрос ти проявяваш изключителна недосетливост. Така например, ти възторжено ме осведомяваш, че имало голяма вероятност градът, в който живее съществото, да бъде бомбардиран. Това е крещящ пример за онова, от което вече се

оплаках - а именно, готовността ти да забравиш главната цел заради непосредствената наслада от човешкото страдание. Да не би да не знаеш, че бомбите убиват хората? Или може би не си наясно, че в този момент смъртта на пациента ти е точно това, което искаме да избегнем? Той успя да се отърве от светските приятели, с които ти се опита да го оплетеш. Той "се влюби" в една безупречна християнка и поне засега е неподатлив на атаките към целомъдрието му. Освен това, всичките ни досегашни опити да покварим духовния му живот се оказаха неуспешни. А сега, когато реалната заплаха от войната приближава и мечтите за светско преуспяване заемат все по-задно място в съзнанието му, изпълнено със задълженията му на защитник на града и от момичето, когато е принуден да се грижи за ближните си повече от всякога досега и това му харесва повече, отколкото е очаквал, "когато е забравил за себе си", както казват човеците и с всеки изминал ден все повече съзнателно се осланя на Врага, той почти сигурно ще бъде изгубен за нас, ако довечера бъде убит. Всичко това е толкова очевидно, че чак ме е срам да ти го пиша. Понякога се чудя дали изкусителският стаж на младите дяволи не е прекалено дълъг, дали не сте подложени в някаква степен на опасността да се заразите от чувствата и да възприемате ценностната система на човеците, сред които работите. Разбира се, те са склонни да смятат смъртта за най-голямото зло, а оцеляването за най-висша ценност. Но това е защото ние сме ги научили да мислят така. Хайде да не се хващаме в собствения си капан. Разбирам, странно е, че главната ти цел в момента съвпада с онова, за което се молят майката и любимата на пациента, а именно физическата му безопасност. Но така стоят нещата - ще трябва да го пазиш като зеницата на окото си. Ако умре сега, ще го загубиш. Ако преживее войната, винаги има надежда. Врагът го запази от теб през първата голяма вълна на изкушенията. Но само ако може да остане жив, самото време ще се превърне в твой съюзник. Протяжните, скучни и еднообразни години на благополучие или нещастие, когато пациентът достигне средна възраст, са идеалното време за атака. Разбираш ли, за тези същества е ужасно трудно да постоянстват. Житейските несполуки, постепенното разпадане на младежките любови и надежди, тихото отчаяние (което почти не се усеща като болка), че са неспособни да преодоляват хроническите изкушения, с които ние отново и отново ги побеждаваме, еднообразието, което сме създали в живота им, и неясното негодувание, с което сме ги научили да реагират на него - всичко това предлага прекрасни възможности за изхабяването на дадена душа чрез изтощение. От друга страна, ако човекът на средна възраст е преуспяващ, нашата позиция е дори още по-силна. Благоденствието привързва човека към света. Той усеща, че "намира своето място в него", докато всъщност светът е този, който се загнездва в човека. Все по-доброто му име в обществото, разширяващият се кръг от познанства, чувството му, че е незаменим, засилващият се натиск на приятната работа, която го поглъща - всичко това създава у него усещането, че на земята той наистина е у дома си - тъкмо това, което ние искаме. Ще забележиш, че младите хора изпитват по-малък страх от смъртта в сравнение със старите и хората на средна възраст.

Истината е, че Врагът, който странно защо е предназначил тези обикновени животни да живеят в Неговия собствен вече свят, доста успешно ги е предпазил от опасността да се почувстват у дома си където и да било. Ето защо често се налага да желаем дълъг живот за нашите пациенти. Седемдесет години никак не са много, за да изпълним трудната задача да освободим душите им от връзките на Небето и здраво да ги привържем към земята. Докато са млади, установяваме, че са готови да се отплесват непрестанно. Ако съумеем да ги държим в невежество относно религията, непредвидимите полети на фантазията, музиката и поезията, то тогава лицето на едно момиче, птичата песен или вида на хоризонта винаги помитат цялата ни постройка. Те просто не се стремят стабилно към светско благополучие, полезни познанства и грижа за собствената си безопасност. Техният апетит към небето е толкова непоправим, че на този етап най-добрият начин да ги привържем към земята, е да ги накараме да повярват, че земята може да се превърне в Рай с помощта на политиката, на евгениката, на "науката", на психологията и на какво ли не още. Истинското срастване със света е въпрос на време. За постигането му помага и гордостта, защото ние ги караме да наричат бавната смърт помъдряване, зрелост или опит. А между впрочем опитът, в особения смисъл, който ние сме ги научили да му

придават, е една изключително полезна дума. Един от великите им философи почти издаде тайната ни, като каза, че когато става дума за добродетел "опитът е майка на илюзиите". Но благодарение на една смяна на модата и естествено на историческата гледна точка, ние до голяма степен успяхме да направим книгата му безвредна.

За това, колко е безценно времето за нас, може да се съди от факта, че Врагът ни отстъпва толкова малко от него. Голяма част от хората умират още като деца, а доста от оцелелите умират млади. Очевидно е, че за Него човешкото раждане има смисъл главно като необходимо условие за настъпването на смъртта, а смъртта - единствено като преход към онзи, другия живот. На нас ни е позволено да работим само с една малка част от човешкия род, защото онова, което хората наричат "нормален живот", всъщност е изключение. Очевидно е, че Той иска някои, но доста малко от човешките животни, с които населява Своя Рай, да се успели да устоят на изкушенията ни в течение на един земен живот от шестдесет-седемдесет години. Ето тук не бива да пропускаме нашите възможности. И колкото по-малки са те, толкова по-добре трябва да ги използваме. Каквото и да правиш, възможно най-старателно се грижи за безопасността на пациента си.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Двадесет и девето писмо

Драги ми Горчилко,

Щом вече е сигурно, че германските човеци ще бомбардират града на пациента ти и че дългът му ще го задържи там в разгара на опасността, се налага да обсъдим нашата политика. Дали да се насочим към страхливостта, или към храбростта и последващата я гордост, или към омразата към германците?

Опасявам се, че няма смисъл да се опитваме да го правим смел. Изследователският ни отдел все още не е открил (макар и да очакваме успехи в тази област всеки момент) как да произведем която и да е добродетел. Това е много сериозна пречка. Човек трябва поне малко да притежава някаква добродетел, за да бъде истински перфектно порочен. Какво би представлявал Атила без смелостта си, или пък Шейлок без себеотрицанието си, поне що се отнася до плътта? Но понеже не сме способни сами да дадем на хората тези качества, ние можем да ги използваме такива, каквито ги предлага Врагът, а това означава да Му оставим нещо като опора у онези хора, които иначе със сигурност биха били наши. Това положение на нещата е много незадоволително, но вярвам, че един ден ще се научим да се справяме по-добре.

С омразата можем да се справим. Опъването на човешките нерви в условията на шум, опасност или преумора ги прави податливи на всякакви брутални емоции и на нас ни остава само да канализираме това предразположение в правилната посока. Ако съвестта му не се поддава на внушенията ти, обърквай го. Накарай го да твърди, че той изпитва омраза не от свое име, а заради жените и децата; че християнинът е длъжен да прощава на собствените си врагове, но не и на враговете на други хора. С други думи, нека да се идентифицира с жените и децата в достатъчна степен, за да изпитва омраза от тяхно име, но не чак дотолкова, че да възприема и враговете им като свои собствени и поради това - като обекти за прощка.

Но омразата най-лесно се съчетава със страха. Измежду всички пороци единствено малодушието е само болезнено - ужасно е да го предусещаш, ужасно е да го изпитваш, ужасно е да си спомняш за него. Омразата може да бъде приятна. Поради това, тя често пъти играе ролята на компенсация, с която уплашеният човек си отмъщава заради мъките от страха. Колкото повече се страхува, толкова повече ще

мрази. Освен това омразата представлява най-доброто успокоително средство срещу срама. Така че, за да нанесеш сериозен удар върху милосърдието му, най-напред трябва да победиш смелостта му.

Това обаче не се постига лесно. Успели сме да накараме хората да се гордеят с повечето от пороците си, но не и с малодушието. Винаги, когато почти сме успели да постигнем това, Врагът допуска или война, или земетресение, или друго някакво бедствие и моментално смелостта се превръща в прекрасно и важно качество даже и в човешките очи. Така цялата ни работа се проваля и си остава поне един порок, от който хората наистина се срамуват. Следователно, опасността от предизвикването на малодушие у пациентите ни се състои в това, да не би така да ги подтикнем към истинско самопознание и отвращение от себе си, а оттам и към покаяние и смирение. И действително, по време на последната война хиляди човеци си дадоха сметка за собственото си малодушие и по този начин за пръв път откриха целия нравствен свят. В мирно време можем да накараме много от тях да забравят напълно за доброто и злото. Но при опасност въпросът се поставя пред тях по такъв начин, че даже и ние не можем да ги заблудим. Изправени сме пред тежка дилема. Ако поощряваме справедливостта и милосърдието сред хората, излиза, че действваме пряко в полза на Врага. Ако обаче ги подтикваме към обратното поведение, това рано или късно предизвиква (защото Той позволява това) война или революция и тогава неизбежният въпрос за малодушието или смелостта разбужда хиляди човеци от нравствената им апатия.

И наистина, сигурно това е един от мотивите на Врага да сътвори един опасен свят - един свят, в който нравствените проблеми наистина имат значение. Той разбира така добре, както и ти, че смелостта не е просто една от добродетелите, а проявлението на всяка добродетел в момент на изпитание, тоест в момента на най-виша реалност. Човек, проявяващ целомъдрие, честност или милосърдие, но който отстъпва пред опасността, ще бъде целомъдрен, честен или милостив само при определени условия. Пилат също е бил милостив, но само докато това не е станало прекалено рисковано.

Следователно, възможно е да загубим толкова, колкото и ще спечелим, ако превърнем твоя човек в страхливец. Така той може да научи прекалено много за себе си! Естествено, винаги съществува възможност не да приспим срама, а да го направим по-силен и да предизвикаме отчаяние. Това би било голяма победа. То би доказало, че пациентът е вярвал и е приемал прошката на Врага за останалите си грехове само защото самият той не е осъзнавал напълно тяхната греховност, но че по отношение на единствения порок, за който наистина знае колко е позорен, той не може да търси, нито да се надява на Божията милост. Опасявам се обаче, че ти вече си го оставил да напредне твърде много в школата на Врага и той знае, че отчаянието е грях, по-голям от всичките грехове, които го предизвикват.

Що се отнася до конкретните начини, по които можеш да го изкушиш към малодушие, няма какво толкова да се обяснява. Най-същественото е, че прекалените предпазни мерки обикновено увеличават страха. Обаче предпазните мерки, които са официално наложени на твоя пациент, скоро се превръщат в навик и ефектът от тях изчезва. Затова трябва непрестанно да натрапваш в съзнанието му (едновременно с искреното му намерение да си изпълнява задълженията) разни смътни идеи за неща, които може да прави или да не прави, в рамките на задълженията си и които според него биха спомогнали за по-голямата му безопасност. Отклони го от простото правило ("Аз трябва да стоя тук и да върша това и това.") и го тласни в цяла серия възможни развития на нещата ("Ако се случи А, макар че аз силно се надявам, че то няма да се случи, бих могъл да сторя Б, а ако се случи най-лошото, винаги бих могъл да сторя В.") Можеш да събудиш у него суеверия, стига той да не ги осъзнава като такива. Целта е да му внушиш, че има нещо, различно от Врага и смелостта, дадена му от Врага, на което да се опре, и тогава това, което е трябвало да бъде пълно посвещение, ще се окаже цялото пронизано от неосъзнати резерви. Като лансираш поредица от въображаеми средства, които да попречат "да се случи най-лошото", можеш да изградиш в онова ниво на волята му, което той не осъзнава, твърдото убеждение, че до най-лошото изобщо няма да се стигне. После, когато наистина бъде обхванат от ужас, шурмувай нервите и мускулите му и може би фаталната постъпка ще бъде извършена, преди той да разбере какво целиш. Защото не бива на забравяш, че само малодушието, изразено в действие, има

значение. Чувството на страх само по себе си не е грях и макар че ни доставя удоволствие, то не ни помага особено.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Тридесето писмо

Драги ми Горчилко,

Понякога се питам дали не си въобразяваш, че си изпратен на света за свое собствено удоволствие. Разбрах, но не от отчайващо неточния ти доклад, а от този на пъклената полиция, че поведението на пациента ти по време на първата бомбардировка е било възможно най-лошото. Бил е много уплашен, сега се мисли за голям страхливец и поради това не изпитва никаква гордост. Въпреки това е извършил всичко, което му повелява дългът, и може би малко повече. А всички положителни неща, които можеш да изброиш в противовес на тази катастрофа, са, че бил наругал някакво куче, което му се мотаело в краката, че бил прекалил с цигарите и пропуснал една молитва. Каква полза да ми хленчиш, че ти било трудно? Ако продължаваш да ми развиваш Вражеската идея за "справедливост" и да намекваш, че възможностите и намеренията ти трябвало да бъдат взети под внимание, не съм сигурен дали не те заплашва обвинение в ерес. Така или иначе, скоро ще разбереш, че справедливостта на Ада е чисто реалистична и се интересува единствено от резултатите. Или ни достави храна, или ти самият ще бъдеш храна.

Единственият смислен пасаж в писмото ти е онзи, в който казваш, че все още разчиташ на добри резултати поради изтощението на пациента. Това е доста добре. Но няма да го получиш даром. Умората може да предизвика изключителна кротост, спокойствие на духа и дори нещо като видение. Ако често си виждал хора, които поради умора изпадат в гняв, стават зловни и нетърпеливи, то е защото тези хора са имали подходящ характер. Парадоксално е, но умерената умора е по-добра почва за раздразнение, отколкото крайното изтощение. Това отчасти се дължи на физически причини, но отчасти и на нещо друго. Не просто умората като такава предизвиква гнева, а по-скоро неочаквано предявените изисквания към човек, който вече е уморен. На каквото и да се надяват хората, те скоро започват да си въобразяват, че имат право на него: чувството на разочарование с много малко умение от наша страна може да се превърне в чувство за онеправданост. Едва след като хората са отстъпили пред непоправимото, след като са изгубили надежда за облекчение и са престанали да мислят даже за предстоящия половин час, тогава има опасност да настъпи смирената и спокойна умора. Следователно, за да постигнеш възможно най-добрите резултати от изтощението на пациента, трябва да го захранваш с напразни надежди. Дай му някакви що-годе убедителни причини, за да повярва, че бомбардировката няма да се повтори. Нека се утешава с мисълта какво удоволствие ще изпита, когато си легне в собственото си легло следващата нощ. Преувеличавай умората му, като го убеждаваш, че тя скоро ще премине; защото хората обикновено имат чувството, че дадено напрежение не е можело да се издържи повече в момента, когато то свършва, или поне, когато си мислят, че свършва. В този случай, както и в случая с малодушието, онова, което непременно трябва да избегнеш, е пълното отдаване. Каквото и да говори пациентът, вътрешната му решимост трябва да бъде не да понесе всичко, което му се случва, а да го понася "за известен разумен период от време"; и нека този разумен период да бъде по-кратък, отколкото е вероятно да трае изпитанието. Няма нужда да бъде много по-кратък. Когато се атакува търпението, целомъдрието или силата на духа, най-забавно е да накараш човека да се предаде точно когато (само ако беше знаел!) краят на изпитанието вече се е задавал.

Не знам дали е възможно да се среща с момичето в моменти на напрежение, или не. Ако се срещат, възползвай се максимално от факта, че до определен момент умората кара жените да говорят повече, а мъжете - по-малко от обикновено. Това може да породи силно, макар и неизречено недоволство, даже и между влюбени.

Вероятно сцените, на които пациентът ти става свидетел, няма да осигурят материал за интелектуални атаки срещу вярата му - предишните ти грешки правят това невъзможно. Но съществува един вид атака върху чувствата, която все още можем да изпробваме. Всичко зависи от това дали ще успееш да го накараш да почувства, когато за пръв път види човешки останки, размазани по някоя стена, че това "представлява светът в действителност" и че цялата му религия е била просто илюзия. Ще забележиш, че сме ги поставили в пълна мъгла относно значението на думата "действителен". Например, разказват си един на друг за някакво голямо духовно преживяване: "Всичко, което се случи в действителност, беше, че в една осветена сграда се разнасяше музика." Тук "действително" означава само голите физически факти, отделени от другите елементи на истинското преживяване. От друга страна можеш да чуеш и друго: "Много е лесно да се приказва за скокове във вода, както си седим тук в креслата, но почакай да се изкачиш там и ще разбереш какво представлява това в действителност." Тук "действително" се употребява тъкмо в противоположния смисъл и означава не физическите факти, (с които те вече са запознати при разговора си в креслата), а емоционалния ефект, който тези факти предизвикват в човешкото съзнание. Всяка от двете употреби на думата може да бъде защитавана, но нашата цел е да запазим успоредно и двете в обръщение, така че емоционалната стойност на думата "действителен" да се прилага ту от едната страна на разказа, ту от другата, според тава как е изгодно за нас. Общото правило, което вече сме установили стабилно сред тях е, че при всички преживявания, които ги правят по-щастливи или им действат благотворно, само физическите факти са "действителни", докато духовните елементи са "субективни". При всички преживявания, които ги обезсърчават или покваряват, духовните елементи са най-действителното нещо и да ги пренебрегваш означава да бягаш от действителността. Така например при раждането кръвта и болката са "действителни", докато радостта е просто една субективна гледна точка. При смъртта страхът и грозотата разкриват "действителния образ на смъртта". Ненавистта към омразния човек е "действителна", защото в омразата си хората се виждат такива, каквито са и не хранят никакви илюзии. Но очарованието на любимия човек е просто един субективен ореол, който прикрива "действителното" сексуално желание или икономически интерес. Войните и нищетата са "действително" ужасни. Мирът и благоденствието са просто материални факти, към които хората случайно изпитват определени чувства. Човеците постоянно се обвиняват един друг в това, че искат "и вълкът да е сит, и агнето - цяло", но благодарение на усилията ни те най-често изпадат в идиотското положение, при което нито спасяват агнето, нито нахранват вълка. Ако добре се справиш с пациента си, скоро той ще започне да възприема чувствата, които изпитва при вида на човешки вътрешности, като висша форма на "действителност", а чувствата, които го обземат при вида на щастливи деца и при хубаво време, ще смята просто за сантименталност.

Твой любящ чичо
Душевадецът

Тридесет и първо писмо

Мой скъпи, мой любими Горчилко, кукличката ми, прасенцето ми,

Колко бъркаш, че сега, след като всичко е изгубено, идеш с хленч да ме питаш дали ласкавите ми обръщения в писмата не са означавали нищо от самото начало. Ни най-малко! Бъди спокоен, любовта

ми към теб и твоята любов към мен си приличат като две капки вода. Винаги съм те желал, както и ти (нешастни глупчо) си желал мен. Разликата е там, че аз съм по-силният. Мисля си, че сега ще те дадат на мен, или поне парченце от теб. Али те обичам. Ами да. Като всяка вкусна мръвка, от която някога съм тлъстял.

Ти позволи на една душа да ти се изплъзне. Воят от изострения глад, причинен от тази загуба в този миг отеква във всички кръгове на Царството на Шума и надолу чак до самия Престол. Просто побеснявам, като си помисля за това. Как добре знам какво се е случило в мига, когато са го изтръгнали от теб! Внезапно погледът му се е прояснил (не беше ли така?), когато те е видял за пръв път и е разбрал какво място си имал в него, и че вече го нямаш. Само си помисли (и нека това бъде началото на твоята агония) какво е почувствал той в този момент. Като че ли е паднала коричката на стара рана, като че ли се е излекувал от някаква отвратителна екзема, като че ли е смъкнал завинаги някаква омърсена, влажна, лепкава одежда. по дяволите, достатъчно голяма мъка е да гледаш как още в живота си на смъртни събличат изцапаните неудобни дрехи, обливат се с гореща вода и въздишат от удоволствие, докато протягат с облекчение крайниците си. Какво ще кажеш тогава за това окончателно разголване, това пълно очистване?

Колкото повече мислиш за това, толкова по-зле става. Той се отърва така лесно! Без неясни опасения, без докторска присъда, без скъпа частна клиника, без операционна зала, без фалшиви надежди за живот - просто безусловно и мигновено освобождение. За миг всички съвсем приличаше на нашия свят: писъкът на бомбите, падащите къщи, миризмата и вкуса на барут по устните и в дробовете, петите, парещи от умора, сърцето, вледенено от ужас, блуждаещият разум и изтръпналите крака. И само след миг всичко това изчезна, стопи се като лош сън, за да няма вече никога никакво значение. Победен, излъган глупак! Забеляза ли колко естествено (като че ли е създаден за това) роденото на земята нищожество навлезе в новия си живот? Как всичките му съмнения само за миг станаха абсурдни? Аз зная какво си е казвало създанието в този момент! "Да. Разбира се. Винаги е било така. Всички страхотии се развиват по един и същ начин, става все по-ужасно и по-ужасно и те натикват в нещо като гърло на бутилка, и в момента, в който си сигурен, че ще бъдеш премазан, ето! измъкваш се от теснината и внезапно всичко се оправя. Болката от ваденето ставаше все по-непоносима, но накрая зъбът излезе. Сънят се превърна в кошмар, но накрая ти се събуди. Ти умираш и умираш, но накрая минаваш отвъд смъртта. Как е възможно някога да съм се съмнявал в това?"

В мига, в който те е съзрял, той е видял и Тях. Зная как е било. Ти си се дръпнал зашеметен и ослепен, по-ужасно наранен от Тях, отколкото той някога е бил от бомбите. Какво падение! Това нищожество от пръст и кал да може да стои с вдигната глава и да разговаря с духове, пред които ти, също дух, си можел само да трепериш. Може би си се надявал, че страхопочитанието и изненадата ще помрачат възторга му. Но точно в това се състои проклятието. Боговете са непознати за човешките очи и все пак не са непознати. До този миг той не е имал и най-малка представа как изглеждат те и дори се е съмнявал в съществуването им. Но когато ги е видял, той е разбрал, че винаги ги е познавал и е осъзнал каква роля е играл всеки от тях през много и много часове от живота му, когато е мислел, че е сам. И сега той може да каже на всеки от тях не: "Кой си ти?", а: "Значи ти си бил при мен през цялото време." Всичко, което са си казали при тази среща, е будело спомени. Неясното усещане за приятелско присъствие през всички моменти на самота още от детството му сега най-последно е намерило обяснение. Онзи най-важен елемент от всяко чисто преживяване, който винаги на косъм се е изплъзвал от спомените му, сега най-последно се е върнал. Разпознаването на всичко това му е дало свободен достъп до тяхната компания още преди да са утихнали конвулсиите на крайниците на трупа му. Само ти си останал въвн.

Той е видял не само Тях; той е видял и Него. Това животно, това нещо, заченато в легло, е могло да погледне Него. Онова, което за теб е ослепителен и задушаваш огън, за него сега е хладна светлина, самата яснота, и има образа на Човек. Ти би искал, стига да можеше да сравниш падането по очи на пациента ти пред Присъствието, отвращението му от самия себе си и пълното осъзнаване на своите

грехове (да, Горчилко, сега той ги съзнава по-ясно даже и от теб) със собствените си усещания на парализа и задушаване, когато се сблъскаш със смъртоносния дъх, прииждащ от сърцето на Небето. Но всичко това са глупости. Може би все още ще трябва да понася болки, но те приемат тези болки с радост. Не биха ги заменили за никое земно удоволствие. Всички наслади за сетивата, за сърцето, за интелекта, с които някога можеше да го изкушаваш, даже и радостта от самата добродетел, сега за него са същото, каквото за някой мъж биха били пошлите прелести на някоя пиана проститутка, когато чуе, че истинската му любима, която е обичал цял живот и която е смятал за мъртва, е жива и стои пред вратата му. Той вече е запленил от онзи свят, където и болката, и насладата придобиват извънмерни стойности, пред които цялата наша аритметика е безсилна. За пореден път се сблъскваме с необяснимото. Освен проклятието да разчитаме на такива некадърни изкусители като теб, най-голямото проклятие за нас е неуспешната работа на нашия изследователски отдел. Ех, да можехме само да разберем към какво се стреми Той! Жалко, жалко, че познанието, което само по себе си е толкова омразно и блудкаво нещо, все пак ни е необходимо за постигането на властта! Понякога почти съм готов да изпадна в отчаяние. Крепи ме единствено убеждението, че нашият реализъм, отказът ни да повярваме (въпреки всички изкушения) във всички глупави безсмислици и празнословия, накрая просто трябва да ни донесе победа. Но преди това ще трябва да си разчистя сметките с тебе. Най-искрено се подписвам:

Твой все повече и все по-ненаситно любящ те чичо
Душевадецът

ДУШЕВАДЕЦЪТ ВДИГА ТОСТ

Предисловие

Често пъти са ме молили или съветвали да продължа "Писмата на Душевадеца", но години наред нямах никакво желание да го сторя. Въпреки че никога не съм писал нещо с по-голяма лекота, също така и никога не съм го правил с по-малко удоволствие. Без съмнение лекотата се дължеше на факта, че щом веднъж си хванал цаката на дяволските писма, те сякаш заживяват свой живот, подобно на Суифтовите великани и лилипути, медицинската и нравствена философия в "Едъкин", или като Настеевия чудесен камък. Този майсторлък може да те води цели хиляда страници, стига да му позволиш свободно да си разиграва коня. Но макар да бе лесно да изкривиш съзнанието си така, че то да възприема всичко от дяволска гледна точка, това в никой случай не беше забавно, или поне не за дълго. Напрежението предизвика у мен нещо като духовна парализа. Светът, в който трябваше да се пренеса, докато говорех от името на Душевадеца, беше целият от прах и пясък, жажда и неудовлетвореност. В него не биваше да има и следа от красота, свежест и жизнерадост. Този свят едва не ме задуши, докато завърша книгата. И щеше да задуши читателите ми, ако бях продължил.

Освен това донякъде имах зъб на моята книга затова, че не беше съвсем друга творба, която никой не би могъл да напише. В идеален план, съветите на Душевадеца към Горчилко трябваше да бъдат балансирани със съветите на някой архангел към ангела-пазител на пациента. без тях картината на човешкия живот е изопачена. Но кой би могъл да запълни тази празнина? Дори ако някой, (а той би трябвало да е доста по-добър човек от мен), би успял да постигне желаните духовни висоти, какъв ли "съответстващ стил" би могъл да използва? Понеже стилът всъщност би бил част от смисъла. Обикновените поучения не биха свършили работа. Небесното би трябвало да лъха от всяко изречение. А в наше време, дори ако можеш да пишеш проза като Трахърн, няма да ти разрешат, понеже каноните на "функционализма" лишават литературата от възможността да изпълни половината ни функции. (В основата си всяка стилова норма постановява не само как да се изразяваме, но и какво можем да кажем.)

По-късно с течение на годините задушаваният спомен от писането на "Писмата" избледня, започнаха да ми идват наум идеи по разни въпроси, които сякаш плачеха за Душевадска трактовка. Бях твърдо решен да не напиша повече нито едно писмо. Но в ума ми се въртеше идеята за нещо като

лекция или "реч", като ту я забравях, ту се сещах за нея, но така и не я поверих на белия лист. Тогава пристигна предложението на вестник "Сатърди Ивнинг Поуст" и това реши въпроса.

К.С.Л.

Пренасяме се в Ада на ежегодната вечеря на Подготвителния колеж за млади изкусители. Ректорът, доктор Поплювец, току-що е вдигнал наздравица за гостите. Душевадецът, който е почетен гост, се изправя, за да отвърне на домакина:

Господин Ректор, Ваше Бездънно Нисочество, Ваши Долнопробия, унижаеми Пъкдени Омерзенчества,

В такива случаи е обичайно ораторът да се обърне най-напред към онези от вас, които току-що са завършили образованието си и много скоро ще бъдат официално назначени като пълноправни аспирант-изкусители на Земята. С охота ще се подчиня на тази традиция. Добре си спомням с какъв трепет самият аз очаквах първото си назначение. Вярвам и се надявам, че всички вие тази вечер сте обзети от подобно вълнение. Пред всеки от вас се открива кариера. Пъкълът очаква и изисква тя да бъде един непрекъснат низ от успехи, каквато беше моята. Ако не изпълните това условие, знаете какво ви чака.

Нямам желание да отслабвам здравословния и постоянно надвиснал над вас ужас, неотслабващия страх, който трябва да пришпорва вашите усилия. Нямаме представа колко пъти ще завиждате на хората за тяхната способност да спят! Едновременно с това бих искал да представя пред вас една умерено оптимистична картина на стратегическата ситуация като цяло.

Вашият страховит ректор включи в иначе доста смислената си реч нещо като извинение за угощението, което ни предложи. Унижаеми Омерзенчества, никой няма намерение да хвърля вината върху него! От друга страна обаче не може да се отрече, че човешките души, на чиито терзания се наслаждавахме тази вечер, не мяха кой знае какво от гастрономическа гледна точка. Дори големите кулинарни умения на нашите мъчители не можах да подобрят блудкавия им вкус.

О, съвсем друго нещо е да впиеш зъби във Фаринара, в Хенри VIII или дори в Хитлер! Какво мляскане падаше тогава, имаше и какво да се гложга - бяс, себичност и жестокост, отстъпващи по сила само на нашите. Храната се съпротивляваше и това я правеше още по-вкусна. А когато най-последно биваше погълната, тя приятно затопляше вътрешностите.

За разлика от тогава, какво получихме тази вечер? Имаше един висш общински служител в рушветчийски сос. Но лично аз не усетих у него неподправения вкус на бруталната и изгаряща алчност, на който се наслаждавахме, когато погълтахме големите магнати от миналия век. Не беше ли той една истинска шушумига - същество, което се облагодетелства на дребно, пускайки плоски шеги, когато е на четири очи, докато шумно отрича деянията си с мухлясали гръмки фрази в публичните си изказвания? Мърляво нищожество, поддало се на корупцията едва ли не от скука и най-вече защото всички останали го правят. После ни сервираха безвкусен гювеч от прелюбодейци. Успяхте ли да доловите в него дори сянка от истински разпалена, предизвикателна, буйна и неутолима похот? Аз не открих този вкус. Всички те ми се сториха като безполови малоумници, които са се озовали в чуждо легло по силата на първосигналното влечение, предизвикано от порнографски снимки, или с цел да се почувстват модерни или еманципирани хора, да се уверят в своята мъжественост или "нормалност", или дори защото просто не са имали какво друго да правят. На мен, като гастроним, опитвал Месалина и Казанова, честно казано ми се доповръща от тях. Профсъюзният лидер с гарнитура "дрън-дрън" може би беше малко по-апетитен. Той бе докарал някои истински бедни на себеподобните си. Със своите дела, и то не съвсем несъзнателно, той бе причинил кръвопролития, глад и потъпкване на свободата. Да, в известен смисъл. Но какъв! Почти не се бе замислял за крайната си цел. Строгото придържане към партийната линия, собствените интереси и преди всичко към рутината - ето тези неща бяха направлявали живота му.

Но сега идва важното. От гастрономическа гледна точка всичко това е достойно за окайване. Но аз се надявам, че никой от нас не поставя гастронимията на първо място. Ако погледнем на нещата от друг и много по-сериозен ъгъл, нима ситуацията не е повече от оптимистична?

Нека най-напред се замислим за количеството. Качеството може и да е отвратително, но ние никога не сме разполагали с по-голямо изобилие от души (от всеки вид).

Сега ще ви обясня в какво се състои нашият триумф. Изкушаваме се да кажем, че такива души (или такива остатъчни локвички от това, което някога е било душа) едва ли си струва да бъдат обричани на адските мъки. Да, но Врагът (поради някаква непонятна и перверзна причина) е сметнал, че си струва труда те да бъдат спасяване. Повярвайте, така е. Вие, невръстни изчадия, още не сте били на истинска служба и нямате представа какви усилия, каква невероятна изобретателност ни е струвало окончателното спечелване на всяко от тези окаяни създания.

Трудността се състоеше именно в тяхната нищожност и слабохарактерност. Това бяха паразити с толкова объркани мозъци, така пасивно откликващи на околния свят, че беше изключително трудно да ги издигнем до онази степен на осъзнатост и преднамереност, когато става възможно извършването на смъртен грях. Да ги издигнем достатъчно, ала без да прехвърлим онзи фатален милиметър, който би означавал "твърде високо". Защото, разбира се, тогава всичко би могло да бъде изгубено. Тогава те биха могли да прогледнат, биха могли да се покаят. От друга страна, ако не ги бяхме издигнали достатъчно, те по всяка вероятност щяха да се класират за преддверието на Ада, като създания, негодни нито за Рая, нито за Пъкъла. Твари, неуспели да изкарат изпита, на които се позволява да потънат за вечни времена в едно малко или много доволно състояние на под-човечност.

Когато всяко от тези същества извършва онова, което Врагът би нарекъл "греховна" постъпка, те отначало само донякъде или изобщо не осъзнават своята пълна духовна отговорност. Те не разбират нито източника, нито истинската същност на забраните, които нарушават. Тяхното съзнание почти не съществува отделно от окръжаващата ги социална атмосфера. И, разбира се, ние добре сме се погрижили и самият им език да бъде във висша степен мъглив и неясен. Онова, което в професията на някого би било подкуп, в нечия друга професия е бакшиш, а в тяхната - подарък. Първата задача на техните изкустители беше да затвърдят техния избор, водещ по пътя към Ада, чрез многократно повторение, и да го превърнат в навик. Но по-късно (и това е най-важното) те трябваше да превърнат този навик в принцип, и то в принцип, който създанието е готово да защитава. След това вече всичко върви като по вода. Приспособяването към социалната среда, отначало просто инстинктивно или механично (как може една безволева пихтия да не се приспособява?) сега се превръща в осъзнато веруване, в идеал за общност или в стремеж "да бъдеш като хората". Тяхното неведение за закона, който нарушават, вече се превръща в някаква смътна теория за него (помнете, че те не познават историята) - теория, която се изразява в наричането на съответния закон конвенционален, пуритански или проява на буржоазен морал. Така постепенно у съществото са създава едно твърдо, здраво и неизменно ядро от решимост да продължи да бъде каквото си е, и дори да се бори със собствените си настроения, които биха могли да го променят. Това ядро е съвсем малко. То няма нищо общо с разсъдък (те са отчайващо невежи) или с предизвикателството (нищетата на тяхната емоционалност и въображение изключва това). Това ядро по свой начин е почти скромно и смирено. Прилича на камъче или на раково образуване в съвсем ранен стадий. Но то ще ни послужи добре. Тук най-после имаме истинско и целенасочено, макар и не съвсем съзнателно отхвърляне на онова, което Врагът нарича благодат.

И така, това са двете желани явления. Първо, изобилието на лова ни. Колкото и безвкусна да е плячката, не сме застрашени от глад. И второ, триумфът. Умението на нашите изкустители никога не е било на по-високо равнище. Но третият извод, на който още не съм се спръл, е най-важният от всички. Такива души, с чието отчаяние и разруха тази вечер - е, няма да кажа пирувахме, на във всеки случай задоволихме глада си - стават все повече и броят им ще продължава да се увеличава. Директивите от Низшето Командуване ни уверяват, че това е така. Ръководството ни предупреждава да съобразим изцяло тактиката си с настоящото положение. "Големите" грешници, у които бурните и полезни за нас страсти са излезли от всякакви граници, и които с огромна концентрация на волята преследват цели, от които Врагът се отвращава, няма да изчезнат. Но ще се срещат все по-рядко. Нашият улов ще бъде все по-многоброен, но все по-голяма част от него ще представлява брак - боклук, който преди години бихме

хвърлили на Цербер и на останалите пъклени псета, като негоден за дяволска консумация. Във връзка с това има две неща, които искам да разберете. Първо, че колкото и потискаща да изглежда, тази тенденция наистина е промяна към по-добро. И второ, искам да ви обърна внимание на средствата, чрез които е постигната.

Промяната наистина е към по-добро. Големите (и вкусни) грешници са направени от съвсем същия материал като онези отвратителни явления, великите светци. Фактичeskото изчезване на този материал може да означава блудкави ястия за нас. Но нима не означава пълно безсилие и глад за Врага? Той не е създал хората, не е станал един от тях и не е умрял в мъки сред тях с цел да създаде кандидати за преддверието на Ада - "неуспели" човеци. Желал е да създаде светци, богове, Свои подобия. Нима сегашната ни безвкусна храна не е твърде нищожна цена за сладкото съзнание, че целия Му голям експеримент се проваля? Но това не е всичко. Докато големите грешници намаляват, а болшинството от плячката ни губи всякаква индивидуалност, големите грешници се превръщат във все по-ефективни наши служители. Всеки диктатор или дори демагог, едва ли не всяка филмова или поп звезда, може да увлече след себе си десетки хиляди човешки овце. Те отдават душите си (или поне колкото съществува от тях) на него. А чрез него - на нас. Може и да дойде време, когато изобщо няма да се налага да си губим времето с изкушаване на отделни индивиди, с изключение на малцината водачи. Хвани овена и цялото стадо ще тръгне подире му.

Но съзнавате ли как сме успели да превърнем такава голяма част от човешкия род в кръгли нули? Това не е станало случайно. Това е нашият отговор (при това великолепен) на едно от най-сериозните предизвикателства, с които някога сме се сблъскали.

Позволете ми да ви припомня в какво положение се намираха хората през втората половина на деветнайсети век - периодът, в който престанах да бъда практикуващ изкусител и бях възнаграден с административен пост. По онова време великото движение за свобода и равенство между хората вече бе дало сигурни плодове и се бе разраснало значително. Робството бе премахнато. Американската война за независимост бе спечелена. Френската революция бе победила. Почти навсякъде религиозната търпимост печелеше все повече привърженици. Първоначално в това движение съществуваха много елементи, които бяха в наша полза. В него бяха примесени големи дози атеизъм, антиклерикализъм, много завист и жажда за отмъщение, дори някои (доста абсурдни) опити за възраждане на езичеството. Не беше лесно да решим какво да бъде нашето отношение. От една страна, за нас беше тежък удар (и все още е), когато гладният бъдеше нахранен или окованият роб се отървеше от веригите. Но от друга страна, в това движение имаше толкова вероотстъпничество, толкова материализъм, секуларизъм и омраза, че ние решихме, че трябва да го поощряваме.

Ала в края на века положението се оказа много по-просто и много по-застрашително. В английския сектор (където изкарах по-голямата част от фронтната си служба) се бе случило нещо ужасно. Врагът с обичайното Си жонгльорство до голяма степен успя да си присвои и да използва за собствените Си цели това прогресивно и либерално движение. От антихристиянския му дух не остана почти нищо. Широко се разпространи опасното явление, наречено християнски социализъм. Фабрикантите от добрите стари времена, които богатеяха от експлоатацията, вместо да бъдат избити от своите работници (нещо, от което бихме имали полза), предизвикваха неодобрението на собствената си класа. Богатите се отказваха от привилегиите си не по принуда или под заплаха от революция, а подчинявайки се на собствената си съвест. Що се отнася до бедните, които извличаха полза от всичко това, поведението им беше крайно разочаровашо. Вместо да използват новопридобитата си свобода, (както ние с основание очаквахме и се надявахме), за убийства, изнасилвания и грабежи, или поне за безпаметно пиянство, те перверзно се стараеха да стават по-чисти, порядъчни и пестеливи, по-добре образовани и дори по-добродетелни. Повярвайте, унижаеми Омерзечества, заплахата от нещо като истински здраво общество изглеждала съвсем сериозна.

Слава на Нашия Долен Отец, опасността бе избегната. Нашата контраатака се проведе на две равнища. На по-дълбинното нашите труженици съумяха да извадят на преден план един елемент,

присъщ на движението още от най-ранните му дни. Дълбоко скрита в сърцевината на борбата за свобода се съдържаше също и силна ненавист към личната свобода. Първият, който я разкри, беше онзи безценен човек Русо. Както си спомняте, в неговата идеална демокрация е разрешена само държавната религия, робството е възстановено, а на индивида се казва, че той истински е желаел (макар и да не го е съзнавал) всичко онова, което му нарежда правителството. От тази отправна точка, минавайки през Хегел (още един изключително полезен пропагандист на нашата кауза) ние лесно успяхме да създадем и нацистката и комунистическата държави. Дори в Англия постигнахме забележителни успехи. Онзи ден чух, че в тази страна човек няма право, освен ако не разполага със специално разрешение, да отсече собственото си дърво със собствената си брадва, да го нареже на дъски със собствения си трион и с дъските да построи барака за инструменти в собствената си градина.

Такава беше нашата контраатака на едното равнище. На вас, като на съвсем начинаещи, няма да ви бъде възложена толкова отговорна работа. Вие ще бъдете прикрепени като изкустители към частни лица. Срещу тях, или пък посредством тях, нашата контраатака приема друга форма.

Думата, с която трябва да ги водите за носа, е демокрация. Добрата работа, която нашите експерт-филолози вече са свършили в изопачаването на човешкия език, прави ненужно да ви предупреждавам никога да не им позволявате да придадат на тази дума ясно и определено значение. Те и без това няма да го направят. И през ум няма да им мине, че всъщност демокрация е името на една конкретна политическа система, или дори по-точно избирателна система, и че тя има съвсем далечна и слаба връзка с онова, което се опитвате да им пробутате. Разбира се, също така никога не бива да им позволявате да си зададат въпроса на Аристотел, а именно дали "демократично поведение" означава поведение, което се харесва в демократичните общества, или пък поведение, което ще запази демокрацията. Защото, ако се замислят за това, почти неизбежно ще се досетят, че двете неща не непременно означават едно и също.

Трябва да използвате думата просто като заклинание, или само заради начина, по който им въздейства. Това е дума, пред която те благоговаят. Освен това тя, разбира се, е свързана с политическия идеал, че всички хора заслужават и имат право на еднакво отношение. След това правите в съзнанието им неусетен преход от този политически идеал към фактическата убеденост, че всички хора наистина са равни, и особено човекът, върху когото работите. В резултат на това можете да използвате думата демокрация, за да санкционирате в съзнанието му най-унизителното (а също и най-неприятното) от всички човешки чувства. Така можете да го накарате, не само без капка срам, но и с подчертано самодоволство, да се държи по такъв начин, че ако поведението му не се оправдаваше от магическата дума, то би било осмивано от всички.

Естествено, чувството, за което ви говоря, е онова, което подтиква човека да каже аз не съм по-лош от теб.

Първото и най-очевидно предимство е, че по този начин вие го карате да постави в самия център на битието си една хубава и стабилна опашата лъжа. Нямам предвид просто, че неговото твърдение е фактически невярно, т.е., че той е толкова равен на всички останали хора по доброта, честност и благоразумие, колкото и по ръст или обиколка на талията. Имам предвид, че той самият не го вярва. Никой човек, който казва: "Аз не съм по-лош от теб", не го вярва наистина. Ако мислеше така, никога не би го казал. Санбернарът никога няма да го каже на кучето-играчка, ученият - на глупака, добрият работник - на безделника, нито пък хубавата жена - на грозната. Претенцията за равенство, извън строго политическата сфера, се предявява само от онези, които по някакъв случай се чувстват посредствени. Тя изразява именно онова неловко, парешо, мъчително чувство за малоценност, която пациентът отказва да приеме.

И следователно възнегодува. Да, и следователно възнегодува срещу всяка проява на превъзходство у другите, очерня я, иска да я премахне. Скоро той започва във всяка проява на някакво различие да съзира претенция за превъзходство. Никой не бива да се различава от самия него по глас, обноски, развлечения, вкус към храната. "Ето един, който говори английски по-ясно и с по-добра интонация от

мен - това сигурно е проява на отвратително, надуто, префърцунено маниерничене. Ето пък друг, който казва, че не обича хот-дог - безспорно смята, че тази храна е твърде просташка за него. Този пък не иска да пусне монета в грамофона-автомат - трябва да е от ония интелектуалци, дето все гледат да се изфукат. Ако бяха свестни момчета, щяха да са като мен. Нямаат право да са различни. Това е недемократично."

Сам по себе си този полезен феномен в никакъв случай не е нов. Под името завист е бил познат на хората в течение на хиляди години. но винаги досега е бил смятан за един от най-отблъскващите и най-смешни пороци. Хората, които са осъзнавали, че изпитват завист, са се срамували от нея. А които не са я осъзнавали, не са я прощавали на другите. Възхитителният нов елемент в сегашното положение е, че вие имате възможност да я санкционирате, да я направите достойна за уважени и дори похвална чрез магическата употреба на думата демократичен.

Под влияние на тази магическа формула онези, които са донякъде или съвсем посредствени, могат по-успешно и безкомпромисно от всякога да се стремят да смъкнат всички останали до собственото си равнище. Но това не е всичко. Под влиянието на същия феномен, онези, които стигат, или биха могли да стигнат по-близо до истинската човечност, всъщност се отказват от страх да не бъдат недемократични. Осведомен съм от достоверен източник, че сегашните млади хора понякога потискат зараждащия се у тях вкус към класическата музика или хубавата книга, понеже това би могло да им попречи да "бъдат като хората". Знам също, че хората, които искрено желаят да бъдат (и им се предлага благодатта, даваща им възможност да бъдат) честни, целомъдрени и въздържани, се отказват от нея. Да приемат би означавало да станат различни, това би ги откъснало от общоприетия начин на живот, би ги изолирало от общността, би попретило на тяхното интегриране в групата. Така те биха могли (о, ужас!) да придобият своя индивидуалност.

Всичко това намира синтезиран израз в молитвата, която, както разбрах, наскоро е отпратила една млада особа о женски пол: "О, Господи, дай ми да бъде едно нормално момиче от двайсети век!" Благодарение на нашите усилия, тази молитва все повече ще придобива значението: "Направи ме глупава кокетка и безполезен паразит."

Междувременно, като желан страничен ефект, малцината (които с всеки изминал ден стават и все по-малко), които отказват да бъдат обикновени, нормални, "като хората" и приобщени, във все по-голяма степен се превръщат наистина в такива педанти и ексцентрици, за каквито масата и без това ги мисли. Понеже подозрението често пъти само поражда подозираното. ("И без това, каквото и да правя, съседите ще ме смятат за магьосник или за комунистически агент, ако ще се давя, то поне да е в дълбока вода и наистина да стана такъв.") В резултат на това сега разполагаме с интелигенция, която, макар и съвсем малобройна, е много полезна за каузата на Ада.

Но това е само страничен ефект. Бих желал да обърнете специално внимание на тази непреодолима и всеобща тенденция към дискредитиране и в последна сметка унищожаване на всяко човешко превъзходство - морално, културно, социално и интелектуално. А няма не е възхитително да наблюдаваме как демокрацията (в своя магическо-заклинателен смисъл) днес върши същата работа, каквато някога изпълняваха най-древните диктатури, на това отгоре със същите методи? Навярно си спомняте как един от гръцките диктатори (тогава са ги наричали "тирани") проводил свой пратеник при друг диктатор да го помоли за съвет във връзка с принципите на управлението. Вторият диктатор отвел пратеника в една пшенична нива и там прекършил с бастуна си всеки клас, израснал на няколко сантиметра над останалите. Поуката била ясна. Не позволявай да има превъзходство сред подчинените ти. Не оставяй жив човек, който е по-умен, по-добър, по-известен или дори по-хубав от мнозинството. Сваля всички до едно равнище - всичките роби, всичките нули, всичките безлични. Всички да са равни. Така тираните са успели в известен смисъл да приложат на практика "демокрацията". Сега пък "демокрацията" може да изпълнява същата функция без никаква друга тирания освен своята собствена. Сега вече не се налага някой да минава през ливадата с бастун. Сега по-ниските стебълца сами ще

прегризат върховете на по-високите. Високите пък започват сами да прегризват върховете си в желанието си да "бъдат като останалите."

Вече казах, че да се осигури вечното проклятие на тези дребни душици, на тези същества, на които почти липсва всякаква индивидуалност, представлява трудоемка и сложна задача. Но ако положите нужните старания и умения, можете да бъдете доста сигурни в резултата. Големите грешници само изглеждат по-лесна плячка. Но от друга страна те са непредсказуеми. След като сте ги къткали цели седемдесет години, Врагът може да ви ги грабне под носа на седемдесет и първата. Разбирате ли, те са способни на истинско покаяние. Те имат съзнанието за истинска вина. Те са способни, ако нещата се развият не както трябва, да устояват на социалния натиск в името на Врага със същата решителност, с която по-рано са му устоявали заради нас. По-трудно е да уловиш и смачкаш изплъзваща се оса, отколкото да застреляш от упор разбеснял се слон. Само че слонът ще ти създаде по-големи неприятности, ако не улучиш.

Както вече казах, собственият ми опит се базира главно на работата ми в английския сектор и все още получавам повече новини оттам, отколкото от другаде. Възможно е онова, което сега ще ви кажа, да не е напълно приложимо за секторите, в които ще действат някои от вас. Но можете да направите нужните корекции на място. Почти сигурно е, че все някакво приложение ще има. Ако то е твърде малко, трябва да се постараете държавата, в която работите, да заприлича повече на Англия, каквато е сега.

В тази многообещаваща страна духът на твърдението аз не съм по-лош от теб, освен че има голямо обществено влияние, придобива и по-значителни измерения. Той е започнал да прониква и в тяхната образователна система. Не бих желал да уточнявам докъде е стигнало действието му в момента. Нито пък има значение. Щом веднъж сте схванали тенденцията, лесно ще можете да предвидите по-нататъшното развитие. Особено пък при положение, че ние самите ще изиграем ролята си в това развитие. Основният принцип на новото образование е следният: тъпаците и мързеливците не бива да се чувстват по-посредствени от умните и старателни ученици. Това би било "недемократично". Тези различия между учениците (тъй като повече от очевидно е, че това са индивидуални различия), трябва да бъдат замаскирани. Това може да се извършва на най-различни нива. Изпитите в университетите трябва да бъдат такива, че почти всички студенти да получават добри оценки. Приемните изпити трябва да бъдат такива, че всички или почти всички граждани да могат да бъдат приети в университетите, независимо дали имат сили (или желание) да се възползват от висшето образование. Учениците, които са твърде глупави или мързеливи, за да учат езици, математика или елементарните основи на природните науки, могат да бъдат оставени да се занимават с неща, които децата обикновено вършат в свободното си време. Например, дайте им да правят питки от кал и наречете това моделиране. Но никога не бива да се допуска и най-лекият намек, че те с нещо отстъпват на децата, които наистина се трудят. С каквито и глупости да се занимават, те трябва да се ползват с "еднакво уважение". (Мисля, че англичаните вече употребяват този израз.) Не е невъзможен и още един по-драстичен вариант. Децата, които са способни да преминават в по-горен клас, биват насилно задържани, защото останалите биха могли да получат травма - О, Веелзевул, каква полезна дума? - задето изостават. Така умният ученик остава демократично прикован към своята възрастова група през цялата си образователна кариера и някое момче, което би имало възможностите да изучава Есхил или Данте, седи и слуша как неговият връстник срича МИМИ ПОМАГА НА МАМА.

Накратко, имаме всички основания да се надяваме на фактическо премахване на образованието, когато принципът аз не съм по-лош от теб се наложи напълно. Всеки стимул за учене, както и всяко наказание за неучене ще изчезне. Малцината, които може би ще желаят да се учат, ще бъдат спъзани. Кой са те, че да превъзхождат своите събратя? А така или иначе учителите, или може би е по-уместно да ги наречем бавачките, ще бъдат прекалено заети да вдъхват увереност на тъпаците и да ги потупват по рамото, за да си губят времето с истинско преподаване. Вече няма да сме принудени да кроим планове и

да се трепем, за да насаждаме ведро самодоволство и бездънно невежество сред хората. Малките гадинки сами ще го правят вместо нас.

Разбира се, няма да постигнем тези резултати, ако цялото образование не стане държавно. Но аз съм убеден, че ще стане. Това е част от същата тенденция. Наказателните данъци, предвидени за целта, унищожават средната класа, класата, готова на лишения и жертви с цел да даде на децата си подходящо образование в частни учебни заведения. Ликвидирането на тази класа, освен че е свързано с премахването на образованието, за щастие представлява неизбежна последица от духа, който казва аз не съм по-лош от теб. В крайна сметка, това е социалната група, дала на хората огромното мнозинство от техните учени, лекари, философи, богослови, поети, художници, композитори, архитекти, юристи и държавници. Ако някога е имало сноп от високи житни класове, чиито връхчета са имали нужда от подкастриране, то това са те. Както отбеляза неотдавна един английски политик: "Демокрацията не иска велики личности."

Безсмислено би било да питате такова същество дали като казва "не иска", той има предвид "няма нужда" или "не обича". Но за вас е по-добре да сте наясно. Защото тук отново се поставя въпросът на Аристотел.

Ние в Ада с радост бихме приветствали изчезването на демокрацията в тесния смисъл на думата, а именно политическото устройство, назовано така. Подобно на всички форми на управление, то често пъти работи в наша полза. Но общо взето, по-рядко от останалите. И е важно да сме наясно, че "демокрацията" в дяволския смисъл на думата (аз не съм по-лош от теб, "да бъдеш като хората", стремеж към приобщаване) е най-подходящият инструмент, с който разполагаме, за да изтрием политическите демокрации от лицето на земята.

Защото "демокрацията" или "демократичният дух" (в дяволския смисъл) водят до нация без велики личности - нация, състояща се главно от полуграмотни хора, без здрави морални устои поради липсата на дисциплина в младежките години, хора изпълнени с онази самонадеяност, която ласкателството култивира върху почвата на невежеството и изнежени от постоянно угаждане. И тъкмо такъв според Ада трябва да бъде всеки демократичен народ. Защото, когато една такава нация влезе в конфликт с друга нация, чиито деца са приучени на труд в училище, където талантливите хора заемат високи постове и където невежите маси изобщо нямат думата по въпроси с обществено значение, възможният резултат е само един.

Наскоро една демокрация бе силно изненадана, когато откри, че Русия я е изпреварила в областта на науката. Какъв възхитителен пример за човешка слепота! Щом цялото развитие на тяхното общество се противопоставя на всяка проява на превъзходство, защо са очаквали превъзходство от науката си?

Нашата задача е да насърчаваме поведението, обноските, начина на мислене, който демокрациите естествено одобряват и поощряват, защото именно това са нещата, които, ако не им се попречи, ще унищожат демокрацията. Може би ще се запитате защо хората не са го разбрали сами. Дори ако не четат Аристотел (това би било недемократично), логично е да се допусне, че поне от Френската революция са разбрали, че поведението, което аристократите естествено харесват, не е поведението, което би съхранило аристокрацията. И биха могли да приложат този принцип към всички форми на управление.

Но аз няма да завърша в този дух. Нямам намерение (опазил ме Нашият Долен Отец!) да насърчавам във вашето съзнание заблудата, която вие трябва грижливо да подхранвате в съзнанието на вашите човешки жертви. Имам предвид заблудата, че съдбата на нациите сама по себе си е по-важна от тази на душата на всеки отделен човек. Поражението на свободните народи и нарастването на броя на робските държави за нас са само средство (освен, разбира се, че ни осигуряват развлечение), но истинската цел е гибелта на индивидите. Защото само индивидите могат да бъдат спасени или обречени на вечни мъки, могат да станат синове на Врага или храна за нас. Основната полза за нас от всяка революция, война или епидемия се състои в индивидуалното страдание, предателство, омразата, гнева и отчаянието, които те биха могли да причинят. Всички сме равни е полезно средство за унищожаването

на демократичните общества. Но то има много по-голяма стойност като цел само по себе си, като състояние на духа, което по необходимост изключва смирението, милосърдието, задоволството от собствената съдба, а също така и удоволствието от благодарността или уважението към другите, и така отклонява човешкото същество от почти всички пътища, които биха могли накрая да го отведат в Рая.

А сега идва най-приятната част от моето задължение. На мен се падна честта от името на всички гости да вдигна тост за здравето на Ректора господин Поплювец и за бъдещото процъфтяване на Подготвителния колеж за млади изкусители. Напълнете чашите си... Но какво виждам? Какъв е този възхитителен букет, който вдишвам? Нима е възможно? Господин Ректор, вземам назад всички тежки думи, които изрекох относно вечерята. Ако се съди по вида и аромата, дори във военно време избата на колежа все още разполага с няколко дузини от прекрасната отколешна реколта фарисей. Чудесно! Това вече напомня добрите стари времена. Вдъхнете за миг аромата му, унижаеми Омерзенчества. Вдигнете го към светлината. Погледнете тези огнени жилки, които се гърчат и преплитат в тъмното му сърце, сякаш се борят помежду си. И наистина е така. Знаете ли как е създадено това вино? Различни видове фарисеи са били обрани и стъпкани, и после са ферментирали заедно, за да се получи този неповторим аромат. Тези видове фарисеи, които са били в най-люта вражда помежду си на земята. Някои са били изцяло отдадени на правила, мощи и молитвени броеници. Други са ходели облечени в дрипи, с изпити лица и са изисквали пълно въздържание от дребни удоволствия като чаша вино, игра на карти или театрално представление. Но общото между двата вида е тяхното самодоволство и почти безкрайната разлика между техните действителни възгледи и всичко онова, което Врагът е и заповядва. Най-жизнената доктрина в религията на всеки един от тях е била порочността на останалите религии. Нейното евангелие е била клеветата, а хулите - нейната молитва. Как само са се мразели един друг там горе, където грее слънцето! А колко повече се ненавиждат сега, когато са навеки свързани, но не и помирили. Тяхното изумление, тяхното негодувание от това съчетание, разяждащата сила на тяхната нивга непокаяла се злост ще навлезе в нашето духовно храносмилане и ще подежда като огън. Пъклен огън. В заключение, приятели мои, ще бъде черен ден за нас, ако онова, което повечето човечи разбират под "религия", някога изчезне от лицето на земята. Тя все още може да ни снабдява с наистина вкусните грехове. Прекрасното цвете на нечестието може да вирее само в най-близко съседство със светостта. Никъде нашите изкушения не са по-успешни, отколкото в самото подножие на олтара.

Ваше Бездънно Нисочество, Ваши Долнопробия, унижаеми Пъклени Омерзенчества, да прием за здравето на Ректора Поплювец и за бъдещето на Колежа!